

**Výzkum zájmu rodičů
o motivační otcovskou dovolenou**

Věra Kuchařová
Kristýna Peychlová

VÚPSV, v.v.i., Praha
2016

Publikace byla schválena ediční vědeckou radou ve složení:

doc. Ing. Ladislav Průša, CSc. (VÚPSV, v.v.i. Praha)
Ing. Martin Holub, Ph.D. (VÚPSV, v.v.i. Praha)
Mgr. Miriam Kotrusová, Ph.D. (FSV UK Praha)
doc. Ing. Robert Jahoda, Ph.D. (MU Brno)
Ing. David Prušvic, Ph.D. (MF ČR)
Ing. Jan Mertl, Ph.D. (VŠFS Praha)
Ing. Jan Molek, CSc. (JU České Budějovice)
doc. Ing. Olga Poláková, CSc. (Metropolitní univerzita Praha)

Monografie vznikla v rámci řešení projektu „Výzkum veřejného mínění k nové motivační otcovské dovolené“, který byl financován z prostředků Ministerstva práce a sociálních věcí ČR.

Vydal Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i.
Praha 2, Karlovo náměstí 1
jako svou 508. publikaci
Vyšlo v roce 2016, 1. vydání, počet stran 85
Tisk: VÚPSV, v.v.i.

Recenze: doc. Ing. Marie Dohnalová, CSc.
Mgr. Rut Kolínská
PhDr. Hana Maříková, Ph.D.

ISBN 978-80-7416-243-5

<http://www.vupsv.cz>

Abstrakt

Tato monografie je výstupem projektu „Výzkum veřejného mínění k nové motivační otcovské dovolené“, který byl realizován v roce 2015. Jeho cílem bylo zjistit postoje rodičů v ČR k zavedení tzv. motivační otcovské dovolené (MOD), která by umožnila otcům celodenně pečovat o dítě a nahradila jim příjem v období této péče. Dotazníkové šetření zjišťovalo preferovaný způsob nastavení motivační otcovské dovolené s ohledem na výši dávky, způsob a podmínky čerpání nebo současný způsob sladění práce a rodiny především u otců. Výběrový soubor šetření tvořili rodiče s dětmi do 6 let. V představách rodičů o ideálním zajištění celodenní péče o malé děti přetrvávají určité dlouhodobé názorové vzorce, ale oproti dřívějším výzkumům nabývá na síle myšlenka vhodnosti střídání celodenní péče obou rodičů. Hrají zde roli zejména finanční a pracovní důvody nebo obecný postoj k roli otce a matky v rodině. Byl zjištěn poměrně vysoký zájem o navrhovanou otcovskou dovolenou - dvě pětiny respondentů by ji chtěly využít rozhodně a stejný podíl za určitých okolností. Více než polovina respondentů, kteří vyjádřili o MOD zájem, však preferuje čerpání po jednotlivých dnech (ne)pravidelně, tj. jako "pomoc matce v případě potřeby." Hlavním faktorem při rozhodování, zda MOD využít, je výše finanční náhrady příjmu. Respondenti s nezájmem o MOD jej odůvodňovali hlavně obavami o ztrátu jistoty otcova zaměstnání nebo příjmu, ale často také lepšími předpoklady matky pro péči o malé dítě.

Klíčová slova: otcovská dovolená; rodinná politika; sladování rodiny a zaměstnání; péče o děti; náhrada mzdy; dotazníkové šetření

Abstract

This monograph is an outcome of the "Public opinion survey on the new motivational paternity leave" project that was carried out in 2015. Its goal was to examine the attitudes of parents in the Czech Republic to the introduction of the so-called "motivational paternity leave," which would enable fathers to devote time to full-time childcare, while providing them with a salary compensation during this period. The questionnaire examined the preferred design of the leave with regard to the size of the salary compensation, form and conditions of take-up or the currently used practices of balancing work and family, especially in the case of fathers. The sample comprised parents of children up to the age of six. The survey has shown that long-term patterns of opinion about the ideal form of childcare for small children still prevail, but compared to previous research there is greater support for the idea of sharing full-time childcare between parents. Financial and work reasons and the general attitude to the father and mother roles in the family play the most important role here. Parents expressed a relatively high interest in motivational paternity leave - two thirds of respondents would like to take it up for sure and an equal part would do so under certain circumstances. However, more than a half of the respondents who expressed interest in motivational paternity leave would prefer an irregular take-up by individual days, i.e. as "help to the mother in the case of need." The main factor in the decision-making about whether to take up paternity leave or not is the size of the salary compensation. Respondents who declared they would not consider using motivational paternity leave were mostly concerned about the loss of the father's employment or salary, but frequently also expressed the opinion that mothers were better preconditioned to take care of small children.

Key words: paternity leave; family policy; work-family balance; childcare; financial salary compensation; questionnaire survey

Obsah

Úvod	7
1. Na co navazují dnešní návrhy otcovské dovolené	9
1.1 Zájem o větší účast otců na výchově a péči o (malé) děti	10
1.2 Zahraniční praxe v poskytování otcovské dovolené	15
1.3 Názory veřejnosti na rodičovskou dovolenou otců a na otcovskou dovolenou	16
1.4 Dnešní praxe a možnosti podpořit větší účast otců v (celodenní) péči o děti	19
2. Základní informace o metodice a výzkumném souboru	22
3. Péče o děti předškolního věku - představy a dnešní realita	25
3.1 Plán mít další dítě	25
3.2 Představy o zajištění péče o děti	25
3.3 Realita - péče o děti ve vlastní rodině	31
4. Zájem o motivační otcovskou dovolenou a názory na podmínky a okolnosti jejího čerpání	39
4.1 Zájem o motivační otcovskou dovolenou	39
4.2 Způsob čerpání motivační otcovské dovolené	42
4.3 Představy o finanční náhradě ztráty pracovního příjmu po dobu MOD	45
4.4 Okolnosti (ne)podporující zájem o motivační otcovskou dovolenou	48
4.5 Očekávané dopady čerpání motivační otcovské dovolené na postavení otce v zaměstnání a očekávané společenské přijetí takové strategie	52
Závěr	57
Literatura	59
Příloha: Dotazník ze šetření <i>Otcovská 2015</i>	65
Výtahy z oponentských posudků	84

Úvod

V dosavadním systému rodičovské dovolené (dále též RD) a rodičovského příspěvku (dále též RP) se nedaří plnit jeho dva základní cíle - umožnit rodičům skutečnou volbu délky rodičovské dovolené podle potřeb rodiny bez intervenujících vlivů stávajícího nastavení rodinné politiky a posílit účast otců na (celodenní) péči o nejmenší děti. Sociologické výzkumy opakovaně potvrzují, že důvodem stále malého využívání rodičovské dovolené otci je vedle stereotypů dělby práce mezi partnery a kulturně-normativních tradičních vlivů hlavně nízká finanční náhrada ušlého příjmu mužů.¹ Tuto situaci lze řešit buď změnou koncepce rodičovské dovolené a rodičovského příspěvku nebo novou finanční dávkou, zaměřenou na vytvoření příznivějších podmínek konkrétně pro participaci otců na péči. V řadě evropských zemí je otcovská dovolená již pevnou součástí systému státní podpory rodičovství a konkrétně otcovství. Podle nedávno vydané monografie pro Evropský parlament je nějaká forma otcovské dovolené součástí státních systémů podpory rodin s dětmi ve 23 členských státech EU (Schulze, Gergoric 2015). Ve většině těchto států se jedná pouze o krátké volno v délce do 12 pracovních dnů, často doplněné motivačními opatřeními pro podporu rovnoměrnějšího podílu rodičů na čerpání rodičovské dovolené. Jinde - konkrétně v Rakousku, Litvě, Portugalsku, Finsku a Slovinsku - mají otcové nárok na výhradní otcovskou dovolenou v délce 20 a více pracovních dnů. Kromě České republiky zatím nebyla žádná forma otcovské dovolené zavedena na Kypru, v Irsku, Německu a na Slovensku.

Otcovská dovolená nebo otcovské kvóty jsou v některých zemích explicitně (v dalších dle předpokladu implicitně) pojímány tak, že jde obecně o nárok nebo možnost pro druhého partnera, tzn. pro toho, který není primárním pečovatелеm. Tím nicméně je nejen u nás v naprosté většině matka. Tím, koho je příslušnými opatřeními rodinné politiky především třeba motivovat k větší účasti na společné péči o společné děti, tedy bývají otcové. Proto ve zde používané terminologii hovoříme v souladu s všeobecným konsensem i navrhovanými právními úpravami o „otcovské“ (dovolené, volno, nároku atd.), nicméně je třeba mít na paměti, že s rostoucím podílem otců na péči, a to i ve formě primárních pečovatelů, bude třeba nároky a zákonné normy pojímat „neutrálně“ či „genderově spravedlivě“.

V rámci nové koncepce rodinné politiky, formulované současnou vládou, je plánováno zavedení nové motivační otcovské dovolené (dále též MOD), která by umožnila otcům pečovat o dítě a nahradila jim příjem v období této péče. Má ji být možné čerpat navíc vedle možnosti otců využívat rodičovskou dovolenou a vedle nově zaváděného poporodního otcovského volna. Toto volno má trvat 7 kalendářních dnů, být poskytováno paralelně s mateřskou dovolenou matky a příslušná dávka má být vyplacena z nemocenského pojištění na obdobném principu jako příspěvek v mateřství. Naproti tomu otcovská motivační dovolená má mít délku 2-3 měsíce a před jejím zavedením zbývá vyřešit řadu otázek ohledně jejích parametrů, jako jsou: zdroj financování otcovského příspěvku (systém pojištění nebo státní rozpočet), období nároku na MOD ve vztahu k mateřské a rodičovské dovolené, celková délka MOD a způsob jejího čerpání (možnost jejího dělení a případná délka jednotlivých částí).

V zájmu toho, aby motivační otcovská dovolená byla koncipována v souladu s potřebami a zájmy rodičů, bylo provedeno šetření mezi rodiči, kteří mají bezprostřední zkušenost s péčí o dítě v prvních letech po narození. Cílem šetření *Otcovská*

¹ Viz např. Bartáková, Kulhavý (2007), CVVM (2003a), Křížková et al. (2008), Kuchařová et al. (2009), Nešporová (2005), Podoby otcovství v ČR - sociologický výzkum (2010a, 2010b).

2015 bylo zjistit postoje rodičů, zejména otců, k zavedení MOD. Šetření zjišťovalo preferovaný způsob nastavení motivační otcovské dovolené s ohledem na výši dávky, způsob a podmínky čerpání nebo současný způsob sladění práce a rodiny především u otců.

Abychom názor rodičů na MOD uvedli do širšího kontextu veřejného mínění a praktických zkušeností, byli respondenti nejdříve dotazováni na to, jaké jsou jejich představy o ideálním způsobu zajištění celodenní péče o děti v předškolním věku a zkušenosti s dosavadním systémem volna na péči o nejmenší děti. Zajímalo nás konkrétně, kdo z rodičů čerpá rodičovskou dovolenou a pobírá rodičovský příspěvek, po jak dlouhé období, zda otcové čerpají nějakou formu volna za účelem celodenní péče o dítě a jaké jsou důvody tohoto jednání. Výsledky této části šetření uvádíme v kapitole 2. V druhé části šetření jsme pak zjišťovali přímo zájem rodičů o využívání motivační otcovské dovolené. Ptali jsme se na preferovanou celkovou délku MOD a způsob jejího čerpání, představy o minimální výši náhrady mzdy, důvody (ne)zájmu o MOD, resp. faktory, které ovlivňují rozhodnutí rodičů o tom, zda MOD využít či nikoli, očekávané dopady čerpání motivační otcovské dovolené na postavení otce v zaměstnání a očekávané společenské přijetí tohoto rozhodnutí. Výsledky této části šetření popisuje kapitola 3. Uvedené zkušenosti, představy, názory a postoje jsme zkoumali ve vztahu k počtu dětí a přání mít další dítě, vzdělání, příjmové situaci rodiny a obecným postojům k rozdělení rolí v rodině s důrazem na roli otce.

1. Na co navazují dnešní návrhy otcovské dovolené

Ačkoliv se téma systematického zapojení mužů do péče o děti začalo brát v českých podmínkách vážně a řešit aktivně později, než v řadě evropských zemí, není to téma nijak nové. Je dlouhodobě diskutováno v odborné veřejnosti,² věnují se mu aktivně nestátní neziskové organizace.³ Ministerstvo práce a sociálních věcí již v minulosti navrhlo opatření k podpoře participace otců na výchově na MPSV (Soubor prarodinných opatření - Prarodinný balíček 2008, Souhrnná zpráva o plnění národní koncepce podpory rodin s dětmi 2010). Přesto v praxi dochází jen k postupnému zvyšování účasti mužů na péči o malé děti a byla dosažena jen malá míra využívání těch možností, které k této participaci dává stávající legislativa (MPSV, online statistická data). Muži dnes jednak mohou od sedmého týdne života dítěte nastoupit na mateřskou dovolenou místo matky dítěte, především však je jim určena možnost celodenně pečovat formou rodičovské dovolené. V případě rodičovské však nelze hovořit o rovnoprávné možnosti pro muže a ženy vzhledem k nevysokému náhradovému poměru vůči ušlé mzdě při přetrvávajících rozdílech mezi mzdami mužů a žen. Rovnoprávné podmínky neumožňuje ani dosavadní nepřipravenosti zaměstnavatelů na uvolňování mužů ze zaměstnání z důvodu delší celodenní péče o děti.

Ti, kdo v odborné literatuře nebo oficiálních dokumentech zdůrazňují význam otcovské péče v raném věku dítěte, poukazují na její trojí základní efekt: vytváření užšího vztahu mezi otcem a dítětem, vyšší zapojení otců do péče a výchovy po celé dětství a všestrannější rozvoj dítěte (Maříková 2008, Nešporová 2007, Matějček 1994). Kromě toho se též připomíná účinek upevnění vztahu mezi otcem a matkou nebo celkově přispění ke snižování rozdílů mezi muži a ženami v soukromé sféře. Zdá se, že muži a ženy jsou si těchto (příp. dalších) přínosů participace otců na péči o nejmladší děti vědomí a roste u nich zájem takovou participaci realizovat (viz např. Podoby otcovství v ČR 2010a, 2010b, Sociální podmínky otcovství v České republice 2014). I v důsledku absence institucionální báze však v reálném chování dochází ke změnám jen pomalým tempem (viz např. Vohlídalová, 2007, Metodika Muž a rodičovská, 2014). Je tedy zřejmé, že stávající podmínky se nejeví (potenciálním) rodičům jako dostatečně podpůrné pro realizaci potřeby/přání rovnoměrnějšího podílu obou rodičů na péči o malé děti tam, kde je pocítována. Tím méně mohou vzbudit zájem o vyváženější podíl na péči tam, kde jeho přínosy nejsou uvědomovány nebo je spíše preferován model komplementárních rolí muže a ženy, vč. oblasti výchovy dětí.

Zavedení „otcovského“ jako nástroje zapojení otců do péče o děti a vytváření rovných příležitostí pro ženy a muže a podpory sladování rodiny, soukromého života a zaměstnání bylo navrhováno Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR už v roce 2008. Usnesením vlády ze dne 19. listopadu 2008 o „Souboru prarodinných opatření - Prarodinném balíčku“ byla schválena Národní koncepce podpory rodin s dětmi, která nahradila Národní koncepci rodinné politiky schválenou usnesením vlády č. 1305 ze dne 12. října 2005 (viz Souhrnná 2010). Vycházelo se ze zahraničních zkušeností,

² Např. v pracích Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i. (mj. Křížková et al. 2008, 2011, Maříková 2008, 2009), Fakulty sociálních studií Masarykovy university (mj. Šmídová 2008a, 2008b), Gender Studies, o.p.s. (Sokačová 2010), nebo Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí, v.v.i. (např. Nešporová 2005, 2007, Kořánová, Kuchařová 2007). Dále také na akcích určených odborné i aktivní laické veřejnosti jako mezinárodní konference konané pravidelně v Senátu PSP ČR (viz <http://www.rodiny.cz/nae-akce/senatni-konference>).

³ Jmenovat lze např. APERIO - Společnost pro zdravé rodičovství či Ligu otevřených mužů, z.s.).

podle nichž „otcovská dovolená je ve většině zemí krátkodobé volno především pro otce, které jim má umožnit strávit nějaký čas s nově narozeným dítětem a jeho matkou“ (Soubor 2008, s. 1). Dokument formuloval záměr tehdejší vlády tak, že se „zavádí otcovské jako nová dávka nemocenského pojištění. Účelem otcovského je podpořit vazbu mezi otcem dítěte a dítětem v první fázi života dítěte nebo mezi osobou, která převzala dítě do trvalé péče nahrazující péči rodičů a převzatým dítětem v první fázi po převzetí dítěte“ (Soubor 2008, s. 92). Podpůrčí doba pro pobírání otcovského byla (jako zkušební) určena na jeden týden s tím, že podle zkušeností z praxe po jejím zavedení bude možno znovu zvážit optimální dobu trvání této doby.

V dokumentu se píše, že „účelem nově navrhované dávky nemocenského pojištění je finančně podpořit otce, který se rozhodne dočasně přerušit výkon své výdělečné činnosti s tím, že bude buď výlučně, nebo, což bude nepochybně obvyklejší, spolu s matkou dítěte pečovat o novorozené dítě. Tím se podpoří ochota otců čerpat, alespoň po přechodnou dobu, rodičovskou dovolenou v prvním období života dítěte“ (Soubor 2008, s. 92). Dále je zde podtrženo, že „zavedením otcovského jako dávky nemocenského pojištění se proto zdůrazňuje její charakter, neboť nemá být „odměnou“ za navázání vztahu otce s dítětem, ale alespoň částečnou náhradou příjmu, který pojištěnci z tohoto důvodu uchází; v tomto směru se charakterem blíží ošetřovnému poskytovanému z důvodu péče o zdravé dítě do 10 let věku“ (s. 93).

Zdůvodnění zavedení otcovské a stanovení jejích parametrů bylo odvozeno z mezinárodních zkušeností (jejich vyhodnocení viz např. Moss, Korintus 2008, Kořánová, Kuchařová 2007). V mezinárodních srovnáních se především ukazuje, že je nevyhnutelné motivovat muže k celodenní péči o děti institucionálně a především finančně, přesněji řečeno poskytnout jim dostatečnou náhradu ušlého příjmu: „pokud vlády nepřijmou opatření, které by bylo zaměřeno přímo na muže a poskytlo mužům významnou finanční kompenzaci ušlého příjmu, nelze předpokládat jejich větší účast na celodenní péči o děti, a tím rovnoprávnější rozdělení placené a neplacené práce mezi muže a ženy“ (Schulze, Gergoric 2015, s. 21). Např. vysoký podíl mužů využívajících rodičovskou dovolenou ve Švédsku je zřejmě nejen výsledkem otcovských kvót v nárocích na ni, ale i faktu, že muži po dobu rodičovské dovolené dostávají 80 % předchozího platu (podle A. Mohdín 2016 kvóty samy o sobě motivaci otců nezvyšují). Zájem otců podílet se na RD závisí také u nás do značné míry na tom, jaká je výše kompenzace ušlé mzdy.

H. Maříková (2008, s. 83) na základě zahraničních zkušeností formulovala trojici nutných předpokladů většího zapojení otců do celodenní péče o nejmenší děti: speciální otcovská „dovolená“ v období po narození dítěte, individuální nepřenosná práva na péči pro každého z rodičů a stanovení dostatečně vysoké kompenzace ušlého výdělku. V roce, kdy Maříková publikovala zmíněnou studii, byl na MPSV vyhlášen výše zmíněný tzv. prorodinný balíček (Soubor 2008), zahrnující návrh otcovského jako dávky nemocenského pojištění, který vycházel mj. z těchto požadavků. Neuplatnil se nikoliv v důsledku malé podpory, ale v důsledku následného politického vývoje. Výzkumy i praxe v dalších letech však potvrzovaly deficit, který pro rodiny neexistence otcovské dovolené znamená.

1.1 Zájem o větší účast otců na výchově a péči o (malé) děti

České i zahraniční odborné studie prokazují vliv raného sblížení otce a dítěte pro další zapojení otce do výchovy dětí po celé jejich dětství (viz např. v Addati,

Cassirer, Gilchrist 2014, u nás mj. Maříková 2008, Nešporová 2005, 2007, Podoby otcovství 2010a, 2010b, Sociální podmínky 2014). To je i u nás vnímáno jako stěžejní argument pro podporu institucionálního zakotvení vyšší výchovné a pečovatelské participace otců.

Dalším významným motivem podpory většího zapojení otců do celodenní péče je to, že umožňuje matce časnější návrat do zaměstnání po mateřské a rodičovské dovolené, tedy podpořit její pracovní kariéru, protože trvání rodičovské dovolené delší než dva roky na ni má podle některých studií negativní dopady. Je příčinou celoživotně nižší zaměstnanosti (obtížnějšího hledání zaměstnání) a nižších výdělků žen, byť na druhé straně delší rodičovská dovolená matek zvyšuje podle zahraničních studií jejich průměrný týdenní počet hodin v zaměstnání (Thévenon, Solaz 2013). Tyto základní vztahy ovšem varíují v závislosti na dalších okolnostech.

Muži a ženy vykazují podle sociologických výzkumů nemalý a zřejmě rostoucí zájem o větší zapojení otců do výchovy a péče o děti (viz např. citované práce Maříkové a Nešporové, Podoby otcovství 2010a, 2010b, Metodika 2014). Podle O. Nešporové (2012, s. 482) dochází k jistému sblížení v rolích matek a otců až v posledních letech, zatímco léta předchozí spíše charakterizovala tradicionalizace mateřských a otcovských rolí. Hovoří se nicméně o tom, že: „Současné období můžeme charakterizovat jako období přechodu od „tradičního“ otcovství k „modernímu“ pojetí a vnímání otcovství.“ (Podoby otcovství 2010b, s. 5).

Přes posun v postojích je skutečná účast mužů na využívání rodičovské dovolené (jako hlavní formální možnosti podporovaného zapojení otců do péče) velice nízká. V zásadě v tom není ČR výjimkou, nicméně konkrétní podíl mužů angažovaných v (intenzivní, celodenní) péči je u nás znatelně nižší oproti zemím jako Švédsko či Norsko i dalším (Moss, Korintus 2008, European Commission 2015b, Addati, Cassirer, Gilchrist 2014).⁴ Mezi hlavními důvody sociologické výzkumy odhalují nízkou náhradu mzdy v situaci, kdy muži vydělávají více než ženy, určité společenské stereotypy a také názory na odlišné předpoklady pro výchovu malých dětí u mužů a u žen. Proto je zvyšující se zájem otců mnoha rodiči chápán nejen (nebo ani ne tolik) jako vklad do výchovy dítěte, ale často zejména jako pomoc matce v náročném úkolu celodenního zabezpečení a výchovy dítěte. Jak píše H. Maříková, pokud se zvyšuje otcovská angažovanost, pak jediné tak, že otec jedná po boku matky, společně s ní nebo místo ní, pokud ona zrovna není k dispozici (viz Maříková, Radimská 2006: 82-86, též Maříková 2009).

Postupný přechod k „modernímu“ otcovství vede k tomu, že v názorech dnešních otců se projevují názorové diskrepance (viz mj. Podoby otcovství 2010b, s. 5-6). Např. přiznávají partnerkám více, než tomu bylo dříve, právo na profesní seberealizaci, ale na druhé straně preferují „tradiční“ dělbu práce v rodině nebo si udržují přesvědčení, že o dítě se lépe postará matka, zejména o dítě nemocné. Rozpolcenost se projevuje v neujasněné roli otce v současné rodině, kdy otcové nechtějí opustit roli hlavní autority v rodině, ale současně chtějí být pro dítě partnerem (tamtéž, s. 6). K celkové rozpolcenosti přispívají i zaměstnavatelé, kteří k poskytování benefitů, na něž mají nárok oba rodiče, nepřístupují stejně v případě žen a v případě mužů (např. při poskytování volna na ošetřování dítěte).

⁴ O. Nešporová v roce 2005 píše, že „v evropském kontextu se řadíme mezi většinu zemí, kde otec sice oficiálně má v zásadě rovnou možnost využít rodičovskou dovolenou, avšak většinou tak nečiní a v 99 % případů ji využívá matka. Rodiče přitom toto rozhodnutí nevolí především proto, že ho považují za nestandardní, ekonomicky nevýhodné a rovněž se obávají, že by muž péči o dítě a domácnost nezvládal.“ (Nešporová 2005b, s. 82)

1. Na co navazují dnešní návrhy otcovské dovolené

V ČR přetrvává v relativně velkém rozsahu příklon k tradiční dělbě práce v rodině mezi muži a ženami. Je to výsledkem jednak určitých hodnotově-normativních stereotypů, které vzdorují proměnám postavení a role žen ve společnosti, zejména jejich rostoucí vzdělanosti a pracovní angažovanosti. Mnozí autoři to však přičítají, vedle vlivu trvalých rozdílů v odměňování žen a mužů, i dopadům nastavení rodinné a sociální politiky, které podporuje dlouhodobou péči matky o dítě po jeho narození, nebo též zmíněnému přístupu zaměstnavatelů (srv. např. Sociální podmínky 2014)

Pokud jde o hodnotově-normativní aspekty a stereotypy genderové dělby rolí, v pozadí působí (podvědomá) obava mužů i žen ze „ztráty“ jejich „tradičních“ pozic a rolí. V postojích mužů a žen tedy nacházíme další diskrepance. Muži i ženy sice deklarují podporu rovnoprávnějšímu postavení otců a matek v rodině a vyrovnání jejich rolí v péči a výchově dětí. Na druhé straně si však muži nechtějí příliš nechat vzít své postavení živitele (např. Metodika 2014) a ženy si do jisté míry chrání svoji pečovatelskou roli (tamtéž, také Táta na plný úvazek 2013, Podoby otcovství 2010b). Např. Vohlídalová (2007) cituje názor Beck a Beck-Gernsheim (1995, s. 20), podle nichž muži nechtějí akceptovat předpoklad, že zrovnoprávnění mužů a žen by pro ně mělo znamenat i rezignaci na pracovní kariéru a celkově více práce v domácnosti (nejen s péčí o děti a jejich výchovou). Silné zakořenění pojetí muže živitele u části české populace ilustruje nedávný výzkum CVVM (2016), který zjistil, že podle názoru 64 procent české veřejnosti by mělo být finanční zajištění domácnosti věcí muže, pouze třetina je přesvědčena, že by to mělo být starostí obou partnerů. Současně třetina dotázaných soudí, že o profesní kariéru by měl usilovat především muž.

V odborné literatuře nalezneme i typologii partnerství podle míry rovnosti v rozdělení rolí a práce mezi partnery (Vohlídalová 2007). Autorka na datech z roku 2005 zjistila, že ta partnerství, kde je rovné rozdělení domácích prací a péče o děti, představují 5 % v souboru úplných rodin⁵, zatímco páry s tradičním rozdělením (domácím pracím i péčí se více věnuje žena⁶) představují 64 % (s. 50).⁷ Existují, byť minimálně (4 %), i tzv. reverzní uspořádání, kdy muž tráví péčí i domácími pracemi více času, než žena. Dost obvyklé je takové rozdělení práce, kdy žena věnuje více času než muž domácím pracím, zatímco péče o děti je rozdělena rovnoměrně (18 %).

Jako v jiných šetřeních se ukázala reálná dělba práce méně vyrovnaná oproti deklarovaným postojům. Míra této diskrepance je však různá v odlišných fázích rodinného cyklu. Jak ukazují i další výzkumy (např. projekt Rodina, zaměstnání a vzdělání 2007), v době, kdy jsou v rodině velmi malé děti a žena je na mateřské nebo rodičovské dovolené, podílejí se muži na péči o dítě méně, než když jsou děti starší, žena se vrací do zaměstnání (rovnoměrnější rozsah péče je jaksí „vynucen okolnostmi“) a formy péče se mění (je méně „opečovávaní“ a více společných činností, her či přípravy na školu, kde se obecně muži více angažují).

Rozpor mezi deklaracemi a realitou tedy zřejmě závisí na věku dítěte (péče o nejmladší děti zůstává výrazněji reálně i v postojích dominantou žen). Za tím je však v pozadí to, jaké jsou zažitě způsoby péče o děti. V případě dětí do jednoho roku (příp. nižšího věku, ale často i vyššího) byla tradičně považována matka za nejlepší (jedinou vhodnou) hlavní pečující osobu. Jakkoliv už toto přesvědčení není obecně sdíleno,

⁵ Typologie rozlišovala rozdělení domácích prací a rozdělení péče o děti. Tento typ znamená, že je rovnoměrně rozděleno obojí. Typologie zahrnuje i typy, kde jedna oblast je rozdělena rovnoměrně a v druhé se více angažuje jen jeden z rodičů.

⁶ V řadě výzkumů je zjištěno, že míra převahy ženy je různá a závisí to mj. na věku dětí a míře ekonomické aktivity ženy.

⁷ Data jsou z výzkumu Rodiče 2005, kde respondenty byli muži a ženy, kteří žili ve společné domácnosti s dítětem mladším 18 let. Úplné rodiny tvořily zhruba tři čtvrtiny souboru s 1998 respondenty.

mnohé matky (a nejen ony) si je uchovávají a v praxi se tento postoj, třeba ne explicitně uvědomovaný, projevuje. Podrobněji k tomu viz např. Maříková (2007).

Z výzkumů vyplývá, že nemalou roli v tom, že veřejné mínění není majoritně nakloněno větší participaci mužů na péči o děti, hrají názory žen, že muž se neumí postarat o dítě tak dobře jako žena (ať v obecném hodnocení, či ve vztahu k vlastnímu partnerovi). Např. podle průzkumu „Táto, jak na to?“⁸ sice celkově 87 % zkoumané populace považuje muže za stejně schopné pro péči, přitom však mezi ženami s tímto názorem nesouhlasila skoro pětina, mezi muži jen necelá desetina. Argument o menších předpokladech mužů pro péči o dítě často zaznívá jako důvod preference mateřské péče. A navíc přestože je podíl mužů na péči o děti v realitě významně nižší než podíl žen (např. měřeno časem stráveným zabezpečováním potřeb dětí a činnostmi s nimi), zhruba dvě třetiny respondentů ve výzkumech deklarují spokojenost s podílem mužů, přičemž existují velké rozdíly mezi názory žen a mužů (Táto jak na to - navazující sociologický průzkum 2011, Táta na plný úvazek 2013). Lze tedy hovořit o celkové diskrepanci mezi deklarovaným zájmem o větší participaci otců na výchově, její reálně nevysokou mírou a spokojeností se současným stavem.

Vysvětlení můžeme hledat v tom, že v představách lidí, a specificky mužů, převažuje poněkud rozporuplný zájem o zvláštní typ mužské participace na výchově, který jako by neměl příliš nabourat některé zažitě stereotypy. V představách mužů není participace žen a mužů příliš rovnocenná. Rozporuplnost zájmu o otcovskou účast na výchově dětí ilustruje také to, že i otcové, kteří po nějakou dobu o dítě celodenně pečují, jsou velmi heterogenní skupinou z hlediska jejich přístupu k péči a prožívání péče. Od vysoce zaujatých pečovatелů, jimž péče přináší uspokojení, po takové, kteří ji vnímají jako vhodné řešení situace, ale významně se v péči citově a volně neangažují (srv. Maříková 2009).

V tomto postojovém a hodnotovém kontextu však už delší dobu lidé požadují zavedení krátkodobého volna umožňujícího otcům participovat na péči o dítě (a také o matku) v prvních dnech či týdnech po narození dítěte. Již v roce 2006 byl zjištěn velký zájem o otcovskou dovolenou takového typu (1-2 týdny po porodu), a to jak rodičů, tak zaměstnavatelů (Maříková, Radimská 2006). Naskýtá se otázka, proč v těchto intencích není více využívána rodičovská dovolená, když otcovská dovolená stále nebyla zavedena. Jedním z možných vysvětlení je bezpochyby její nastavení⁹ - není dost flexibilní a finanční náhrada ušlé mzdy je velmi nízká.

Vrátíme-li se k otázce individuálně vnímaných schopností mužů pečovat celodenně o malé děti, byla na to zaměřena i v ČR řada výzkumů¹⁰. V průzkumu „Táto, jak na to?“ (2011) byl mezi dotázanými muži a ženami ve věku 15-54 let největší podíl těch, kteří věřili ve stejné schopnosti otců a matek a současně považovali stávající podíl na péči o děti za dostatečný (61 %). Jen poloviční je proti nim podíl těch, kteří sice také věří ve stejné schopnosti otců a matek, ale podle jejich názoru je podíl otců na péči o děti nedostatečný (27 %). Mezi malým podílem respondentů, kteří ve stejné schopnosti nevěří, převládli ti, kteří účast otců hodnotí jako nedostatečnou a důvod vidí v nižších schopnostech mužů postarat se o dítě. Z mužů ve druhé z uvedených skupin se zřejmě především rekrutují ti, kteří dnes usilují o změnu statusu quo (ve zmíněném výzkumu jich byla mezi dotázanými muži necelá třetina).

⁸ Podle tiskové zprávy http://www.mpsv.cz/files/clanky/12714/tz_300312a.pdf

⁹ Otec sice může čerpat rodičovskou dovolenou paralelně s tím, že žena čerpá mateřskou dovolenou a dostává příspěvek v mateřství, ale má to řadu nevýhod a bariér.

¹⁰ Připomenout lze např. specifický přístup H. Maříkové v publikaci o mužích živitelích (Maříková 2012) nebo Maříková 2009, Šmídová 2008a, 2008b.

1. Na co navazují dnešní návrhy otcovské dovolené

V rámci stejného projektu (viz Podoby otcovství 2010b) byla vytvořena typologie otců podle jejich názorů na výchovu dětí a na roli otce v rodině, a také podle výpovědí o času tráveném s dětmi apod. Následně byly zjištěné typy popsány podle převažujících demografických charakteristik. Podíváme-li se na ně z hlediska jejich reálné nebo potenciální účasti na péči formou rodičovské dovolené, nejvíce „příznivých“ charakteristik vykazuje typ autory popsáný jako „angažovaný,¹¹ aktivní,¹² rodinný typ¹³“. Jeho charakteristiky jsou popsány takto: „Představitel mladého otce s malými dětmi, více vzdělaný stejně jako jeho partnerka, příslušník střední třídy. Menší podíl rozvedených, vyšší podíl pocházejících z úplné rodiny a žijících ve společné domácnosti s dětmi. Jednoznačný zastánce účasti u porodů a rodičovské dovolené. Je to výhradně moderní táta, extrémně aktivní, vyznávající liberální způsob vychovávání dětí.“ (s. 87)

Podobně je tomu u typu otce „angažovaný, aktivní, pracant“, popsáného takto: „Příslušník mladší generace s menšími dětmi, typicky středoškolák, v Praze dvakrát tak častěji se vyskytující než na Moravě, vyšší podíl svobodných žijících ve společné domácnosti s dětmi. Většinou účasten u porodu, velmi aktivní otec s liberálním přístupem k výchově.“ (s. 87)

Naproti tomu nejmenší zájem o péči formou rodičovské dovolené projevili otcové, kteří vyznávali tradiční postoje k výchově a rodině a byli jako otcové pasivnější, příp. byli v typologii popsáni jako „pracanti“ (tzn. orientovaní na zaměstnání nebo pracovní vytížení).

Podle očekávání projevují vyšší tendenci podílet se na péči o děti ti otcové, kteří žijí v úplné rodině, nemusí se ale jednat o manželství, dále otcové vzdělanější a mladší. Větší ochotu projevují také muži, kteří teprve plánují stát se otcem.

Determinanty postojů otců k jejich aktivnímu zapojení do celodenní péče o děti lze shrnout do těchto bodů (podle Podoby otcovství 2010a, 2010b a dalších zdrojů):

- externí, strukturální podmínky: celková úroveň mezd, rozdíly ve mzdách žen a mužů, podmínky zaměstnanosti, relevantní ustanovení pracovního práva jako nastavení rodičovské a mateřské dovolené,
- nastavení relevantních opatření rodinné (příp. sociální) politiky,
- podmínky ze strany zaměstnavatelů: vstřícnost potřebám pečujících rodičů,
- názory a postoje (společenské klima ohledně rodiny a rodičovství),
- individuální charakteristiky: především věk, vzdělání, zaměstnání,
- zkušenostní charakteristiky: prostředí, ve kterém člověk vyrůstal, forma partnerského soužití, zda žijí s dětmi ve společné domácnosti, nároky/požadavky kladené ze strany partnerky.

¹¹ Tráví s dětmi volný čas a věnuje se jim podle jejich potřeb, protože takto vnímá svou otcovskou roli. Naopak „tradiční“ otcové se kloní spíše k dělbě rolí mezi otcem živitelem a matkou pečovatelkou.

¹² Tráví aktivně volný čas, vč. času s dětmi. Opakem je otec „pasivní“ pokud jde o společné rodinné aktivity.

¹³ Dává přednost rodině před zaměstnáním, má nižší profesní a pracovní ambice. Opakem je „pracant“, tj. otec trávící více času v zaměstnání, více vytížený pracovními úkoly.

Na základě rozboru determinant vyšší participace otců na péči o děti byly v projektu „Podoby otcovství“ (2010a, s. 50) vypracována doporučení a podněty ke zvýšení aktivity otců:

- „Zvýšení informovanosti otců o jejich zákonných nárocích a právech
- Povzbuzení otců v každodenní péči o nezletilé děti - větší zapojení otců do každodenních činností
 - Vytváření lepších podmínek ze strany zaměstnavatele
 - Působení na otce a veřejnost - změna ve stereotypním vnímání rolí muže a ženy v domácnosti a rodičovství, propagace moderního otcovství
- Podpora účasti otců při porodech
- Otcovská dovolená
- Snižování nerovností v oblastech, kde se muži cítí být ve srovnání s ženami diskriminováni
- Jiné cesty vedoucí k vyššímu zapojení mužů - otců do každodenní péče
 - Vyšší míra zapojení matek do pracovního procesu formou částečných úvazků
 - Změna nastavení systému rodičovského příspěvku + rozšíření nabídky zařízení pro předškolní děti do 3 let věku
 - Snižování genderových nerovností v zaměstnání - vytváření rovných podmínek pro muže a ženy.“

1.2 Zahraniční praxe v poskytování otcovské dovolené

Pro pochopení celkových politik zapojování otce do výchovy dětí formou jeho celodenní péče či zapojení otců jako primárních pečovatelů je třeba si připomenout, jak se tento záměr realizuje v rámci rodičovské dovolené. Ta většinou navazuje na období celodenní péče určené jen matce, ať už jako mateřská dovolená (jako v ČR) nebo část rodičovské dovolené (např. Švédsko).

Otcovskou dovolenou toho typu, který nazýváme poporodní otcovskou dovolenou, má zavedenu 23 zemí EU, výjimkou kromě ČR jsou ještě Kypr, Německo, Irsko a Slovensko (Schulze, Gergoric 2015, s. 58). V zemích, kde tato otcovská dovolená existuje, má velmi rozdílnou délku. Minimální, a výjimečná, délka je jeden den existující v Itálii. Maximální délku mají ve Slovinsku, a to 64 dny. Průměrně trvá otcovská dovolená 12,5 dne, nejčastější je do 9 pracovních dnů.

Evropský parlament doporučuje trvání otcovské dovolené 2 týdny nebo 10 pracovních dní jako minimální standard.¹⁴

Poměrně velkorysé jsou v mnoha zemích kompenzace ušlého příjmu, zvláště tam, kde je otcovská dovolená kratší (Schulze, Gergoric 2015). Pokud trvá maximálně 7 pracovních dní, dostávají otcové ve většině zemí po dobu jejího trvání náhradu ve výši 100 % předchozího příjmu. V pěti zemích (Belgie, Bulharsko, Finsko, Švédsko, Velká Británie) je nahrazován příjem pouze ze 70 až 90 % (Schulze, Gergoric, 2015, s. 59). Průměr je 92 %. Ve státech EU je náhrada mzdy obvykle dávkou státního

¹⁴ First Reading of the proposal of the Commission amending Directive 92/85/EEC (Schulze, Gergoric 2015, s. 19). V délce 1-9 pracovních dní mají otcovskou dovolenou tyto země: Itálie, Řecko, Lucembursko, Malta, Holandsko, Maďarsko, Rumunsko, Chorvatsko, Lotyšsko, Švédsko.

1. Na co navazují dnešní návrhy otcovské dovolené

systému sociálního zabezpečení (např. Bulharsko, Francie, Španělsko), popř. ji vyplácí zaměstnavatel (např. Nizozemsko) (Addati, Cassirer, Gilchrist 2014, s. 57).

V řadě zemí je poskytování (poporodní) rodičovské dovolené umožněno nebo podpořeno v rámci kolektivních vyjednávání, např. v Belgii, Řecku a Portugalsku (Addati, Cassirer, Gilchrist 2014). V Rakousku mají nárok jen zaměstnanci ve veřejném sektoru, v Norsku je otcovská dovolená uzákoněna jako neplacená, ale zaměstnavatelé poskytují v rámci kolektivních vyjednávání určitou náhradu mzdy. Obdobně ve Finsku je délka otcovské dovolené určena zákonem, ale výše náhrady mzdy se stanovuje v kolektivních vyjednáváních. V rozvinutých zemích je v 83 % otcovská dovolená placena ze sociálního pojištění, v 17 % ji vyplácejí zaměstnavatelé a v 8 % je neplacená (v ostatních jde o kombinaci z uvedených forem, tamtéž, s. 58).

V zemích, kde se již dlouhodobě daří zapojovat muže do péče o nejmladší děti formou otcovské (poporodní) dovolené a zejména otcovskými kvótami v rámci rodičovské dovolené se prosazuje i otcovská jako samostatný institut dlouhodobější celodenní otcovské péče o malé děti. Např. ve Švédsku existuje rodičovská dovolená pro oba rodiče od roku 1974, otcovská kvóta byla zavedena v roce 1995 a rozšířena v roce 2002, přičemž v roce 2016 došlo k jejímu dalšímu rozšíření na celkových 90 dní (Regeringskansliet 2005, s. 107-115, BBC 2016). Celková maximální délka rodičovské dovolené, kterou může využít matka, se zkrátila ze 14 měsíců na 13 (Sandberg 2015). Zájem otců je podporován i vysokou mírou náhrady ušlé mzdy (prvních 390 dní dostávají 80 % předchozího platu¹⁵ /určen je strop této částky/ ze státního rozpočtu a k tomu obvykle něco přidávají zaměstnavatelé až do výše 90 % platu) (tam., BBC 2016).

Statistiky OECD zaznamenaly nárůst využívání rodičovské dovolené otci, zejména však tam, kde v jejím rámci byly zavedeny kvóty pro otce, příp. druhého partnera (Parental leave 2016). Analýzy, které OECD zpracovává, doporučují podporovat využívání rodičovské dovolené právě otcovskými kvótami či samostatnou otcovskou dovolenou (obecně pomocí „*father-specific leave*“), dále dostatečnými finančními náhradami v době péče a umožněním flexibilního čerpání takového otcovského pečovatelského volna (tamtéž). V dokumentu *Parental leave* (2016) se doporučuje částečný úvazek pro otce, kteří si chtějí udržet kontakt s profesí a nepřijít úplně o pracovní příjem. Otázkou je, v jakých profesích a zaměstnáních by to bylo v současné době možné v ČR, aniž by to bylo doprovázeno negativními aspekty částečných úvazků.

Průměrná délka „*father-specific leave*“ v zemích OECD je 8 týdnů, přičemž maximální délka je v Evropě možná ve Francii (28 týdnů) a Lucembursku (26 týdnů) a v celosvětovém měřítku v Koreji a Japonsku (53, resp. 52 týdnů). Minimální délka je 1 (Itálie) či 2 dny (Řecko, Holandsko), ve třech zemích 1 týden, v sedmi zemích 2 týdny.¹⁶

1.3 Názory veřejnosti na rodičovskou dovolenou otců a na otcovskou dovolenou

Výše jsme ukázali postoje české populace, především rodičů malých dětí, k zapojení otců do péče o děti obecně a také to, jak se otcové v péči reálně angažují. Zopakujme, že obecně je vůle otců k podílu na péči vysoká, avšak je obecně známo,

¹⁵ Stejná je dávka nemocenského příspěvku

¹⁶ Addati, Cassirer, Gilchrist (2014), na základě dat OECD Family Database

že otcové přitom jen v malé míře využívají již ustálenou institucionální možnost jejich skutečného zapojení jako „dočasných primárních“ pečovatelů (rodičovskou dovolenou). Výše jsme to vysvětlili mj. diskrepancí jednak v postojích a jednak mezi postoji a strategiemi dělby péče mezi partnery.

To se promítá v motivacích, které vedou otce (a jejich partnerky) k celodenní péči o děti prováděné souvisle po určitou delší dobu (nikoliv jen nárazově). Popsala to O. Nešporová (2005, s. 33-35), která při interpretaci svého kvalitativního šetření mj. píše: „Motivy dotazovaných rodičů pro to, aby zůstali doma s dětmi, byly ve všech případech do jisté míry spojené s ekonomickou situací rodiny.... Tam, kde ekonomické důvody hrály klíčovou úlohu, se jednalo především o dvě možné modelové situace. V té první bylo reálně finančně výhodnější, aby zůstal doma s dítětem muž, protože žena vydělávala podstatně více peněz. Ve druhé, rovněž často se objevující situaci nemohl muž najít vhodné zaměstnání a tak bylo v zásadě nutností, aby se zaměstnala žena, která tuto možnost měla a případně to navíc pro ni bylo z určitých důvodů výhodné.“ Podle autorky bylo pouze ve čtvrtině případů výrazným důvodem skutečné přání muže věnovat se dítěti/dětem, i zde však většinou ke konečnému rozhodnutí přispěly další okolnosti - muž nebyl příliš spokojen se svým zaměstnáním nebo žena měla vyšší plat (tamtéž, s. 37). Našly se i případy, kdy bylo rozhodování založeno na výraznějším přání ženy, aby muž zůstal doma s dítětem. Mezi různými důvody tohoto přístupu se v zásadě vyskytly dva hlavní. „Ten první spočíval v tom, že se žena chtěla vrátit do zaměstnání, aby neztratila výhodnou pozici. Druhý důvod, který ženy přiměl k tomu, že rodičovskou dovolenou přenechaly svým partnerům, vycházel do značné míry z pocitu, že ženu dlouhodobý celodenní pobyt doma s dítětem příliš neuspokojoval a chtěla se rovněž realizovat v zaměstnání (tamtéž, s. 38).

Poznatky autorka shrnuje slovy, že „ekonomická stránka hraje významnou úlohu v rozhodování rodičů, a pokud to ekonomická situace rodiny neumožní, muž doma s dítětem prostě nezůstane.“ Dále nad dnes deset let starými daty konstatuje, že „ekonomická stránka je jedním z nejdůležitějších motivačních činitelů rozhodnutí, aby rodičovskou dovolenou využil muž. K výraznějšímu rozšíření ideje aktivního otce, podílejícího se společně s partnerkou na péči o děti a domácnost dosud v ČR nedošlo“ (tamtéž, s. 39). Tehdy se uvažovalo v podstatě o jediné možnosti otcovy celodenní péče, a to o využití rodičovské dovolené otcem při jejím tehdejší nastavení¹⁷.

Šetření provedená o pár let později kvantitativní metodou zjistila větší ochotu otců k převzetí celodenní péče o děti.

Nejnovější komplexní výzkumy názorů veřejnosti obecně, rodičů nezletilých dětí a zaměstnavatelů na otázky rodičovské dovolené pro otce či otcovské dovolené byly provedeny ve vzájemně propojených projektech, jejichž výsledky zde již byly mnohokrát citovány. Jednak je to projekt „Táto, jak na to?“¹⁸ realizovaný na MPSV v roce 2011,¹⁹ a jednak projekt „Táta na plný úvazek“²⁰ z roku 2013-2014, jehož hlavním řešitelem byla *Liga otevřených mužů*. Druhý jmenovaný byl realizován ve dvou krajích v několika etapách na různých relevantních výběrových souborech a zaměřoval se na představy populace obecně a otců zvláště o jejich zapojení do péče (blíže viz *Táta na plný úvazek 2013*). Jak píše autoři výzkumu, Češi nejsou nakloněni povinným kvótám na podporu zapojení otců do péče, ale „mnohem vstřícněji se lidé v

¹⁷ Měla jednotnou délku (maximálně do 3 let věku dítěte) a výši rodičovského příspěvku 3700 Kč (s možností jej čerpat do 4 let věku dítěte).

¹⁸ viz <http://www.mpsv.cz/cs/12713>

¹⁹ viz Povinná rodičovská 2015

²⁰ viz <http://www.tatanaplnyuvazek.cz/o-projektu/>

1. Na co navazují dnešní návrhy otcovské dovolené

ČR staví vůči takovým politickým opatřením ze strany státu, které znamenají podporu aktivních otců a nezasahují do rozhodování rodiny hrozbou negativních sankcí. Mezi ně patří především **otcovská dovolená** a tzv. **bonus pro druhého rodiče**.

Souhrnné výsledky, jak je prezentovala na svých stránkách Liga otevřených mužů, jsou následující:

„Pojmy a data:

1. Otcovskou dovolenou podporuje 93% populace.

Otcovská dovolená = státem placené volno v rozsahu 5-10 pracovních dnů do 6 týdnů po narození dítěte, které by si mohl každý otec vybrat či nevybrat v závislosti na své volbě. Pokud by otcové tuto možnost využili, pobírali by po tuto dobu jednotný státní příspěvek.

2. Bonus pro druhého rodiče nad rámec RD podporuje 82% populace.

Bonus pro druhého rodiče nad rámec rodičovské dovolené = v rámci rodičovské dovolené své partnerky/ svého partnera by mohl druhý rodič (obvykle otec) čerpat 1 měsíc rodičovské dovolené po skončení běžné rodičovské dovolené nad rámec běžné rodičovské dovolené. Rodičovská dovolená druhého partnera by se tím nezkrátila.

3. Variabilní bonus pro druhého rodiče v rámci stávající RD podporuje 62% populace.

Variabilní bonus pro druhého rodiče v rámci rodičovské dovolené = v rámci rodičovské dovolené své partnerky/ svého partnera by si mohl (tedy nemusel) druhý rodič (obvykle otec) vybrat kdykoliv 30 dní placené dovolené v zaměstnání navíc, určené k péči o dítě. Rodičovská dovolená druhého partnera by se tím zkrátila o příslušný počet dní, které by si v rámci dovolené vybral druhý partner).

4. Kvótu pro druhého rodiče v rámci stávající RD podporuje pouze 23 % populace.

Kvóta pro druhého rodiče = 1 měsíc ze stávající rodičovské by byl vyhrazen druhému rodiči (obvykle otci). Pokud by druhý rodič (obvykle otec) svou kvótu nevyčerpal, rodina by po tuto dobu nedostala rodičovský příspěvek.“

Projekt „Táto, jak na to?“ zaměřený na propagaci modelu sdíleného rodičovství, nicméně ukázal vůli otců k aktivnímu otcovství, vč. role primárního pečovatele v (po)době rodičovské dovolené. Potvrdil však i výše zmíněné limity vyšší participace otců. Podle názorů mužů patří mezi opatření, kterými by stát mohl podpořit pravidelnou účast mužů na výchově dětí, placené volno pro otce po narození dítěte. Pro toto opatření se vyslovila čtvrtina dotázaných otců nezletilých dětí a dvě pětiny potenciálních otců (Podoby otcovství 2010a, s. 48)²¹. Autoři šetření jeho výsledky komentují v souladu s názory dalších odborníků tak, že důvodem toho, proč otcové více nestojí o otcovskou dovolenou, by mohla být neochota otců k benefitům, které znamenají finanční ztrátu. Za zmínku stojí to, že zájem o otcovskou dovolenou byl u potenciálních otců celkově vyšší než u stávajících otců, ale stejný jako v kategorii mladých otců ve věku 25-34 let (Podoby otcovství 2010b, s. 6-7), jde tedy zřejmě o „generační“ posun v postojích.

Rozšíření účasti otců na péči o děti bylo v minulosti brzděno i postoji veřejnosti k pojetí mužských a ženských rolí v rodině. Veřejné mínění až v posledních letech

²¹ Větší (ne významně) zájem byl projevěn jen o daňové úlevy pro otce, mezi otci nezletilých dětí též o vstřícnější přístup k zájmům otců při rozvodech.

přestalo vnímat celodenně pečujícího muže jako podivína, exota či neschopného být živatelem rodiny. Změnu ve veřejném mínění také zachytil projekt Táta na plný úvazek. „Muže na rodičovské dovolené vnímá společnost (20–54 let) nejčastěji jako „normální muže“, bezmála třetina respondentů (o něco více ženy) dokonce jako frajery - prima chlapy“.²²

Přetrvávajícím limitem zapojení otců do výchovy je však také (již výše zmíněná) „nevůle na straně žen, kdy až 66 % z nich deklarovalo, že by si nepřálo, aby muž, byť jen na chvíli, na RD nastoupil. Jak ukázal další výzkum, určitou roli zde hrají přetrvávající stereotypy o tom, že žena se má postarat o děti“ (data z projektu Táta na plný úvazek, viz Případová 2015).

1.4 Dnešní praxe a možnosti podpořit větší účast otců v (celodenní) péči o děti

Více zapojit otce do péče o děti se daří v těch zemích, kde zavedli kvóty v rámci rodičovské dovolené rezervované pouze pro otce, příp. pro každého jednotlivého (druhého) rodiče, kde vyplácí vyšší peněžní náhrady rodičům na rodičovské dovolené a kde existuje vysoká míra flexibility v tom, kdy si otcové (druzí rodiče) mohou vybrat jim vyhrazené dny (týdny, měsíce) na celodenní péči o děti.

Pro to, jaká bude dělba péče o děti a domácnost po rodičovské dovolené, je důležitá její délka (pro každého z rodičů). Čím je delší, tím více se upevní vazby mezi otcem a dítětem a otec se pak bude více zapojovat do výchovy a péče o děti vyššího věku. Pro dosažení cíle většího sblížení otců s jejich dětmi nestačí několik dní volna pro otce po narození dítěte, převážně paralelně s matčinou mateřskou dovolenou. Jenže třebaže čeští otcové stále více vyjadřují svůj zájem o děti a jejich výchovu, reálně si v nevelké míře představují nebo plánují, že by se na dobu v délce až několika měsíců stali hlavními pečovateli. Brání tomu kromě „tradičního“ vnímání otcovské role zejména neexistence (dlouhodobější) otcovské a současné nastavení rodičovské dovolené, která je pro otce málo atraktivní z hlediska finančního i z hlediska flexibility.

Koncepce rodičovské dovolené a zejména s ní propojeného rodičovského příspěvku se od jejich zavedení v roce 1991, resp. 1990 podstatně změnily, stejně jako jejich funkce, ač ta je v současnosti poněkud neujasněná (viz např. Palonciová et al. 2013). Podstatnou změnou bylo umožnění jejího flexibilního čerpání, a tím vyšší úroveň rodičovského příspěvku při volbě kratší délky. Ani jeho dnešní nejvyšší hodnota však nesplňuje požadavky na výši náhrady ušlé mzdy zejména v případě rodičovské dovolené otců. Při časté kritice současného systému volna na péči pro otce byl doposud předložen jeden návrh na řešení ze strany MPSV - výše zmíněný Prorodinný balíček s návrhem otcovské dovolené z roku 2008, nedotažený však do stadia realizace. Aktuálně byl do legislativního procesu podán na návrh na tzv. poporodní sedmidenní otcovskou dovolenou v režimu nemocenského pojištění (viz mj. Usnesení 2016, Vláda 2016). Tento návrh se jeví jako velice vítaný,²³ neřeší však plně požadavek dlouhodobější péče otce jako primárního pečovatele.

²² Prezentace dostupná na stránkách projektu <http://www.tatanaplnyuvazek.cz/o-projektu/vyzkumy/>

²³ Vláda schválila návrh novelizace zákona o nemocenském pojištění, který obsahuje návrh nové dávky „otcovského“ jako pojistné dávky (usnesením vlády ze dne 11. 5. 2016 byl schválen návrh zákona, kterým se mění zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, viz Usnesení č. 404 <https://apps.odok.cz/djv-agenda?date=2016-05-11>).

1. Na co navazují dnešní návrhy otcovské dovolené

Ze strany odborné veřejnosti vzešla řada podnětů na dílčí úpravy rodičovské dovolené a jeden ucelenější návrh její nové koncepce, který zazněl na konferenci „Rodičovská práce nebo rodičovská dovolená?“ pořádané v říjnu 2007 Sociologickým ústavem AV ČR. Návrh zpracovalo oddělení Gender & sociologie Sociologického ústavu. Tento návrh doporučuje zavést místo rodičovské dovolené tzv. „rodičovské konto“ v délce 18 měsíců. Z toho šest měsíců by bylo vyhrazeno pro matku, šest měsíců pro otce a zbylých šest měsíců by bylo možné využít podle individuální volby rodičů. Rodičovské konto by podle návrhu bylo možné čerpat až do osmi let věku dítěte. Čtyři týdny před porodem a 10 týdnů po porodu by z rodičovského konta bylo vyhrazeno výlučně pro matku. Při plném čerpání rodičovského konta by byl rodiči vyplácen příspěvek ve výši 100 % jeho průměrného předchozího platu během 12 měsíců předcházejících narození dítěte (maximální výše vyplácené částky by byla stanovena jako dvojnásobek hrubé průměrné mzdy) (citováno podle Kundra 2013).

Přestože obdobné náměty byly vícekrát odbornou veřejností diskutovány, nenašla myšlenka kvót či konta širší podporu ani u politiků, ani u laické veřejnosti. Naopak zapojení otců formou otcovské dovolené se jeví být dost přitažlivé pro širší okruh české populace. Znovuotevření otázky zavedení otcovské dovolené po vzoru většiny evropských zemí sice explicitně nenavazuje na návrh obsažený v tzv. prorodinném balíčku z roku 2008, ale základní principy jsou shodné.²⁴ Myšlenka otcovských kvót je základem aktuálně diskutované „motivační otcovské dovolené“ neboli tzv. „střídacího bonusu“, tedy objektu zájmu této monografie.²⁵

Neméně důležité pro rozšíření participace otců na výchově dětí jako změna systému volna na péči o nejmenší děti je změna přístupu zaměstnavatelů. M. Jára (Metodika 2014, s. 6) uvádí jako nepochybně potřebné změny „vyrovnávání platů žen a mužů a státní podporu zkrácených úvazků, ale i změnu personální práce ve firemním i státním sektoru. Zaměstnavatelé se totiž řídí tradičními schématy: ve výzkumu Podoby otcovství (2010) 77% personalistů vyslovilo souhlas s výrokem, že je přirozenější, aby se o děti starala matka.“ Jára současně požaduje užší spolupráci státu se zaměstnavateli, a to zejména z hlediska zvýšení atraktivity rodičovské/ otcovské dovolené pro otce snížením jejich finančních dopadů na otce a rodinu.²⁶

Lze předpokládat, že zaměstnavatelé budou vždy důležitým subjektem v tom, jak se budou muži uvolňovat ze zaměstnání za účelem středně nebo dlouhodobé péče o nejmenší děti, jak překonají výše zmíněný názor a jemu podobné, což je brzdou většího využívání rodičovské dovolené muži v současnosti. Obdobně dnes není příliš využíván další institut, tzn. kolektivní smlouvy, v nichž lze zahrnout volno z důvodu péče o děti (připomeňme, že v řadě zemí je poskytnutí otcovské dovolené nebo kompenzace příjmu po dobu otcovské dovolené zašitěno v kolektivních smlouvách). Podle dat MPSV (Informace 2015) má např. poskytnutí volna v případě narození dítěte manželce zaměstnance zakotveno 37 % kolektivních smluv, a to s průměrným počtem

²⁴ Podle tehdejšího návrhu měl mít otec možnost čerpat pět dní otcovské dovolené v období do šesti týdnů po narození dítěte (nebo ode dne převzetí dítěte do péče nahrazující péči rodičů). Během otcovské dovolené měla být poskytována dávka nemocenského pojištění - tzv. „otcovské“. Kdyby byl návrh schválen parlamentem, mohlo být otcovské zavedeno již v roce 2009.

²⁵ V této monografii používáme název, který byl použit v zadání projektu, z něhož publikace vychází. Je pravděpodobné, že se název v případě vypracování návrhu na legislativní zakotvení institutu „otcovské dovolené“ ještě změní.

²⁶ Připomíná zjištění výzkumu Táta na plný úvazek, podle něž by 70% otců na rodičovskou nenastoupilo z finančních důvodů.

dnů 2,1. Volno poskytované matce²⁷ z důvodu péče o dítě zahrnuje 18 % kolektivních smluv a poskytováno je průměrně 3,8 dne za rok.

Veškerá opatření podporující zavedení otcovské dovolené, nebo příp. otcovských kvót v rámci rodičovské dovolené, mohou být efektivní, jen pokud vyjdou vstříc potřebám a požadavkům rodin s malými dětmi a obecně otcům a matkám, pro které je rodičovství důležitou součástí životních hodnot a také je pro ně současně důležité skloubit práci a péči a společně se podílet na výchově dětí. Stručně řečeno je žádoucí znát veřejné mínění vztahující se k tomuto aspektu rodičovství.

²⁷ Takto je opatření formulováno ve výkazech MPSV, lze předpokládat, že zaměstnavatelé mohou stejné volno za stejných podmínek poskytnout otci, požádá-li o to jako (primární) pečovatel.

2. Základní informace o metodice a výzkumném souboru

Metodika a sběr dat

Výběrový soubor šetření *Otcovská 2015* byl konstruován tak, aby byli dotazováni lidé, kteří mají zkušenost s péčí o děti, příp. mají zkušenost s dělbou péče mezi partnery v celém období od narození dítěte do jeho tří let (to je obvyklá délka mateřské plus rodičovské dovolené, jak opět potvrdilo toto šetření). Vzhledem k omezení rozsahu šetření (s ohledem na cenu a harmonogram) byla zvolena poměrně homogenní cílová populace, definovaná jako rodiče z úplných čistých rodin s dětmi do 6 let, kde dítě žije ve společné domácnosti a oba rodiče mají pouze společné děti. Tento postup umožnil získat o dané populaci relativně robustní data i za předpokladu omezené velikosti výběrového souboru, která byla pro takto vymezenou populaci adekvátní. (Srovnání postojů rodičů s malými dětmi a osob, které děti zatím nemají, zjištěných dřívějšími výzkumy, potvrdilo, že se tyto dvě skupiny v postojích zásadně neliší, pouze postoje rodičů výrazněji odrážejí praktickou zkušenost.²⁸)

Pro záměrný kvótní výběr byly dále zvoleny následující parametry.

Struktura rodin z hlediska věku dětí (a tedy zkušeností rodičů s péčí o ně) byla zvolena tak, aby byly zastoupeny rodiny s mladšími i staršími předškolními dětmi, u nichž se dá předpokládat čerstvá zkušenost se systémem rodičovské a mateřské dovolené, a zároveň plán mít v následujících několika letech další dítě, a to následovně:

- 1/3 úplné rodiny s pouze jedním dítětem ve věku do 2 let,
- 1/3 úplné rodiny s pouze jedním dítětem ve věku od 2 do 6 let,
- 1/3 úplné rodiny vícedětné s alespoň jedním dítětem mladším 2 let

Výběrovou jednotkou byl jednotlivec - představitel cílové skupiny. Kvótní znaky byly definovány následovně:

- region v členění dle NUTS3,
- velikost místa bydliště v členění do 5 kategorií,
- pohlaví respondenta,
- vzdělání respondenta v členění do 3 kategorií.

Pro nastavení kvót byla využita data ČSÚ, údaje ze Sčítání lidu, domů a bytů 2011.

Pro sběr dat byla použita metoda standardizovaného face to face rozhovoru v domácnosti respondenta se záznamem odpovědí do elektronické verze dotazníku (viz přílohu). Sběr dat realizovaný agenturou STEM/MARK, a.s. proběhl ve dnech 10. 11. až 20. 11. 2015. Bylo uskutečněno **705** kompletních rozhovorů.

Mezi celkem 705 dotazovanými respondenty bylo **348 mužů (49 %)** a **357 žen (51 %)**.

²⁸ Např. série šetření z let 2005-2006 v rámci projektu „Rodina, zaměstnání, vzdělání“ realizovaného ve spolupráci Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí, v.v.i., Masarykovy univerzity a agentury STEM nebo šetření Podoby otcovství v ČR, realizované v rámci projektu MPSV „Táto, jak na to?“.

Struktura výzkumného souboru

V souladu se stanovenou kvótou měly **dvě třetiny respondentů jedno dítě** (podíl je stejný v případě podsouboru mužů i podsouboru žen) a **jedna třetina měla dvě děti**.

Tabulka č. 2.1 **Respondenti dle pohlaví a počtu dětí (%)**

pohlaví	počet dětí				celkem
	1	2	3	4	
muž	67,5	26,7	5,5	0,0	100
žena	66,7	26,9	6,4	1,0	100
celkem	67,1	26,8	6,0	0,1	100

Rozložení respondentů z hlediska věku a pohlaví ukazuje tabulka 2.2 (intervaly věkových skupin byly vymezeny tak, aby v každé skupině byl dostatečný počet osob pro spolehlivost následných rozborů).

Tabulka č. 2.2 **Respondenti dle pohlaví a věku (%)**

věk (počet let)	18-28	29-32	33-38	39-56	celkem
muž	14,1	20,1	38,8	27,0	100
žena	31,1	26,1	31,4	11,5	100
celkem	22,7	23,1	35,0	19,1	100

Následující tabulka ukazuje věkové rozložení respondentů/respondentek a jejich partnerů/partnerek. Ženy ve zkoumaných rodinách byly ve většině případů (nejčastěji o 2 roky) mladší než muži. Míra věkové homogamie odpovídala skutečnosti v celé společnosti.

Tabulka č. 2.3 **Respondenti a jejich partneři dle věku (%)**

věk (počet let)	18-28	29-32	33-38	39-56	celkem
muž	14,8	20,4	40,0	24,8	100
žena	29,6	26,7	32,8	10,9	100

Z hlediska nejvyššího ukončeného vzdělání odpovídala struktura výběrového souboru, daná kvótním výběrem, vzdělanostní struktuře českého obyvatelstva (viz tab. č. 2.4).

2. Základní informace o metodice a výzkumném souboru

Tabulka č. 2.4 **Respondenti a jejich partneři podle pohlaví a nejvyššího ukončeného vzdělání (%)**

pohlaví	respondent/ka			partner/ka		
	základní a vyučen bez maturity	s maturitou	VŠ	základní a vyučen bez maturity	s maturitou	VŠ
muž	53,2	30,2	16,7	38,1	45,1	16,8
žena	47,6	38,1	14,3	26,1	50,3	23,6
celkem	50,4	34,2	15,5	32,2	47,7	20,1

Jak ukazuje tabulka č. 2.5, téměř 61 % respondentů žilo v manželství a 39 % žilo v nesezdaných soužitích.

Tabulka č. 2.5 **Respondenti podle typu rodinného soužití (%)**

	četnost	%
manželství	429	60,9
nesezdané soužití	276	39,1

3. Péče o děti předškolního věku - představy a dnešní realita

3.1 Plán mít další dítě

Co se týče plánu mít další dítě, byl mezi respondenty **největší podíl** (31 %) těch, kteří to „**neplánují, ale nelze to vyloučit.**“ Ve výběrovém souboru byl rovněž významný podíl těch, kteří to „plánují/uvažují o tom v nejbližších třech letech“ (28 %); mezi respondenty s jedním dítětem tyto osoby tvořily skoro 40 %. Další čtvrtinu z výběrového souboru tvořily osoby, které už další děti mít nechtějí (zde přes polovinu tvořili respondenti se dvěma a více dětmi). Výsledky ukazuje tabulka č. 3.1.

Tabulka č. 3.1 **Plán mít další dítě podle počtu dětí v rodině (%)**

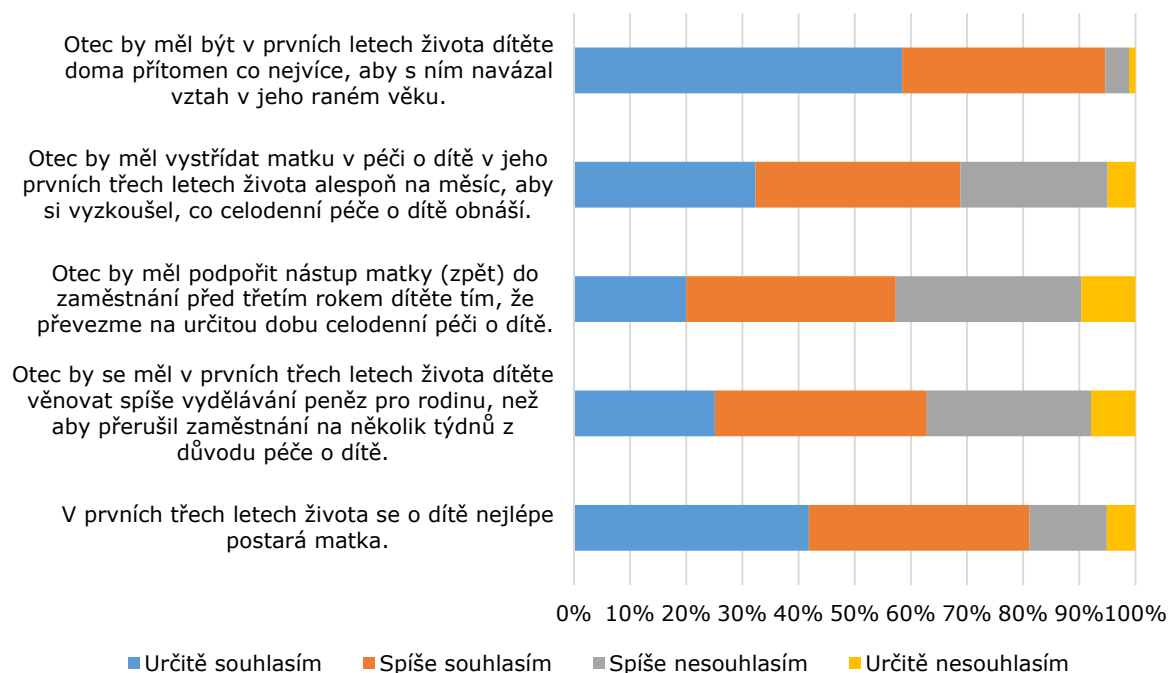
počet dětí	Plánujete mít další dítě?					celkem
	Ano, jsem (moje partnerka je) těhotná.	Ano, plánuji to/uvažuji o tom v nejbližších třech letech.	Ano, plánuji to, ale ne dříve než za tři roky.	Ne, neplánuji, ale nelze to vyloučit.	Ne, neplánuji, již mám tolik dětí, kolik jsem si přál/a.	
1	7,2	38,7	15,2	27,9	11,0	100
2	1,1	6,3	4,2	41,3	47,1	100
3-4	0	0	2,3	23,3	74,4	100
celkem	5,1	27,7	11,5	31,2	24,5	100

Plán mít další dítě jsme analyzovali i z hlediska věku a pohlaví respondenta. Vzhledem k nízkému počtu respondentů v jednotlivých podskupinách nelze výsledky tohoto dílčího rozboru považovat za statisticky významné. Nicméně, z logických důvodů se plán mít další dítě v nejbližších třech letech vyskytoval spíše u mladších respondentů, zatímco k tvrzení „ne, neplánuji to...“ se přikláněli spíše starší respondenti. Rozdíly podle pohlaví respondenta nebyly patrné.

3.2 Představy o zajištění péče o děti

Za účelem zarámování zkušeností a názorů rodičů ve vztahu k dělbě péče o děti jsme nejprve zjišťovali jejich obecnější postoje k roli otce a matky v rodině. Respondenti vyjadřovali míru souhlasu jednotlivě s pěti výroky, které ukazuje graf 3.1. První tři výroky vyjadřují preferenci (co největší) participace otců na péči o děti (model „participující otec“), zatímco další dva výroky vystihují opačný názorový pól – preferenci komplementarity rolí otce a matky (model „otec-živitel,“ spíše „tradiční“ postoj k rozdělení rodičovských rolí).

Graf č. 3.1 **Postoje k roli otce a matky v rodině**

Jak ukazuje graf č. 3.1, u všech výroků převládá souhlas. Největší míra souhlasu byla s výroky „Otec by měl být v prvních letech života dítěte doma přítomen co nejvíce, aby s ním navázal vztah v jeho raném věku,“ (58,4 % určitě souhlasím, 36,2 % spíše souhlasím) a „V prvních třech letech života se o dítě nejlépe postará matka,“ (41,8 % určitě souhlasím, 39,3 % spíše souhlasím), které spadají do opačného z popsaných názorových pólů. Míra souhlasu s prvním, nejméně vyhraněným, výrokem byla velká i proto, že se k němu mohli přiklonit respondenti napříč názorovým spektrem, z nichž každý mohl „co největší přítomnost“ otce doma chápat jinak. To potvrzují názory na poslední výrok, které současně naznačují, že mezi rodiči stále převládá názor, že o nejmenší děti by měla pečovat především matka (což rozvedeme podrobněji dále). Z celkových odpovědí k uvedeným výroům přitom je zřejmé, že rodiče mají zájem o větší zapojení otců do péče o děti starší tří let. Obdobný nesoulad ve struktuře postojů u otců nezletilých dětí, ač především z hlediska přístupu k výchově dětí, odhalují výsledky výzkumu Podoby otcovství (2010b, s. 58), které poukazují na to, že „i když většina otců souhlasí s tím, že jeho partnerka má stejné právo realizovat se jako oni, a také s tím, že každodenní péči o děti by si měli rodiče spravedlivě rozdělit, zároveň se většina otců vyslovila pro tradiční dělbu práce – žena se stará o děti a domácnost a muž vydělává (nesouhlas s tímto výrokem vyjádřila pouze pětina otců).“ Jak naznačují níže popsané výsledky našeho šetření i citovaného výzkumu, významným, ale ne jediným, faktorem v tomto uvažování je ekonomická situace rodiny.

Přetrvávající odlišné chápání role otce a matky v době péče o malé děti je zřejmé také u výroku „Otec by měl podpořit nástup matky (zpět) do zaměstnání před třetím rokem dítěte tím, že převezme na určitou dobu celodenní péči o dítě.“ Míra souhlasu zde byla ze všech výroků nejmenší (20 % určitě souhlasím, 37,3 % spíše souhlasím), zatímco míra rozhodného nesouhlasu byla největší (9,6 % určitě

nesouhlasím). Výsledek je možné interpretovat mj. tak, že rodiče se zatím poněkud zdráhají představy dlouhodobějšího souvislého přerušení výdělečné činnosti u otce za účelem celodenní péče o děti. Tomu nasvědčují i další výsledky našeho šetření, které budou podrobněji rozebrány v kapitole 4.2. Obdobný výsledek získali i autoři výzkumu Podoby otcovství (2010b, s. 58), kteří zjistili, že „více než polovina českých otců (57 %) si nedovede představit, že by s dítětem zůstala na rodičovské dovolené, zhruba polovina otců tvrdí, že by s dítětem zůstali, ale žena rodinu neuživí.“ Na význam výše příjmů při rozhodování rodičů o tom, kdo zůstane „doma“ s dětmi, poukazujeme v dalších kapitolách.

Míra souhlasu se zbývajícími dvěma výroky, z nichž každý spadá do jednoho z názorových pólů,²⁹ je o něco vyšší, ale stejně jako v předchozím případě převládá odpověď „spíše souhlasím“, což poukazuje na určitou nevoli respondentů přiklonit se jednoznačně k některému z extrémních postojů.

Respondenti se v míře souhlasu s jednotlivými výroky nelišili z hlediska typu rodinného soužití ani toho, zda plánují mít další děti, a výrazněji ani z hlediska socio-demografických charakteristik jako pohlaví, vzdělání a věk. Významnější odlišnosti byly patrné pouze z hlediska genderových rozdílů.

U žen (39 % oproti 26 % mužů) jsme zaznamenali větší míru rozhodného souhlasu s druhým výrokem, zdůrazňujícím užitečnost „vyzkoušení“ péče o dítě u otců, zatímco větší podíl mužů „spíše nesouhlasil“ (31 % oproti 22 % žen). Obdobně se dvěma výroky zdůrazňujícími komplementaritu rolí otce a matky „určitě souhlasil“ mírně vyšší podíl mužů než žen - statisticky významný byl tento rozdíl v případě výroku „V prvních třech letech života se o dítě nejlépe postará matka.“

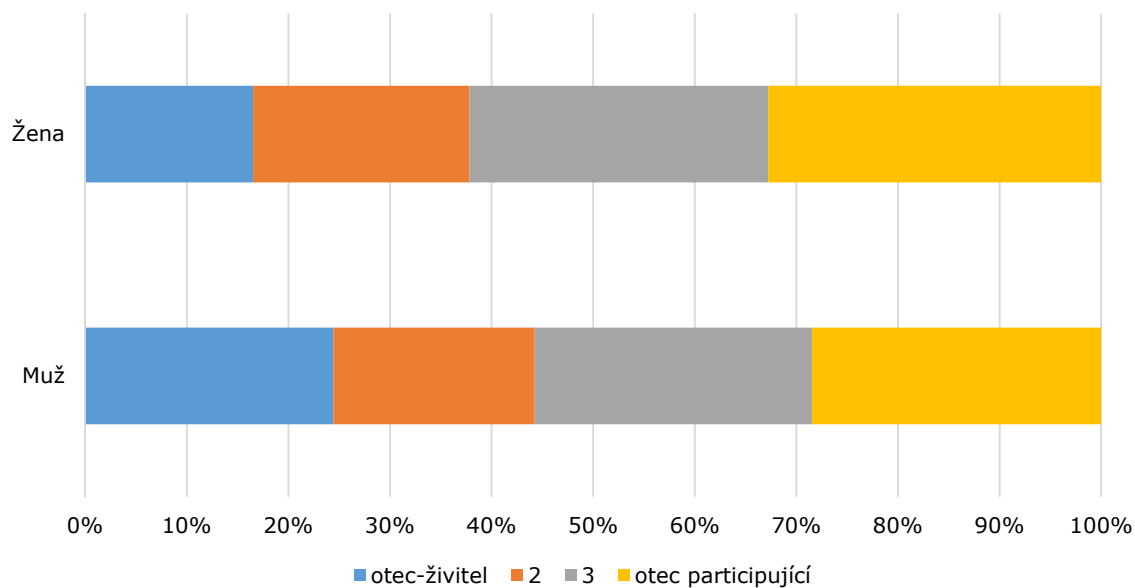
Nakonec jsme baterii výroků analyzovali jako jednu proměnnou vyjadřující umístění respondenta na postojové škále, na jejímž jednom pólu je absolutní preference role participujícího otce a na druhém role otce-živitele.³⁰ Graf č. 3.2 ukazuje rozvrstvení respondentů mezi těmito dvěma póly podle pohlaví - mezi ženami je větší podíl respondentek preferujících roli participujícího otce, zatímco mezi muži je větší podíl preferujících roli otce-živitele. Statistická významnost těchto rozdílů je nicméně velmi nízká. Rozdíly podle dalších socio-demografických charakteristik se neprokázaly jako významné.

²⁹ „Otec by měl vystřídat matku v péči o dítě v jeho prvních třech letech života alespoň na měsíc, aby si vyzkoušel, co celodenní péče o dítě obnáší;“ „Otec by se měl v prvních třech letech života dítěte věnovat spíše vydělávání peněz pro rodinu, než aby přerušil zaměstnání na několik týdnů z důvodu péče o dítě.“

³⁰ Srv. s vícefaktorovou typologií otců (tradiční vs. angažovaný, aktivní vs. pasivní, pracant vs. rodinný typ) vytvořenou na základě šetření Podoby otcovství (2010a, 2010b), kde však respondenty byli pouze muži.

3. Péče o děti předškolního věku - představy a dnešní realita

Graf č. 3.2 **Preference modelu rozdělení rodičovských rolí - názory mužů a žen**

Dále nás zajímaly představy rodičů o nejlepším způsobu zajištění každodenní péče o děti ve věku 6 měsíců až 6 let. Souhrnné výsledky ukazují tabulka č. 3.2 a graf č. 3.3.

Tabulka č. 3.2 **Kdybyste si mohl/a vybrat a všechny možnosti byly dostupné, jak byste si představoval/a nejlepší způsob zajištění každodenní péče o Vaše děti v době, než začnou chodit do školy? (%)**

	celodenní péče matky (na rodičovské dovolené/ v domácnosti apod.)	celodenní péče otce (na rodičovské dovolené/ v domácnosti apod.)	střídání celodenní péče matky a celodenní péče otce (např. matka chodí do práce jeden den v týdnu a místo ní se stará)	celodenní péče prarodičů/jiných příbuzných	celodenní péče v jeslích, mateřské škole, dětské skupině či podobném zařízení	individuální nerodinná péče (vzájemné hlídání s jinými rodiči/přáteli, placená chůva)	kombinace péče rodičů a zařízení kolektivní péče/chůvy	jiné	neví	celkem
ve věku 6 až 12 měsíců	78,0	1,1	15,5	0,6	0,4		3,1	0,6	0,7	100
ve věku 1 až 2 roky	56,2	2,3	33,9	1,4	0,3	0,1	4,3	0,6	1,0	100
ve věku 2 až 3 roky	33,9	2,6	36,0	2,7	6,8	1,6	14,2	1,3	1,0	100
ve věku 3 až 4 roky	9,4	1,4	19,0	3,0	40,7	1,3	23,0	1,0	1,3	100
ve věku 4 až 6 let	3,8	0,7	11,1	2,3	58,3	1,4	20,0	0,7	1,7	100

Podle těchto dat mezi rodiči převládá názor, že **o děti ve věku 6-12 měsíců, ale i ve věku 1-2 roky, by měla pečovat výhradně matka.**

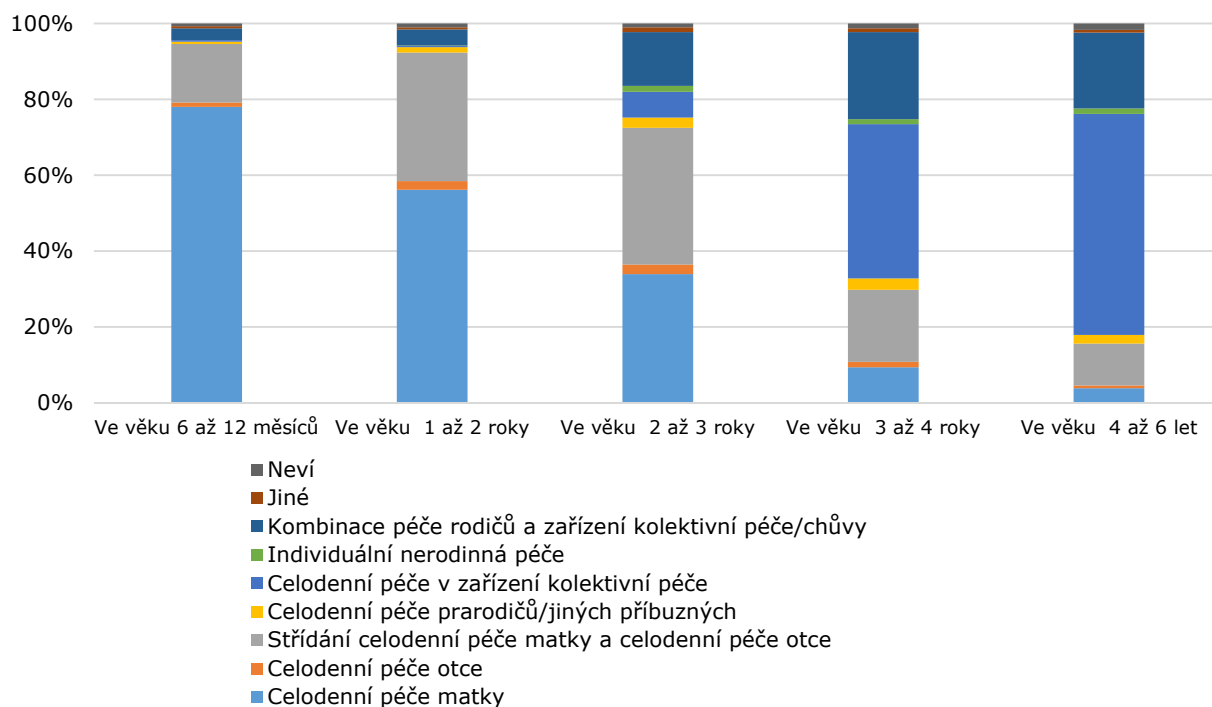
V případě dětí ve věku 6-12 měsíců tento názor zastává celých 78 % rodičů, u dětí ve věku 1-2 roky si to myslí 56 % rodičů. Mezi rodiči se nicméně poměrně často vyskytuje i názor, že nejvhodnějším způsobem péče je **střídání celodenní péče obou rodičů**³¹; ve vztahu k dětem ve věku 6-12 měsíců tento názor zastávalo 15 % rodičů a jejich podíl byl ještě vyšší u dětí starších. V péči o děti ve věkovém rozmezí 1 až 3 roky by se se svým partnerem ráda střídala více než třetina rodičů.

S věkem dítěte rovněž roste podíl rodičů, podle nichž je nejlepším způsobem zajištění každodenní péče o dítě daného věku „**celodenní péče v jeslích, mateřské škole, dětské skupině či podobném zařízení**“. Významný je tento podíl v případě věku dítěte 3-4 roky (40 %) a 4-6 let (58 %), kdy tento způsob péče v preferencích rodičů naprosto převládá.

Popsaná zjištění korespondují s výsledky šetření Péče 2013, v němž byly obdobným způsobem, dotazovány matky dětí v předškolním věku (Palonciová et al. 2014, s. 71-73). Mezi představami o nejlepším způsobu zajištění celodenní péče o děti dominovala až do 3 let věku dítěte celodenní rodičovská péče (matky, otce nebo střídání obou). S věkem dítěte pak narůstal podíl matek preferujících využívání služeb kolektivní denní péče o děti.

³¹ Doslovná formulace zněla „střídání celodenní péče matky a celodenní péče otce (např. matka chodí do práce jeden den v týdnu a místo ní se stará)“.

Graf č. 3.3 **Nejllepší způsob zajištění každodenní péče o předškolní děti**

Jak je patrné z grafu č. 3.3, zatímco ve vztahu ke dvěma nejnižším a k nejvyšší věkové skupině jsou názory rodičů celkem jednoznačné, **v případě dětí ve věku 2-3 roky a částečně i 3-4 roky jsou preference rodičů značně rozrůzněné**. Někteří se přiklánějí k výhradní péči matky, jiní zastávají názor, že nejlepší je, pokud se v celodenní péči rodiče střídají, a další skupina upřednostňuje celodenní péči v zařízení kolektivní péče nebo kombinaci takové péče s péčí rodičovskou. To potvrzuje i naše zjištění z výzkumu Péče 2013 (Palonciová et al. 2014). Velmi podobná byla zjištění též ze šetření realizovaného v roce 2006 (na jiných, ale obdobných výběrových souborech - rodičích nejmenších dětí) (Höhne et al. 2010).

Jak ukázaly naše další dílčí rozborů, rodiče se ve svých preferencích neliší ani z hlediska pohlaví a vzdělání.

Co se týče genderových rozdílů, nepatrně větší podíl mužů než žen připouštěl v porovnání se ženami ve všech věkových kategoriích jako ideální celodenní péči otce, zatímco u žen byla ve větší míře preferována ve všech věkových kategoriích celodenní péče matky, jednalo se ale o statisticky nevýznamné rozdíly odpovídající několika procentům.

Z hlediska vzdělání se respondenti odlišovali v preferenci celodenní rodičovské péče před péčí v zařízení kolektivní péče. Mezi respondenty se základním vzděláním nebo výučním listem byl větší podíl osob preferujících celodenní péči jednoho z rodičů (převážně matky) než v dalších dvou vzdělanostních skupinách, a to ve všech věkových kategoriích dítěte. Nejvýraznější byl tento rozdíl v případě 1-2 a 3-4 let věku dítěte - zatímco mezi rodiči se základním vzděláním nebo výučním listem bylo přes 60 % osob preferujících celodenní péči matky v 1-2 letech dítěte a necelých 45 % osob preferujících tuto péči ve 3-4 letech dítěte, mezi středoškoláky byl tento podíl 55 %, respektive 31 %, a mezi vysokoškoláky pouze 45 %, respektive 18 %. Podíl osob

preferujících celodenní péči otce se pohyboval ve všech případech v rozmezí 0-4 % a mírně vyšší byl rovněž mezi osobami s nejnižším vzděláním. V případě této odpovědi ovšem nelze vzhledem k nízkému zastoupení vysokoškoláků ve výběrovém souboru rozdíl mezi vzdělanostními kategoriemi považovat za směrodatný. Se vzděláním respondenta pak naopak mírně narůstala preference využívání služeb kolektivní péče o děti.

Výraznější rozdíly v preferencích nebyly mezi respondenty žijícími v párech, kde oba z rodičů pracují, a v párech, kde alespoň jeden z partnerů momentálně celodenně pečuje nebo je v domácnosti, ani z hlediska věku.

3.3 Realita - péče o děti ve vlastní rodině

Zjišťovali jsme nejdříve, kdo z rodičů čerpal rodičovskou dovolenou (RD) u jednotlivých dětí v rodině - viz tabulka č. 3.3.

Tabulka č. 3.3 **Kdo čerpá/čerpal ve Vaší rodině rodičovskou dovolenou (pokud na ni ještě nenastoupili nebo ji neukončili, kdo ji bude čerpat)?³²**

	nejstarší dítě (abs.)	%	druhé dítě (abs.)	%	třetí dítě (abs.)
jen matka	649	92,1	215	92,7	33
jen otec	9	1,3	1	0,4	
oba	31	4,4	10	4,3	8
žádný z rodičů	16	2,3	6	2,6	2
celkem	705	100	232	100	43

Jak ukazuje tabulka č. 3.3, v 92 % případů RD čerpala pouze matka. Počet případů, kdy se rodiče na RD vystřídali nebo ji čerpal pouze otec, je minimální.³³ V 90 % případů respondentů se dvěma a více dětmi pak matka čerpala celou RD u prvního i druhého dítěte.

Dále jsme zjišťovali, **do jakého věku dítěte rodiče RD čerpají**, a v souvislosti s tím také, **jak dlouho pobírají rodičovský příspěvek (RP). Celých 75 % rodičů (matek) čerpalo RD do 36 měsíců věku dítěte**, a to bez ohledu na pořadí dítěte. Další 10 % rodičů RD čerpalo do 24 měsíců věku dítěte, 8 % pak uvedlo ještě kratší dobu a 7 % rodičů čerpalo RD do 25-35 měsíců věku dítěte. Je tedy zřejmé, že trend RD trvajících do tří let věku dítěte je v české společnosti stále silný, zatímco rodičů využívajících kratší RD je stále menšina. Pro rodiče je nicméně v obou případech zjevně určující nastavení délky pobírání rodičovského příspěvku.

Tabulky č. 3.4 a 3.5 ukazují, do jakého věku dítěte rodiče čerpali rodičovský příspěvek (RP) v souvislosti s obdobím čerpání RD (procentuální podíly ukazujeme pouze u souhrnných hodnot vzhledem k nízkým četnostem v jednotlivých kategoriích).

³² Otázka byla uvedena vysvětlujícím komentářem o tom, co to je rodičovská dovolená: „V České republice mají oba rodiče v současnosti možnost během prvních tří let dítěte čerpat u svého zaměstnavatele rodičovskou dovolenou bez nároku na náhradu mzdy (s nárokem na rodičovský příspěvek, ale s možností návratu do původního zaměstnání). Rodičovskou dovolenou obvykle čerpají matky po skončení mateřské dovolené, tj. od 6 měsíců věku dítěte, otcové ji mohou čerpat od narození dítěte.“

³³ V případech, kde respondent uvedl, že RD čerpal pouze otec, se navíc domníváme, že se často jedná o neporozumění otázce - respondent zaměnil RD s pobíráním rodičovského příspěvku.

3. Péče o děti předškolního věku - představy a dnešní realita

Tabulka č. 3.4 **První dítě - srovnání období pobírání RP a čerpání RD dle věku dítěte**

pobírání RP dle věku dítěte	čerpání RD dle věku dítěte					%
	méně než do 24 měsíců	24 měsíců	25-35 měsíců	36 měsíců	celkem	
méně než do 24 měsíců	18	1	0	2	21	3,4
24 měsíců	5	51	5	4	65	10,6
25-35 měsíců	4	0	25	5	34	5,6
36 měsíců	11	9	11	348	379	61,9
37-48 měsíců	8	1	2	102	113	18,5
celkem	46	62	43	461	612	100
%	7,5	10,1	7,0	75,3	100	

Tabulka č. 3.5 **Druhé dítě - srovnání období pobírání RP a čerpání RD dle věku dítěte**

pobírání RP dle věku dítěte	čerpání RD dle věku dítěte					%
	méně než do 24 měsíců	24 měsíců	25-35 měsíců	36 měsíců	celkem	
méně než do 24 měsíců	4	0	0	0	4	2,0
24 měsíců	2	14	0	1	17	8,5
25-35 měsíců	1	0	8	0	9	4,5
36 měsíců	8	3	1	118	130	65,3
37-48 měsíců	7	1	0	31	39	19,6
celkem	22	18	9	150	199	100
%	11,1	9,0	4,5	75,4	100	

Jak ukazují tabulky, největší podíl rodičů pobíral RP do 36 měsíců věku dítěte, v případě prvních dětí v rodině významná část rodičů i déle. Jednalo se v převážné většině o rodiče (matky), kteří zároveň čerpali RD až do 36 měsíců věku dítěte.

Rodičů, kteří pobírali **RP déle než do tří let věku dítěte**, jsme se zeptali na důvody tohoto rozhodnutí. Výsledky obsažené v tabulce č. 3.6 poukazují na některé základní trendy. U většiny rodičů z dané skupiny bylo **hlavním důvodem** přání **zůstat doma s dítětem co nejdéle**. Nedostupnost zařízení předškolní péče o děti nebo důvody související se zaměstnáním se v odpovědích vyskytovaly pouze minimálně. Vzhledem k nízkým četnostem jednotlivých odpovědí nelze sice tyto výsledky považovat za statisticky významné, nicméně soulad se zjištěními výzkumu Péče 2013 poukazuje na jejich reliabilitu, ačkoli rozdíl v zastoupení jednotlivých odpovědí v daném výzkumu byl méně markantní (Palonciová et al. 2014, s. 67). Zde většina matek, které se svým prvním (34 %) nebo mladším (44 %) dítětem zůstaly „doma“ déle než do tří let jeho věku, tak učinila právě kvůli přání starat se o dítě celodenně i po skončení rodičovské dovolené. Mezi matkami dvou dětí, které tak učinily v případě svého staršího dítěte, tato skupina (30 %) byla druhá největší, za skupinou matek, které zůstaly doma z důvodu dalšího těhotenství/porodu (38 %). Ačkoli i ve výzkumu Péče 2013 se důvody související s obtížností návratu/nástupu na pracovní trh ukázaly jako méně významné, byly zastoupeny častěji než v aktuálním šetření, což spíše než na změnu podmínek poukazuje na větší spolehlivost zjištění z citovaného výzkumu díky většímu zastoupení respondentek s danou zkušeností ve výběrovém souboru.

3. Péče o děti předškolního věku - představy a dnešní realita

Malé četnosti neumožňují zjišťovat bližší informace o těch, kdo byli nuceni k volbě delší RD vzhledem k jejímu nastavení v zákoně o státní sociální podpoře. 14 % není vysoký podíl, pokud se v něm nekoncentrují pouze specifické socio-demografické skupiny, které by bylo žádoucí zjistit. Nicméně náš výzkumný soubor bohužel není reprezentativní pro celou relevantní populaci, takže zjištěný podíl by bylo třeba dále ověřit.

Tabulka č. 3.6 **Co je/bylo hlavním důvodem Vašeho rozhodnutí pobírat rodičovský příspěvek déle než do tří let věku dítěte?**

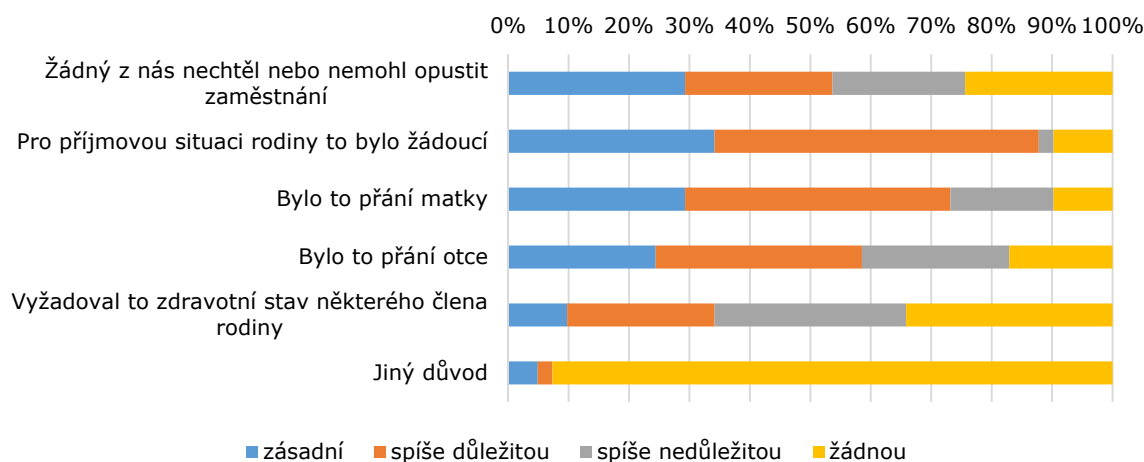
	první dítě	druhé dítě	celkem	%
zvolit si jinou délku čerpání rodičovského příspěvku nebylo možné	21	7	28	13,9
v době, kdy dítě dosáhlo 3 let, jsem (partnerka) už čekala další dítě	17	3	20	10,0
přání zůstat s dítětem doma co nejdéle	88	34	122	60,7
nepodařilo se zajistit místo v mateřské škole nebo jiném zařízení / péči o dítě jinou osobou	4	1	5	2,5
zaměstnavatel mi/partnerce neumožnil vrátit se do původního zaměstnání a nové pracovní místo (jsem) nesehnal/a	8	3	11	5,5
zaměstnání / podnikání neumožňovalo sladit rodičovské a pracovní povinnosti	9	2	11	5,5
jiný důvod, uveďte...	3	1	4	2,0
celkem	150	51	201	100

Pozn.: Respondenti, v jejichž rodinách rodič pobíral rodičovský příspěvek déle než do tří let věku dítěte

Respondentů, kteří odpověděli, že **RD čerpali oba rodiče**, ať už u jednoho nebo více dětí, jsme se ptali, **kolik měsíců ji čerpal otec**. Z celkem 41 respondentů, kterým byla tato otázka položena, jich 17 uvedlo „0 měsíců“. Z toho lze soudit, že pokud se rodiče v těchto rodinách skutečně v *celodenní péči* vystřídali (ne ale nutně v *čerpání RD* - může se jednat o nepochopení otázky na straně respondentů), jednalo se pouze o krátké časové úseky. Další respondenti uvedli délku od 2 do 36 měsíců.

Stejně skupiny respondentů jsme se dále zeptali na důvody rozhodnutí rodičů se v celodenní péči o dítě vystřídat. Respondenti měli možnost vyjádřit se k pěti navrženým důvodům, popř. přidat vlastní, a u jednotlivých důvodů uvedli, zda v jejich rozhodování hrály „zásadní“, „spíše důležitou“, „spíše nedůležitou“ nebo „žádnou“ roli. Výsledky ukazuje graf č. 3.4.

Graf č. 3.4 **Pokud oba rodiče čerpali rodičovskou dovolenou, jakou roli hrály následující důvody ve Vašem rozhodnutí se u celodenní péče o dítě/děti (vy)střídat?**³⁴

Pozn.: Respondenti, v jejichž rodinách rodičovskou dovolenou čerpali otec i matka. N=41

Jako nejdůležitější se pro rozhodování rodičů ukázala příjmová situace rodiny, význam zaměstnání pro oba rodiče a skutečnost, že si to jeden nebo oba z rodičů přáli. Tyto odpovědi naznačují, že **pro páry, které se rozhodnou se v péči vystřídat, zřejmě hrají významnou roli důvody související se zaměstnáním.** Vzhledem k malému počtu respondentů v této podskupině lze ale zjištění považovat pouze za **orientační**.

Respondentů, kteří uvedli, že v jejich rodině otec RD nikdy nečerpal, již tvořili většinu souboru (95 %), jsme se dále ptali, zda otec někdy sám souvisle celodenně pečoval o dítě do tří let věku po dobu delší než jeden měsíc za využití jiného typu volna/dovolené než RD.³⁵ Respondenti mohli odpovědět „ano“ v případech více typů volna, pokud je kombinovali nebo jich vyzkoušeli více. Tabulka č. 3.7 a graf č. 3.5 ukazují, kolikrát se u jednotlivých typů volna vyskytovaly odpovědi „ano“ a „ne.“ **Nejčastěji využívaným typem je řádná dovolená.**³⁶ Stejný závěr přineslo i šetření mezi personalisty v rámci výzkumu Podoby otcovství (2010b, s. 14), poukazující na preferenci otců využívat za účelem souvislejší péče o děti řádnou dovolenou spíše než neplacené volno nebo částečný úvazek, které by pro ně znamenaly ztrátu příjmů.

³⁴ Respondenti se vyjadřovali ke každému tvrzení zvlášť. Každý řádek tedy odpovídá 41 odpovědím.

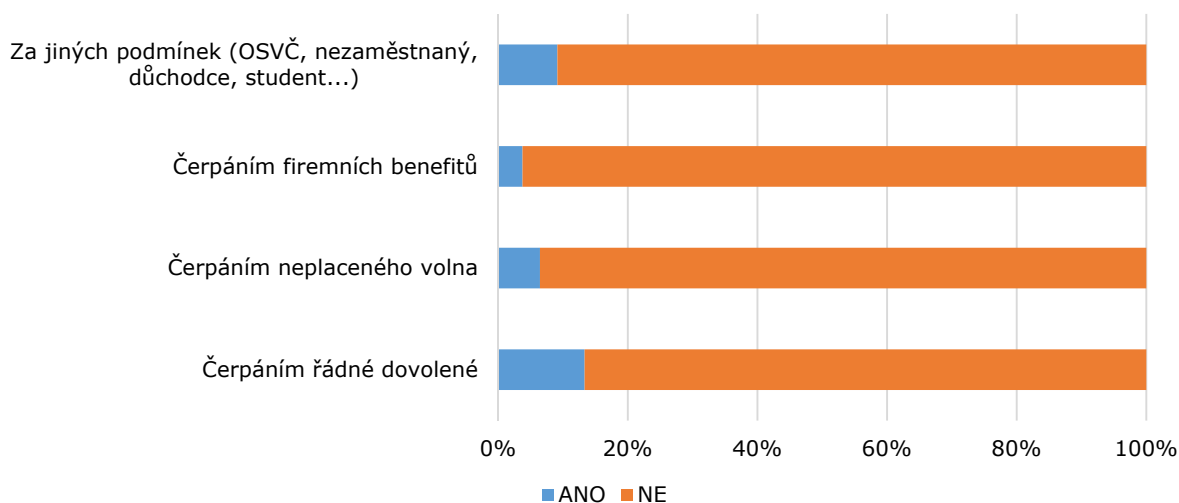
³⁵ Otázka „Pokud otec nečerpal rodičovskou dovolenou, pečoval někdy sám celodenně o dítě do 3 let věku po dobu delší než 1 měsíc (souvisle)?“

³⁶ Další možností, jak získat volno na péči otce v době narození a po narození dítěte, je jeho zakotvení v kolektivních smlouvách. Podle statistik MPSV (Informace o pracovních podmínkách 2015) takové ujednání obsahovalo 37 % kolektivních smluv a průměrná doba volna byla 1,2 dne (v některých odborových svazech téměř 2 dny, výjimečně 4 dny).

Tabulka č. 3.7 **Pokud otec nečerpal rodičovskou dovolenou, pečoval někdy sám celodenně o dítě do tří let věku po dobu delší než jeden měsíc (souvisle)?**

	ANO	%	NE	%	celkem
čerpáním řádné dovolené	89	13,3	578	86,7	667
čerpáním neplaceného volna	43	6,4	624	93,6	667
čerpáním firemních benefitů	25	3,7	642	96,3	667
za jiných podmínek (OSVČ, nezaměstnaný, důchodce, student...)	61	9,1	606	90,9	667

Pozn.: Respondenti, v jejichž rodinách otec nečerpal rodičovskou dovolenou

Graf č. 3.5 **Pokud otec nečerpal rodičovskou dovolenou, pečoval někdy sám celodenně o dítě do tří let věku po dobu delší než jeden měsíc (souvisle)?**

Pozn.: Respondenti, v jejichž rodinách otec nečerpal rodičovskou dovolenou. N=667

Respondentů, kteří na danou otázku **alespoň jednou odpověděli „ano“** (tedy otec alespoň jednou déle než měsíc souvisle celodenně pečoval o dítě), bylo **celkem 155, tedy 23 %** z celkového počtu dotázaných. Někteří z těchto respondentů uvedli, že otec v jejich rodině využil několik různých typů volna/dovolené. Tabulka č. 3.8 ukazuje, kolik z těchto otců čerpalo pouze jeden typ volna/dovolené a kolik jich využilo více variant. Nejčastější je čerpání pouze řádné dovolené, volna poskytnutého „za jiných podmínek“ a kombinace dvou či více typů volna. Zde se vzhledem k celkové četnosti případů využívání řádné dovolené (viz tab. č. 3.7) téměř výhradně jedná o kombinaci řádné dovolené a některého z dalších typů volna.

3. Péče o děti předškolního věku - představy a dnešní realita

Tabulka č. 3.8 **Typy volna využívané otci za účelem celodenní péče o dítě/děti**

	četnost	%
pouze čerpáním řádné dovolené	45	29,0
pouze čerpáním neplaceného volna	15	9,7
pouze čerpáním firemních benefitů	5	3,2
pouze za jiných podmínek (OSVČ, nezaměstnaný, důchodce, student...)	44	28,4
kombinace dvou a více z uvedených typů volna	46	29,7
celkem	155	100

Pozn.: Respondenti, v jejichž rodinách otec někdy sám souvisle celodenně pečoval o dítě do tří let věku po dobu delší než jeden měsíc

Respondentů, v jejichž rodinách **muž někdy sám celodenně pečoval o dítě déle než měsíc (155 osob)**, jsme se ptali na **důvody** toho, proč tomu tak bylo. Respondenti se vyjadřovali jednotlivě k šesti nabídnutým tvrzením a měli vždy uvést, zda daný faktor byl „*hlavním důvodem*“, „*vedlejším důvodem*“ nebo „*nebyl důvodem*“ pro toto rozhodnutí. Tabulka č. 3.9 ukazuje dílčí i celkové četnosti výskytů jednotlivých odpovědí a podíly uvedení jednotlivých důvodů jako „vedlejších“ nebo „hlavních“ z celku.

Tabulka č. 3.9 **Co bylo „hlavním důvodem“, „vedlejším důvodem“ nebo „nebylo důvodem“ toho, že jste (Váš partner) někdy takto sám celodenně pečoval o dítě? (%)**

	Je správné, aby se staral i otec.	Partnerka nastoupila (nastoupila jsem) do zaměstnání, protože (jsem) měla vyšší výdělek než já (partner).	Partnerka nastoupila (nastoupila jsem) do zaměstnání z důvodu kariéry.	Partnerka musela (musela jsem) nastoupit do zaměstnání, aby(ch) o něj nepřišla.	Partnerčin (můj) špatný zdravotní stav.	Byl jsem (partner byl) nezaměstnaný.
hlavní důvod	40,6	14,8	6,5	11,0	33,5	10,3
vedlejší důvod	38,7	20,6	18,1	17,4	18,1	17,4
nebyl důvod	20,6	64,5	75,5	71,6	48,4	72,3
celkem	100	100	100	100	100	100
celkem vedlejší nebo hlavní důvod v % odpovědí	79,4	35,5	24,5	28,4	51,6	27,7

Pozn.: Respondenti, v jejichž rodinách otec někdy sám souvisle celodenně pečoval o dítě do tří let věku po dobu delší než jeden měsíc. N=155

Jako důvod (hlavní i vedlejší) bylo **nejčastěji uváděno tvrzení "Je správné, aby se staral i otec"** (bylo nicméně první v nabídce, což mohlo odpovědi ovlivnit) - celkem ho jako hlavní/vedlejší důvod uvedlo 79,4 % respondentů z dané skupiny. Dalším často uváděným důvodem byl "**špatný zdravotní stav**" matky.

U ostatních důvodů, k nimž se respondenti vyjadřovali, převládala odpověď "nebyl důvod" - to se týkalo nutnosti nástupu partnerky (matky) do zaměstnání a nezaměstnanosti partnera (otce).

Rodiče tedy deklarují, že hlavní motivací pro vystřídání v celodenní péči pro ně byla snaha dosáhnout **rovnoměrnějšího rozdělení pečovatelských povinností** mezi rodiče, popř. osobní důvod - **zdravotní stav matky**. Důvody související se zaměstnáním partnerky jsou označovány za nedůležité.

Respondentů z rodin, kde **muž nikdy sám celodenně nepečoval** o dítě (73 %), jsme se ptali, co bylo „*hlavním důvodem*“, „*vedlejším důvodem*“ nebo „*nebylo důvodem*“ toho, že muž nikdy takto o dítě nepečoval. Respondenti se opět vyjadřovali jednotlivě k šesti různým tvrzením. V tabulce č. 3.10 představujeme souhrnné odpovědi pro muže a ženy.

Tabulka č. 3.10 **Co bylo „hlavním důvodem“, „vedlejším důvodem“ nebo „nebylo důvodem“ toho, že jste (Váš partner) nikdy sám celodenně nepečoval o dítě? (%)**

	Myslím si (partner si myslí), že o dítě se má starat matka.	Partnerka si myslí (myslím si), že o dítě se má starat matka.	Myslím si (partner si myslí), že bych (by) se neuměl postarat.	Partnerka si myslí (myslím si), že bych (partner by) se neuměl postarat.	Vydělávám (partner vydělává) více peněz.	Moje (partnerovo) zaměstnání to neumožňovalo.	Já nebo partner(ka) jsme to nechtěli z jiných důvodů.
hlavní důvod	33,4	35,7	11,9	13,5	70,9	54,9	15,4
vedlejší důvod	21,3	24,6	24,6	19,7	14,3	23,6	15,0
nebyl důvod	45,3	39,6	63,5	66,8	14,8	21,5	69,5
celkem	100	100	100	100	100	100	100
celkem "byl důvod" (vedlejší nebo hlavní)	54,7	60,4	36,5	33,2	85,2	78,5	30,5

Pozn.: Respondenti, v jejichž rodinách otec nikdy sám souvisle celodenně pečoval o dítě do tří let věku po dobu delší než jeden měsíc. N=512

U **všech respondentů** mezi důvody pro to, že otec v jejich rodinách nikdy celodenně nepečoval, jednoznačně převládaly **důvody vyššího výdělku u muže** a to, že **to zaměstnání muže neumožňovalo**. Velmi častý mezi hlavními i vedlejšími důvody byl také názor (vlastní nebo partnerův/partnerčin), že o **dítě se má starat matka**.

Naše výsledky částečně odpovídají výstupům šetření CVVM z roku 2003, které zjistilo, že respondenti, podle nichž muži „dostatečně nevyužívají možnosti čerpat rodičovskou dovolenou,“ za důvody tohoto stavu považují **vyšší příjmy mužů** v porovnání se ženami (89 %), **charakter práce** vykonávané muži (84 %) a „**možné problémy se zaměstnavatelem**“ (77 %) (CVVM 2003a). Na druhé straně nesouhlas ze strany žen (44 %) a zodpovědnost vůči spolupracovníkům (32 %) nebyly považovány za tak významné důvody. Podobně jako v našem výzkumu se v šetření CVVM jako jeden z častějších důvodů ukázal i názor, že **muž se o dítě neumí**

postarat tak dobře jako žena (60 %). Ačkoli výzkum CVVM pracuje s výrazně širěji vymezeným vzorkem populace (obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let) a výsledky obou šetření tedy nelze navzájem nekriticky srovnávat (rodiče malých dětí s bezprostřední zkušeností s dělbou péče o děti v rodině nevyhnutelně budou mít na tuto otázku jiné názory než populace jako celek), zdá se, že důvod finanční i důvod charakteru práce u muže za cca dvanáct let od realizace zmiňovaného šetření o něco zeslábl. Nicméně na důležitost rozdílu ve výši příjmů mužů a žen na rozhodování o dělbě rolí v rodině poukázal i nedávno realizovaný výzkum Podoby otcovství (2010b, s. 58, citováno v kapitole 3.2).

4. Zájem o motivační otcovskou dovolenou a názory na podmínky a okolnosti jejího čerpání

Řada výzkumů z posledních let ukazuje, že v české populaci, zejména mezi mladými lidmi a rodiči, vzrůstá zájem o vyšší zapojení mužů do péče o děti. Dochází zde k posunu od převládajícího, ale pozvolna ustupujícího názoru, podle něž péče o děti byla (a do značné míry ještě je) považována za doménu ženy.

Podle šetření CVVM z roku 2003 preferovalo 59 % dotázaných péči o dítě prováděnou společně mužem a ženou, podle 40 % by měla pečovat hlavně matka (CVVM 2003c). Došlo tak k posunu oproti roku 1998, kdy tyto názory vyjádřilo 51 %, resp. 49 % (tamtéž). Reálně podle deklarácí respondentů byla dělba péče o děti v rodinách taková, že v 57 % ji vykonávala žena, v 36 % muž (údaje za rok 1998 byly 45 %, resp. 27 %; ve všech šetřeních péči muže preferovalo nebo uvádělo maximálně 1 % dotázaných, ostatní se neuměli vyjádřit).

Ačkoliv bohužel nemáme novější data k této otázce, uvedené skutečnosti naznačují, že je třeba nabídnout podmínky, které by umožnily uplatnit preference v oblasti domácí péče o děti, ale také podnítily větší zájem otců o zapojení.

Jedním ze zajímavých zjištění našeho šetření je, že deklarované názory jsou většinou obecně sdílené, neliší se, nebo jen statisticky nevýznamně, podle základních socio-demografických charakteristik, jak už bylo ukázáno v kapitole 3. Protože to platí pro naprostou většinu v šetření položených otázek, explicitně to opakovaně většinou nezmiňujeme a sociální determinaci zjištěných postojů uvádíme jen tam, kde je statisticky významná.

4.1 Zájem o motivační otcovskou dovolenou

Jakkoliv je známo, že rodičovskou dovolenou při jejím dnešním nastavení muži využívají výjimečně, toto šetření ukazuje, že mají zájem věnovat významně více času péči o děti než doposud, avšak, jak ukážeme dále, představují si její formu často zřejmě jinak než jako (další) několikaměsíční volno na péči, kdy se muž celodenně věnuje dětem a žena svému zaměstnání.

Názor námi dotazovaných mužů a žen na to, **zda by kromě nároku na rodičovskou dovolenou měli muži-otcové mít možnost čerpat další volno na péči** o své dítě je převážně souhlasný, v této otázce jsme však nespécifikovali jeho formu. 66 % dotázaných odpovědělo „ano“, pro 25 % jsou stávající možnosti zapojení otců do péče dostatečné, 10 % se přiklonilo k názoru, že volno na péči není pro muže vůbec potřeba.

Jedním z hlavních záměrů našeho šetření bylo zjistit, jakou formu vyšší participace otců na výchově si dnešní rodiče malých dětí představují či preferují. V dotazníku jsme položili sérii otázek o motivační otcovské dovolené (dále též MOD), definované jako „volno na péči o děti, poskytované do 4 let věku dítěte, v rozsahu 2-3 měsíců nebo 60 pracovních dní, doprovázené náhradou mzdy, které by umožnilo rodičům se v péči o dítě vystřídat“.³⁷

³⁷ Otázky na MOD byly při dotazování uvedeny slovy: „MPSV zvažuje kromě tohoto krátkého poporodního volna zavést pro otce ještě možnost čerpat volno v rozsahu 2-3 měsíců nebo 60 pracovních dní, říkáme

4. Zájem o motivační otcovskou dovolenou a názory na podmínky a okolnosti jejího čerpání

Zájem o takto v základních rysech vymezenou MOD projevila většina dotázaných, a to bez ohledu na všechny základní socio-demografické charakteristiky (pohlaví, věk, vzdělání, forma partnerského soužití³⁸, počet a věk dětí, socio-ekonomický status), přitom rozhodný zájem projevily dvě pětiny respondentů a shodný podíl projevili „podmíněný“ zájem (tito respondenti by zřejmě při zvažování využití MOD zohledňovali její konkrétní parametry nebo konkrétní životní okolnosti) - tabulka č. 4.1.

Nepřekvapuje, že je vyšší zájem těch, kdo se v otázkách na postoje k roli otců (viz kapitola 3.2) vyjádřili ve prospěch jejich větší participace oproti těm, kdo preferují komplementárnost rolí mužů a žen v rodině, resp. roli muže jako živitele. Lidé s vyhraněnými postoji orientovanými na větší participaci otců v péči o děti vyjádřili zřetelný zájem o MOD, zatímco zastánci komplementarity rolí deklarovali zájem menší, avšak ne úplně odmítavý.

Tabulka č. 4.1 **Zájem o čerpání otcovské motivační dovolené, podíly v %**

zájem o čerpání MOD	celkem	lidé preferující participaci otců	lidé preferující model otce-živitele
Ne, zájem bych neměl(a).	18,6	6,5	34,7
Možná bych zájem měl(a).	40,4	32,4	41,0
Ano, rozhodně bych měl(a) zájem.	41,0	61,1	24,3

Prvním sledovaným parametrem byla délka MOD. Dotaz na **preferovanou délku MOD** byl položen těm, kteří projevili zájem MOD čerpat (vč. žen, které projevily zájem, aby ji čerpal jejich partner). V tabulce č. 4.2 jsou odpovědi těch, kteří se k délce vyjádřili (16 % z těch, kdo měli nějaký zájem o MOD, se k její délce vyjádřit neumělo).

Ověřovali jsme, jak velký je zájem o MOD v délce 2-3 měsíců, o níž se uvažuje v odborných kruzích. **Jak ukazuje tabulka č. 4.2, převládá zájem o dvouměsíční MOD** (vyjádřila jej třetina dotázaných, kteří mají zájem o MOD a odpověděli na otázku o preferované délce) a skoro stejně velký je i zájem o **tříměsíční MOD**.

Nemalá část respondentů měla i jiné představy. Pětině těch, kdo se vyjádřili, by stačila MOD kratší než 2 měsíce, obdobně pětina naopak žádá delší MOD než 3 měsíce.

Tabulka č. 4.2 **Preferovaná celková délka MOD**

délka MOD	četnost	podíl v %
méně než 2 měsíce	97	20,3
2 měsíce	154	32,2
3 měsíce	135	28,2
více než 3 měsíce	92	19,2
celkem	478	100,0

tomu „otcovská dovolená“. Jednalo by se o dovolenou navíc pro otce, kteří by se rozhodli kvůli celodenní péči o dítě přerušit svou výdělečnou činnost. Otcovská dovolená by byla doprovázena náhradou mzdy (o té se budeme bavit později). Bylo by ji možné čerpat po jednotlivých dnech, týdnech nebo měsících nebo i celou najednou, a to od 6 týdnů věku dítěte (konce šestinedělí) až do jeho 4 let věku. Otcovská dovolená by tak umožnila rodičům se v péči o dítě vystřídat.“

³⁸ Statisticky nevýznamně vyšší zájem projevili muži žijící v nesezdaných soužitích, u žen tomu bylo (s ještě nižší významností) naopak.

4. Zájem o motivační otcovskou dovolenou a názory na podmínky a okolnosti jejího čerpání

Názory se opět neliší v závislosti na základních socio-demografických charakteristikách, ale liší se v nevelké míře podle subjektivně hodnocené příjmové situace rodiny a plánu mít další dítě. Zájem o MOD je vyšší u těch, kdo aktuálně plánují narození dítěte (tabulka č. 4.3). Jako dobré řešení dělby péče o děti se zřejmě jeví i těm, kteří dítě neplánují, ale jeho narození nevyklučují.

Lze vyslovit hypotézu, že ti, kdo (bezprostředně) neplánují narození dítěte, nezvažují do podrobnosti potenciální formu dělby péče o malé dítě. Naopak pro ty, kteří narození (dalšího) dítěte nevyklučují, příp. plánují, může být existence institutu otcovské dovolené pobídkou k rozhodnutí dítěte mít.

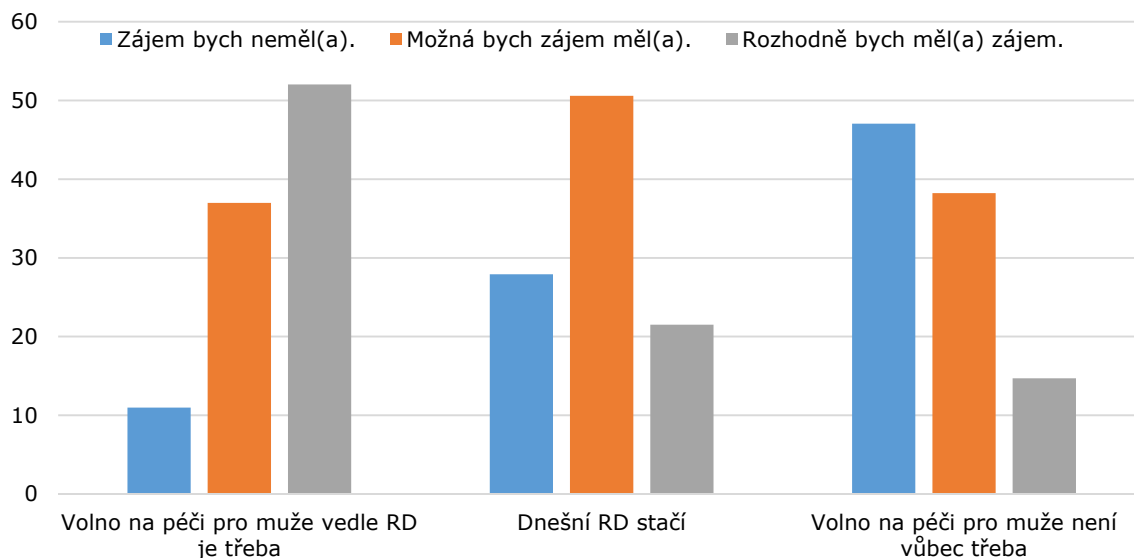
Tabulka č. 4.3 **Zájem o MOD podle toho, zda rodina plánuje další dítě**

plány mít (další) dítě:	zájem o MOD (%)		
	zájem by neměl(a)	možná by zájem měl(a)	rozhodně by měl(a) zájem
Ano, jsem (moje partnerka je) těhotná.	8,3	38,9	52,8
Ano, plánuji to/uvažuji o tom v nejbližších třech letech.	12,8	39,0	48,2
Ano, plánuji to, ale ne dříve než za tři roky.	13,6	43,2	43,2
Ne, neplánuji, ale nelze to vyloučit.	20,9	38,2	40,9
Ne, neplánuji, již mám tolik dětí, kolik jsem si přál/a.	26,6	43,9	29,5
celkem	18,6	40,4	41,0

Zájem o MOD více vyjadřují ti, kdo jsou celkově přesvědčeni o tom, že je žádoucí, aby muži měli nárok na větší volno na péči o děti než doposud (viz tab. č. 4.1). Tuto závislost ukazuje graf č. 4.1. MOD by zřejmě volilo přes polovinu těch, kdo pociťují nedostatek možností pro uvolnění otců ze zaměstnání z důvodu péče o děti, nicméně také necelá šestina těch, kteří nepožadují, aby byl stanoven nárok otců na volno na péči. Mezi dotázanými požadujícími volno na péči určenou pro muže nicméně desetina nemá sama o takové volno zájem.

4. Zájem o motivační otcovskou dovolenou a názory na podmínky a okolnosti jejího čerpání

Graf č. 4.1 **Zájem o motivační otcovskou dovolenou podle názoru na potřebu zajištění nároku otců na více volna na péči (v %)**

Pozn.: RD = rodičovská dovolená

4.2 Způsob čerpání motivační otcovské dovolené

Rodičů, kteří měli zájem o čerpání MOD, jsme se dále ptali na jimi požadovaný **způsob čerpání** ve smyslu délky časových celků a věku dítěte. Zájem MPSV a většiny odborné či laické veřejnosti, zajímající se o zavedení MOD, je poskytnout mužům příležitost vytvořit si bližší vztah k dítěti, upevnit celkové vztahy v nukleární rodině a umožnit matce dítěte návrat na trh práce dříve, než je v současnosti obvyklé. Otázka na představy o flexibilitě MOD je jednou z těch, kterými testujeme, zda mladí lidé v období prvotních fází rodinného cyklu vkládají do zájmu o MOD stejné cíle a důvody. Dále se budeme na tyto jejich názory ptát i přímo.

Zde se ukazuje, že ve zkoumané cílové populaci existují trochu jiné představy o významu otcovské dovolené, než mezi odborníky a „aktivní“ v této oblasti veřejností. Je nutné si připustit, že zjištěné názory do jisté míry korespondují s tím, jak je využívána rodičovská dovolená otci, resp. jak využívána není (viz kapitola 3, dále také Höhne et al. 2010, Palonciová et al. 2014), a obecně jak je vnímána role otců a matek.³⁹ Zřejmě kromě hlavního důvodu, kterým je nedostatečná finanční kompenzace přerušení zaměstnání formou rodičovské dovolené, hraje roli i to, že její nastavení neumožňuje její flexibilnější využívání otci. **Větší flexibilitu by měla, podle představ našich respondentů, poskytovat MOD.**

Naprostou preferenci má čerpání MOD po jednotlivých dnech. Nepravdělně, tj. jako krátkodobou a „pohotovostní pomoc matce v případě potřeby“ by ji žádalo 43 % dotázaných. Spolu s preferencí čerpání po dnech pravidelně se za zavedení takovéto formy MOD staví 57 % z těch dotázaných, kteří vyjádřili o MOD zájem.

³⁹ Vedle publikací VÚPSV si za mnohé jiné uvedme text Maříkové (2014).

4. Zájem o motivační otcovskou dovolenou a názory na podmínky a okolnosti jejího čerpání

Zájem o nepravidelné krátkodobé otcovské „volno na péči“ projevily zejména ženy, které v době šetření byly na mateřské nebo rodičovské dovolené. Ty zřejmě aktuálně cítily potřebu výpomoci nebo krátkého vystřídání v náročné péči o dítě.

Další nejčastější volbou je čerpání po týdnech (28 %), což má obdobný význam, pokud jde o dělbu péče mezi matku a otce. O tuto délku projevili zájem lidé z rodin, kde jsou oba rodiče aktuálně výdělečně činní. Zřejmě v tom vidí způsob, jak sladovat rodinu a zaměstnání oběma partnery v obdobné formě, respektive možnost, aby otec pracoval "na plný úvazek" a matka "příležitostně".

Čerpat MOD **jako celek**, tedy v souladu se záměry tvůrců návrhu MOD, **preferuje pouze 9 % dotázaných**. Jsou to spíše lidé aktuálně ekonomicky aktivní. Nebyla zjištěna rozdílná míra volby této alternativy podle dalších charakteristik respondenta.

Partneři žen, které byly na rodičovské dovolené, byli častějšími příznivci celkově ještě méně často volené varianty - využívání MOD po jednotlivých měsících.

Tabulka č. 4.4 **Preferovaný způsob čerpání MOD**

způsob čerpání MOD	četnost	%
po jednotlivých dnech pravidelně (např. jeden den v týdnu)	77	13,4
po jednotlivých dnech nepravidelně	249	43,4
po jednotlivých týdnech	163	28,4
po jednotlivých měsících	35	6,1
celou otcovskou dovolenou najednou	50	8,7
celkem	574	100,0

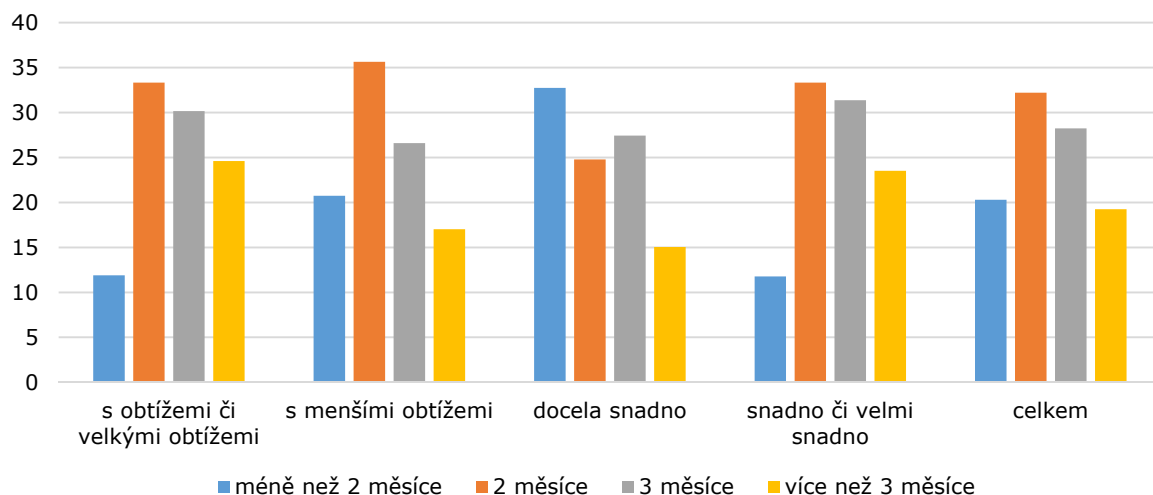
Ani ti, kteří spatřují význam MOD v tom, že její čerpání by umožnilo dřívější návrat matky na trh práce, nevolí častěji čerpání MOD vcelku jako první důvod (pouze 9,9 %, naproti tomu čerpání po jednotlivých dnech volí i tito dotázaní v 51,6 % nepravidelně a v 11,0 % pravidelně).

Pokud jde o **celkovou délku MOD**, převládá zájem o dvou- až tříměsíční (32 % by preferovalo 2 měsíce, 28 % 3 měsíce). To koresponduje se záměry předkladatelů návrhu, tedy „odhadu“ přiměřené délky MOD, která by nenarušila zaměstnání a kariéru mužů-otců. **Odlišnosti mezi dotazovanými rodiči a navrhovateli MOD jsou tedy hlavně v pojetí role MOD, což se odráží více ve způsobu využití MOD, než v preferované celkové délce.**

Deklarovaná preferovaná celková délka MOD není významně podmíněná charakteristikami dotázaných a jejich rodin. Liší se podle subjektivního hodnocení příjmové úrovně rodiny (jak rodina vychází s příjmem), což může vyjadřovat hodnocení toho, nakolik je možné se obejít bez otcova příjmu nebo jeho části. Není tu však lineární závislost (graf č. 4.2), což naznačuje různorodost důvodů pro volbu preferované délky MOD.

4. Zájem o motivační otcovskou dovolenou a názory na podmínky a okolnosti jejího čerpání

Graf č. 4.2 **Preferovaná celková délka MOD v závislosti na příjmové situaci rodiny**

Statisticky nevýznamné,⁴⁰ ale patrné, rozdíly byly zjištěny podle krajů. Více příznivců kratší MOD bylo zjištěno v Jihomoravském kraji a v Praze, nadprůměrný počet příznivců pak v krajích Libereckém, Moravskoslezském a Severočeském. To snad lze vysvětlit požadavkem na větší flexibilitu a na nižší dopady MOD na zaměstnání muže v prostředích, kde je vyšší dynamika pracovní mobility nebo vyšší nezaměstnanost, a tedy ohrožení ztrátou zaměstnání. Naopak MOD delší než 3 měsíce volili častěji než v jiných krajích respondenti z kraje Olomouckého a Vysočina.

Představy otců a matek nejmenších dětí o roli MOD ukazuje z dalšího zorného úhlu zjištění o tom, ve kterém věku dítěte by bylo podle názorů respondentů vhodné, aby otec čerpal MOD (tabulka č. 4.5).

Výrazně nadpoloviční většina zájemců o MOD by považovala za žádoucí péči otců u těch sledovaných kategorií věku dítěte, které spadají do intervalu 6 měsíců až 3 roky, zejména pak po prvním roce dítěte (minimálně od 6 měsíců 44 %, minimálně od 1 roku 30 %). Lze předpokládat (podle zjištění z jiných výzkumů), že zájem o otcovskou dovolenou v době nízkého věku dítěte souvisí s preferencí kratších časových úseků jejího čerpání.

Tabulka č. 4.5 **Preferovaný věk dítěte pro využití MOD - pořadí podle četnosti souhlasných odpovědí**

věk dítěte	souhlasné odpovědi v %
1-2 roky	76,5
2-3 roky	74,4
6-12 měsíců	63,4
3-4 roky	56,1
do 6 měsíců	48,6

Pozn.: respondenti vyjadřovali souhlas u každé věkové kategorie zvlášť

⁴⁰ Důvodem neprokázání statistické významnosti mohou být i nízké četnosti respondentů za jednotlivé kraje.

4. Zájem o motivační otcovskou dovolenou a názory na podmínky a okolnosti jejího čerpání

Pětina (22 %) těch, kdo otázku zodpověděli, vybrala jako vhodný věk všechny kategorie, na něž jsme se ptali, tedy celé období od narození dítěte do jeho 4 let. 11 % volilo věkové kategorie od 6 měsíců výše, 15 % dotázaných pak od 1 roku do 4 let. Naopak, 8 % se vyslovilo, že by se (oni, resp. partneři dotázaných žen) spíše starali o děti od narození „jen“ do 3 let jejich věku, a 6 % o nejmladší děti do 2 let věku. 5 % vybralo jako vhodný věk pro péči otců jen kategorie nejmladších do 1 roku.

Je zajímavé, že volby věkových kategorií dětí nijak nesouvisí s tím, v jakých časových periodách by dotázaní nejraději využívali MOD, jak bylo uvedeno výše (tabulka č. 4.4).

Zjišťovali jsme též, **kdy by měla být MOD**, podle názorů respondentů, **otci čerpána ve vztahu k formě celodenní péče matky**: zda tak, aby se rodiče v péči o dítě vystřídali nebo by mělo být možné ji čerpat také v době, kdy matka čerpá mateřskou nebo rodičovskou dovolenou.

Tabulka č. 4.6 **Vhodnost souběhu MOD a mateřské nebo rodičovské dovolené matky**

	%
Mělo by být možné čerpat MOD oběma způsoby.	61,5
Otcovskou dovolenou by mělo být možné čerpat pouze současně s matkou.	7,5
MOD by měla umožnit pouze vystřídání rodičů v péči.	17,0
Nevím, neumím posoudit.	14,0
celkem	100

Protože z předchozích otázek se ukazuje, že role otcovské dovolené je chápána do velké míry jako ulehčení matce v její mateřské (rodičovské) roli, nepřekvapuje, že většina respondentů si představuje **čerpání MOD otcem nezávisle na tom, zda matka paralelně čerpá mateřskou nebo rodičovskou dovolenou.**

4.3 Představy o finanční náhradě ztráty pracovního příjmu po dobu MOD

Navzdory preferenci čerpání MOD v kratších časových "úsecích" je peněžní náhrada ušlého příjmu vnímána jako velmi důležitá (tabulka č. 4.7). Takto ji jednoznačně vnímá 64 % dotázaných. Spolu s mírnějším vyjádřením „spíše důležitá“ je to dohromady 93 %, a to bez ohledu na preferovaný způsob čerpání z hlediska celkové délky nebo časových úseků a nezávisle na aktuálním příjmu muže. Ptali jsme se proto dále na představy o tom, nakolik by měl být nahrazen ušlý příjem, aby bylo využití MOD pro muže, příp. jejich partnerky a rodiny, zajímavé.

4. Zájem o motivační otcovskou dovolenou a názory na podmínky a okolnosti jejího čerpání

Tabulka č. 4.7 **Nakolik by byla výše náhrady mzdy důležitá pro rozhodování o tom, zda otcovskou dovolenou využít**

důležitost finanční náhrady mzdy	četnost	%
rozhodně důležitá	366	63,8
spíše důležitá	166	28,9
spíše nedůležitá	26	4,5
rozhodně nedůležitá	7	1,2
nevím	9	1,6
celkem	574	100,0

Pozn.: muži vypovídali o sobě, ženy o svých názorech ohledně partnerovy případné MOD

Otázky na požadovanou výši náhrady jsme uvedli zjišťováním její formy, tedy zda je zájem o pevnou dávku typu dávek státní sociální podpory nebo o jiný typ (tabulka č. 4.8).

Výrazně preferovány jsou dávky odvozené od mzdy, tedy vyplácené v systému sociálního pojištění, podobně jako příspěvek v mateřství nebo plánované otcovské poporodní volno. Tato preference roste s výší vzdělání, tedy zřejmě i mezd, respondentů. Čím vyšší je mzda, tím vyšší je obava o její ztrátu či omezení příjmů v souvislosti s využíváním MOD.

Tabulka č. 4.8 **Názory na to, zda by měla být finanční částka poskytována během otcovské dovolené stanovena pevně nebo by měla být odvozena od dosavadní mzdy**

Forma dávky	četnost	%
Měla by být pevně stanovena.	187	26,5
Měla by být odvozena od dosavadní mzdy.	403	57,2
Nevím, neumím posoudit.	115	16,3
celkem	705	100

Na požadovanou výši finanční náhrady pracovního příjmu jsme se ptali jednak otázkou na vhodnou **minimální výši** v případě pevné částky⁴¹ (tabulka 4.9) a jednak otázkou na procentuálně vyjádřenou míru náhrady předchozí mzdy, pokud by byla dávka definována takto (tabulka 4.10).

Ohledně požadované minimální paušální dávky se respondenty uváděné sumy pohybovaly mezi 2 000 a 50 000 Kč, rozpětí mezi prvním a devátým decilem je 10 až 16 tisíc korun. Průměr byl necelých 13,5 tisíce, další parametry ukazuje tabulka. Čtvrtina respondentů se však nevyjádřila.

Paušální dávku volili dotázaní se spíše nižšími rodinnými příjmy a aktuálními pracovními příjmy otce. Nicméně čím vyšší byly pracovní příjmy, tím vyšší dávka byla žádána, protože se očekává „přijatelná“ míra náhrady za ušlou mzdu.

Průměrná minimální uváděná částka je o 2 tisíce korun vyšší než aktuálně nejvyšší možná částka rodičovského příspěvku (11 500 Kč), nejčastěji uváděná částka je o 3,5 tisíce Kč vyšší, tedy skoro o třetinu.

⁴¹ Otázka: Jaká by podle Vás měla být minimální měsíční výše této částky, pokud by byla pevně stanovena?

4. Zájem o motivační otcovskou dovolenou a názory na podmínky a okolnosti jejího čerpání

Tabulka č. 4.9 **Minimální požadovaná výše finanční částky poskytované otci během otcovské dovolené**

ukazatel		hodnota v Kč
průměr		13 421
medián		13 000
modus		15 000
minimum		2 000
maximum		50 000
percentily	25	10 000
	50	13 000
	75	15 000

Pokud jde o variantu, že by dávka pro otce v době MOD byla odvozena od předchozího pracovního příjmu, **převládá přání, aby náhrada platu v době MOD dosahovala 70-80 %**, tedy aby alespoň dosahovala náhradu poskytovanou v případě příspěvku v mateřství, ale přesahovala výši ošetřovného nebo nemocenské dávky. Třetina respondentů, kteří nějakou částku uvedli, by si přála náhradu vyšší.

Tento požadavek, na rozdíl od předchozího, celkem logicky není ovlivněn aktuální výší pracovního příjmu partnera.

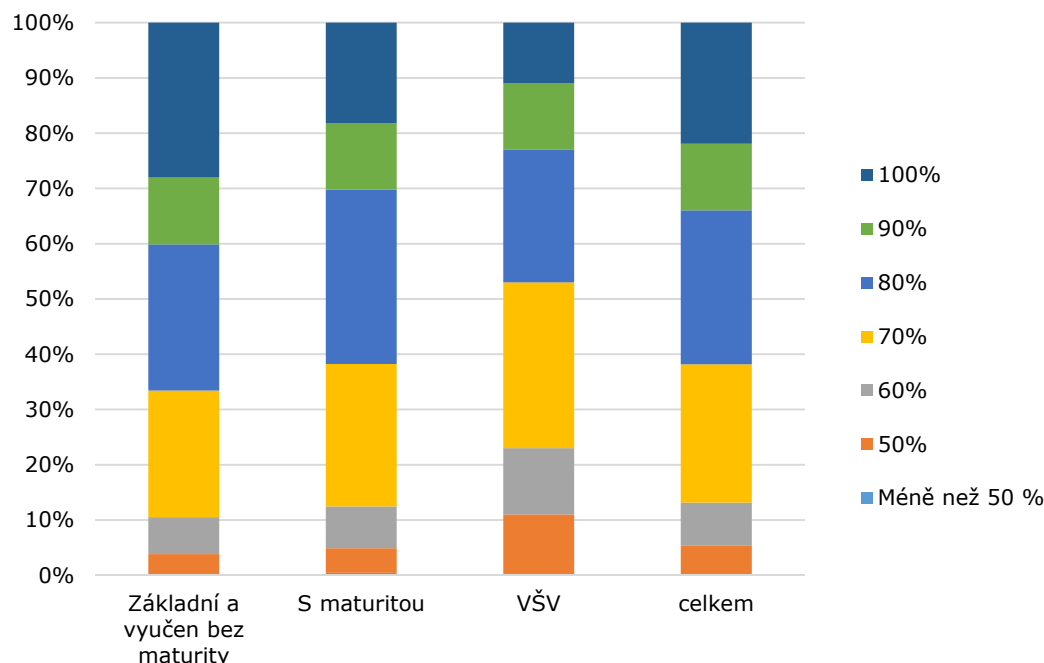
Tabulka č. 4.10 **Jaká by měla být minimální výše náhrady mzdy během otcovské dovolené, kdyby byla odvozena od mzdy - podíl z dosavadní mzdy**

	četnost	včetně odpovědi „nevím“		bez odpovědi „nevím“	
		%	kumulativní četnosti v %	%	kumulativní četnosti v %
méně než 50 %	1	0,1	0,1	0,2	0,2
50%	33	4,7	4,8	5,2	5,3
60%	50	7,1	11,9	7,8	13,1
70%	160	22,7	34,6	25,0	38,2
80%	178	25,2	59,9	27,9	66,0
90%	77	10,9	70,8	12,1	78,1
100%	140	19,9	90,6	21,9	100,0
nevím, neumím posoudit	66	9,4	100,0	-	
celkem	705	100		100	

Jak ukazuje následující graf, **požadovaná míra náhrady mzdy klesá s výší dosaženého vzdělání**, tedy potažmo v závislosti na socio-profesním statusu (vzdělání je jeho dílčím ukazatelem).

4. Zájem o motivační otcovskou dovolenou a názory na podmínky a okolnosti jejího čerpání

Graf č. 4.3 **Požadovaná výše náhrady pracovního příjmu, koncipovaná jako jeho podíl (podle vzdělání)**

4.4 Okolnosti (ne)podporující zájem o motivační otcovskou dovolenou

Pro vysvětlení možné motivace využívání MOD se další otázky zaměřovaly na to, jaký přínos respondenti očekávají od toho, když se muž bude po určité období celodenně starat o dítě formou MOD.

Nejprve jsme se ptali na důvody zájmu o to, aby otec čerpal MOD, a požadovali uvedení pořadí předložených důvodů podle jejich důležitosti. Otázka zněla „Z jakých důvodů byste měl(a) zájem využít otcovskou dovolenou (aby Váš partner využil otcovskou dovolenou)?“ Výsledky deklarovaného pořadí jsou v tabulce č. 4.11 (sloupec „souhrn“) převedeny do souhrnného rozložení vyjadřujícího významnost hodnocených důvodů.⁴²

Hlavní smysl MOD je spatřován ve **sblížení s dítětem**. Jako silný se jeví i motiv dosáhnout rovnoměrnější **dělbou péče o dítě** (děti) mezi rodiči. Zapojení (návrat) partnerky na trh práce je přikládán menší význam. **Jakkoliv je vyjadřován zájem o vyšší zapojení mužů do péče, není příliš „kompenzován“ zájmem o vyšší zapojení žen na trhu práce v době, kdy malé dítě vyžaduje zvýšenou péči**, tedy do 2-3 let dítěte (viz kap. 4.2).

⁴² Vypočteno tak, že prvnímu pořadí byla přiřazena hodnota 3, druhému 2 a třetímu pořadí hodnota 1. Takto získané indexy byly vynásobeny počtem voleb a z nich vypočteny jejich relativní četnosti.

4. Zájem o motivační otcovskou dovolenou a názory na podmínky a okolnosti jejího čerpání

Tabulka č. 4.11 **Důvody zájmu o MOD**

Důvody zájmu o MOD	souhrn	pořadí*		
		1.	2.	3.
Umožnilo by mi to (partnerovi by to umožnilo) navázat s dítětem užší vztah	39,1	53,5	29,3	15,3
Mohli bychom se s partnerkou (partnerem) rovnoměrněji oba podílet na péči o naše dítě/děti	32,8	27,4	44,1	26,3
Partnerce by to umožnilo (umožnilo by mi to) zapojit se dříve do pracovního procesu	25,6	15,9	25,1	55,6
jiné	2,6	3,3	1,6	2,8

* četnosti voleb dané položky v daném pořadí

Respondentům, kteří si nevybrali z uvedených tří důvodů, byla dána možnost, aby své důvody uvedli vlastními slovy. Tyto důvody lze kategorizovat, jak ukazuje tabulka č. 4.12. Hlavní motivací pro čerpání otcovské dovolené je v názorech respondentů pomoc, podpora a **ulehčení matce v době péče o malé dítě**, tedy obdoba důvodu rovnoměrnějšího podílu rodičů na péči o dítě, který byl součástí předchozí uzavřené otázky.

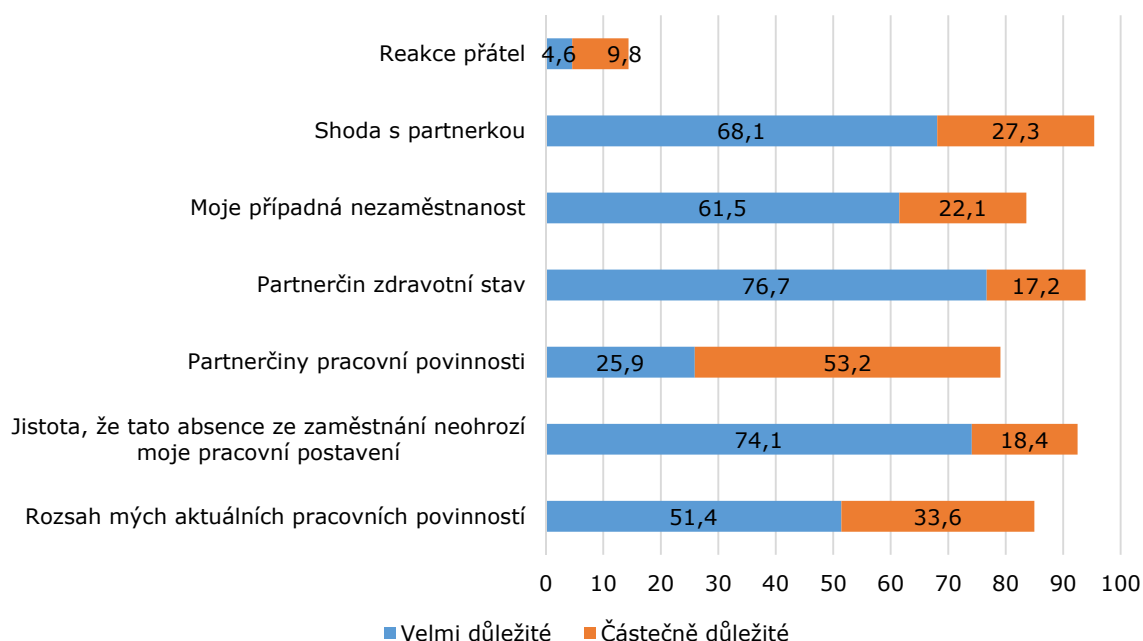
Tabulka č. 4.12 **Další důvody zájmu o MOD**

Důvody zájmu o MOD	absolutní četnosti
úleva matce v péči o dítě, vystřídaní v době nemoci nebo jiné potřeby ženy postarat se o sebe, věnovat se sobě	50
otec by se více sblížil s dítětem, poznal, jaké to je pečovat o dítě	9
přínos pro celou rodinu, sblížení a spolupráce všech členů rodiny	7
matka by mohla jít (opět) pracovat	5
záskok při nemoci dítěte, matky, ve zvláštních situacích	5
finanční vylepšení (zapojením matky do výdělečné činnosti)	2
pomohlo by to prodloužit celkovou péči o dítě rodiči do vyššího věku dítěte	2

Pro další upřesnění souvislostí zájmu rodičů malých dětí o otcovskou péči formou MOD jsme se dále ptali na **okolnosti, které by jednak otcové a jednak matky zvažovali či zohledňovali při rozhodování, zda a v jakém rozsahu MOD využít**. Muži a ženy odpovídali zvlášť. Výsledky ukazují následující grafy. Respondenti odpovídali pomocí škály „*velmi důležité - částečně důležité - nedůležité*“, v grafech uvádíme souhrn prvních dvou variant (grafy č. 4.4 a 4.5; zbytek do 100 % jsou odpovědi „nedůležité“, v menší míře „netýká se“).

Následující porovnání názorů mužů a žen ukazuje, že ve vědomí rodičů malých dětí stále přetrvává představa o komplementaritě jejich rolí v období péče o malé děti. Muži i ženy „respektují“ či reflektují životelské poslání muže i v dnešní společnosti.

Graf č. 4.4 **Okolnosti zvažované při rozhodování o využití MOD - odpovědi mužů**

Jak by se rozhodovali muži:

Pro muže je nejdůležitější **shodný názor partnerů**. Důležitost ohledu na partnerku (matku) ukazuje i to, že podobně často deklarovaný je i zdravotní stav partnerky. Na druhou stranu je pro muže obdobně významná jistota, že přerušení zaměstnání z důvodu péče o dítě **neohrozí jeho postavení v zaměstnání**, což můžeme ovšem interpretovat jak jako výraz zájmu o vlastní kariéru, tak soustředění na živitelskou roli, na zodpovědnost za materiální zabezpečení rodiny (jak uvádíme v následující kapitole, reflektovaná míra ohrožení pracovní pozice u zaměstnaných mužů záleží na okolnostech rodinné situace a pracovního postavení).

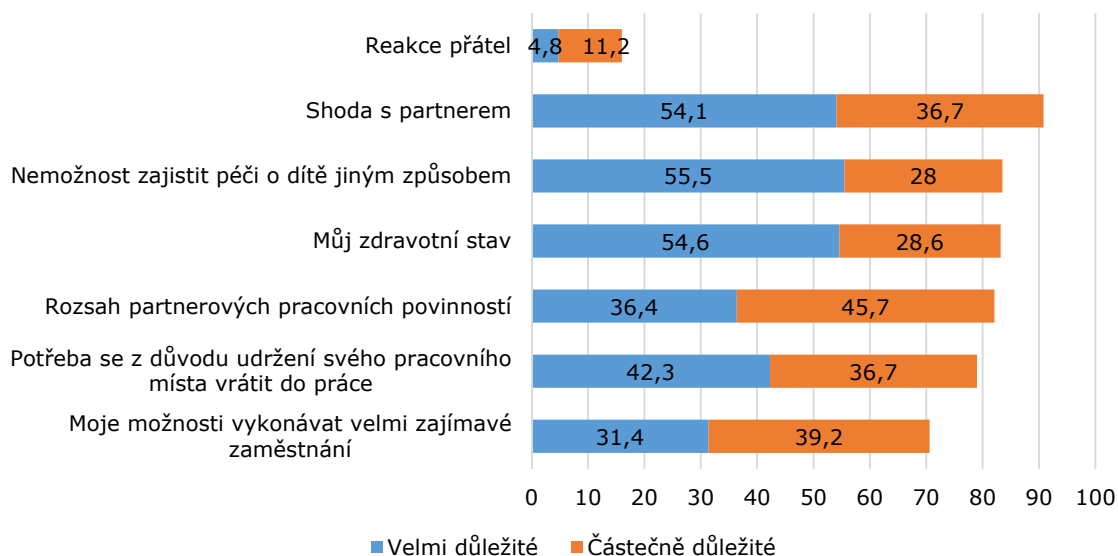
Jen o málo méně by muži při rozhodování o MOD brali v úvahu **aktuální pracovní povinnosti** nebo na druhou stranu fakt, že jsou momentálně nezaměstnaní. Vliv může mít malá frekvence zkušeností nebo ohrožení nezaměstnaností, takže většina dotázaných si neumí představit scénář kompenzace nezaměstnanosti péčí o děti (využití nezaměstnanosti k převzetí pečovatelské role od matky).

Menší důraz je kladen na zohlednění partnerčiných pracovních povinností (její potřeby pracovat, tedy vydělávat nebo se profesně realizovat). Prakticky nevýznamný je podle deklarací dotázaných mužů názor přátel (k tomu se ještě vrátíme).

U některých položek jsou zmíněné důvody částečně odlišně muži vnímány v závislosti na několika faktorech. Jistota, že nebude ohroženo zaměstnání, není tolik důležitá pro lépe finančně situované a také pro muže s nejistým zaměstnáním (aktuálně neaktivní). Zdravotní stav matky je méně zvažován ve vícedětných rodinách, rodinách s nižšími příjmy a v případě ekonomicky neaktivních matek (zřejmě převáženo jinými faktory). Rozsah pracovních povinností by méně zohledňovali otcové více dětí, jde tedy o případy, kdy by byla MOD využita u dítěte vyššího pořadí.

4. Zájem o motivační otcovskou dovolenou a názory na podmínky a okolnosti jejího čerpání

Graf č. 4.5 **Okolnosti zvažované při rozhodování o využití MOD - odpovědi žen**

Jak by se rozhodovaly ženy:

Také pro ženy je hlavní zohledňovanou okolností **shoda s partnerem**. V četnosti následují s obdobnou intenzitou dvě okolnosti odlišného charakteru: a) fakt, že otcova péče je jediná momentálně dostupná forma (!) a ryze osobní důvod, tj. vlastní **zdravotní stav**. Ten je tedy jednou z hlavních okolností pro rozhodování, přitom společnou pro muže i ženy, jak ukazuje porovnání zohledněných faktorů muži a ženami.

Jen o málo méně než výše uvedené okolnosti ženy zmiňují **ohled na partnerovy pracovní povinnosti**. S menší četností je deklarován ohled na vlastní zaměstnání a kariéru, ať jde o udržení místa (vnější tlak) nebo o možnost (příležitost) mít zajímavé zaměstnání. Komparace názorů mužů a žen ukazuje, že pro oba partnery je důležitější okolností mužova než ženina pracovní dráha.

Ani pro ženy není důležitá reakce okolí.

V případě žen působí jako diferencující faktor pouze vzdělání, a to statisticky významně pouze u zajímavého zaměstnání, méně u potřeby udržet si pracovní místo.

Těch, kteří vyjádřili nezájem o využívání MOD, jsme se zeptali otevřenou otázkou na důvod nezájmu. Zjištěné odpovědi lze kategorizovat do následujících vyjádření (tab. č. 4.13). Nejčastější odpovědi se opět týkaly **obav z dopadu čerpání MOD na zaměstnání a výdělky** muže-otce, dále názoru, že **matky mají lepší předpoklady pečovat a vychovávat dítě** v jeho raném věku a obav z **finančních dopadů** (zřejmě založených na předpokladu či zkušenosti, že ženy mají nižší výdělky).

4. Zájem o motivační otcovskou dovolenou a názory na podmínky a okolnosti jejího čerpání

Tabulka č. 4.13 **Důvody nezájmu o MOD**

Kategorie důvodů nezájmu o MOD	absolutní počty
potřeba udržet si zaměstnání, výdělek , obava ze ztráty zaměstnání	31
názor, že malé dítě má vychovávat/lépe zvládá pečovat matka	22
finanční důvody	20
obecný odsudek velké účasti otce na (celodenní) péči (místo matky)	17
otec má raději vydělávat	11
otec se obává, že se neumí dobře postarat	10
matka chce pečovat sama	9
otec se věnuje dětem dostatečně i bez opatření jako MOD	4
MOD je „pro flákače“	2
mají možnost, aby v péči o dítě matku vystřídal v rodině někdo jiný	1

Také z tohoto pohledu se ukazuje příklon k rodinnému uspořádání, kde muž je vnímán jako živitel rodiny a žena jako pečovatelka. To z velké části vysvětluje požadavky a názory na čerpání MOD, jak jsme je uvedli v kapitolách č. 4.1 až 4.3.

4.5 Očekávané dopady čerpání motivační otcovské dovolené na postavení otce v zaměstnání a očekávané společenské přijetí takové strategie

Pro rozhodování o využití MOD je, podle předpokladů, důležité také to, jak přistupují (by přistupovali) k takovému institutu zaměstnavatelé otců, kteří by ho chtěli využít. A také jak otcové vidí možné dopady MOD na své pracovní postavení a příp. vztahy se spolupracovníky. Proto jsme se ptali, jak přístup svých zaměstnavatelů a další dopady odhadují respondenti-muži.

Tabulka č. 4.14 **Co si zaměstnaní muži myslí o tom, jakým způsobem by reagovali zaměstnavatelé na jejich žádost o otcovskou dovolenou?**

Reakce	%
Neviděl by v tom problém, rozhodně by mi vyhověl.	15,9
Viděl by v tom určitý problém, ale spíše by mi vyhověl.	45,2
Viděl by v tom vážný problém, spíše by mi nevyhověl.	26,9
Viděl by v tom neřešitelný problém, rozhodně by mi nevyhověl.	12,0
celkem	100,0

Přístup zaměstnavatelů je odhadován převážně jako vstřícný, přestože by zaměstnavatelé spíše viděli v odchodu muže na MOD určitý problém.

Pro nezanedbatelnou část zaměstnavatelů by to byl v jejich očích problém, což by se mohlo odrazit na tom, že muž by musel volit mezi MOD a udržení zaměstnání "bez problémů".

4. Zájem o motivační otcovskou dovolenou a názory na podmínky a okolnosti jejího čerpání

Tabulka č. 4.15 **Očekávání zaměstnaných mužů, nakolik by čerpání otcovské dovolené ohrozilo jejich postavení v zaměstnání (podnikání)**

Míra ohrožení	%
Rozhodně by ho to neohrozilo.	10,6
Spíše by ho to neohrozilo.	39,8
Spíše by ho to ohrozilo.	32,0
Rozhodně by ho to ohrozilo.	17,7
celkem	100,0

Zde zjišťujeme v podstatě rovnoměrné rozdělení očekávaných potíží v zaměstnání blíží se statistickému normálnímu rozložení, z hlediska ohrožení pracovní pozice nepřevažuje ani kladné ani záporné hodnocení. Zřejmě záleží v individuálních případech na (synergickém) působení řady okolností, takže „příznivá“ a „nepříznivá“ očekávání jsou v souhrnném pohledu více méně v rovnováze. Potvrzen byl vliv vzdělání, muži s vyšším vzděláním se obávají negativních dopadů více než ti, kteří nedosáhli maturity.⁴³ Na velmi nízké statistické významnosti se této skutečnosti obávají spíše mladší muži.

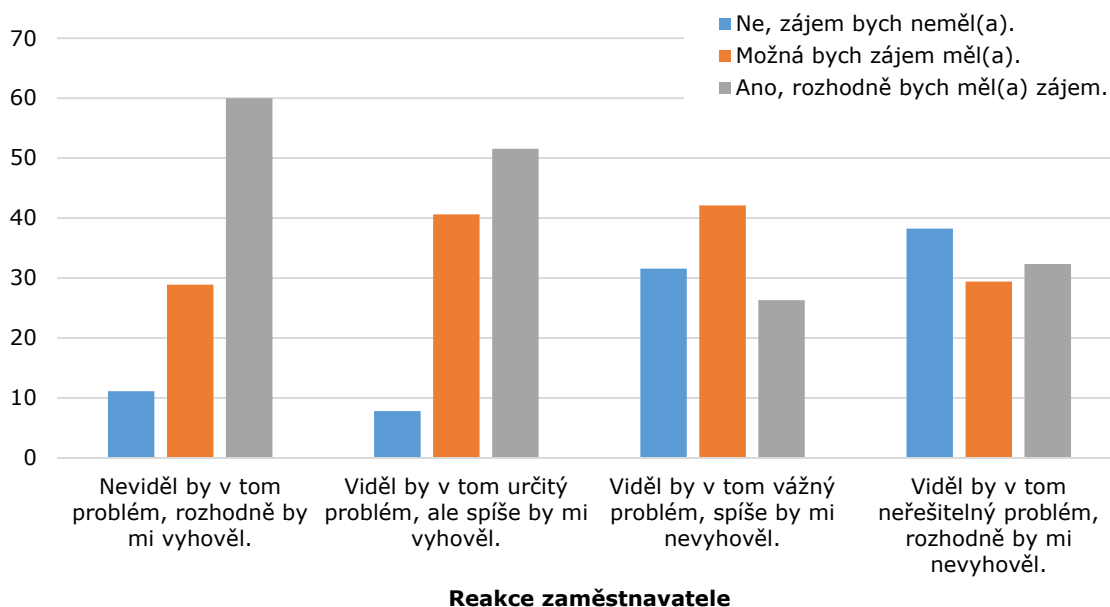
Očekávané dopady na situaci v zaměstnání z obou sledovaných hledisek (jak reakci zaměstnavatelů, tak pracovní pozici) ovlivňují, jak je zmíněno i výše,⁴⁴ míru zájmu o MOD. Potvrzuje to silná korelace mezi vyjádřeným zájmem o MOD a těmito očekáváními - viz grafy č. 4.6 a 4.7.

⁴³ Podrobnější rozbor nelze spolehlivě provést vzhledem k malé četnosti vysokoškolsky vzdělaných mužů ve výběrovém souboru (odpovídající však jejich zastoupení v celé populaci).

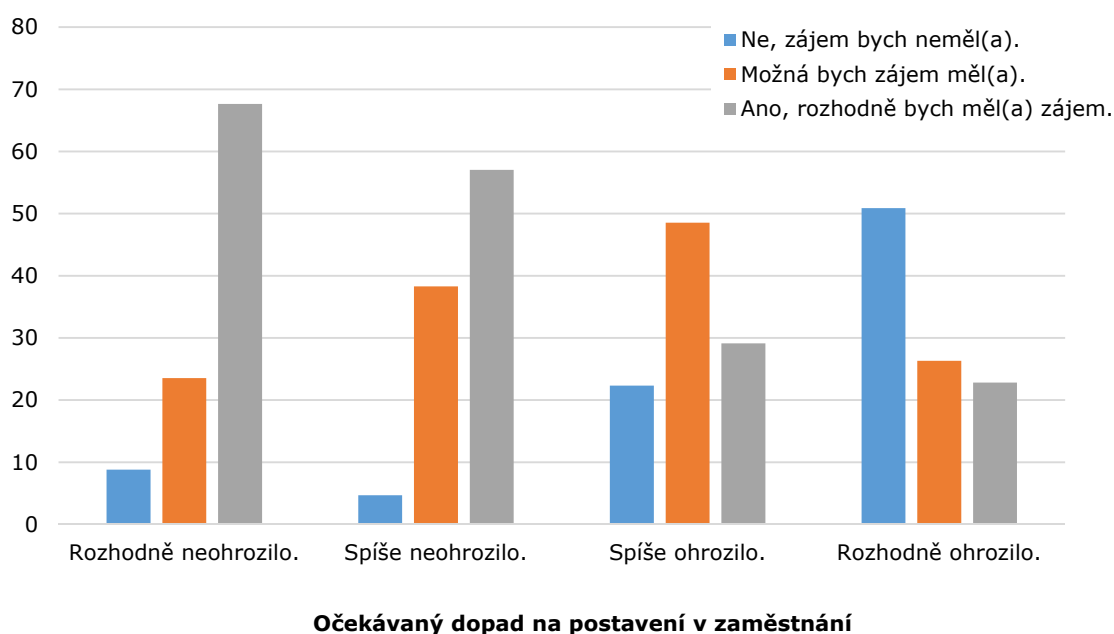
⁴⁴ Výše bylo uvedeno, že dopady na pracovní postavení patří mezi hlavní faktory zohledňované v úvahách o využití motivační otcovské dovolené.

4. Zájem o motivační otcovskou dovolenou a názory na podmínky a okolnosti jejího čerpání

Graf č. 4.6 **Zájem o MOD podle očekávané reakce zaměstnavatele na žádost muže o otcovskou dovolenou**

Graf č. 4.7 **Zájem o MOD podle očekávaného dopadu na postavení v zaměstnání**

Pro doplnění celkového obrazu jsme se ptali také na to, jaké respondenti předpokládají reakce kolegů na skutečnost, že muž bude čerpat MOD (jako specifická stránka postavení takového muže v zaměstnání) a také na reakce přátel respondentů (jako ukazatel sociálního klimatu, v němž se relativně nový přístup rodičů k dělbě péče

4. Zájem o motivační otcovskou dovolenou a názory na podmínky a okolnosti jejího čerpání

o děti může uplatnit). Dotázaní muži nejčastěji předpokládají, že by jejich kolegové k takovému faktu projevíli **neutrální postoj** (30 %). Mírně převládá odhad, že přístup přátel by byl příznivý až povzbudivý.

Rovnoměrné rozdělení názorů kolegů blíží se opět tzv. normálnímu rozložení indikuje různorodost situací na pracovišti i ve vztazích s kolegy, v nichž může dojít k tomu, že muž na nějakou dobu přeruší zaměstnání. Při vědomí této skutečnosti převaha neutrálního postoje ilustruje v podstatě vstřícný postoj veřejnosti k vyšší účasti otců na péči formou otcovské dovolené.

Tabulka č. 4.16 **Jak by pravděpodobně reagovali kolegové, kdyby se muž rozhodl čerpat otcovskou dovolenou**

	četnost	%
Většina pozitivně, v případě potřeby by byli ochotni si moji práci rozdělit.	39	12,2
Většina pozitivně, ale měli by problém s tím, kdyby si museli moji práci rozdělit.	60	18,8
Většina neutrálně, celkem nijak by se tím nezabývala.	95	29,8
Většina negativně, ale v případě potřeby by si moji práci rozdělili.	33	10,3
Většina negativně, měli by problém s tím, kdyby si museli moji práci rozdělit.	37	11,6
Nevím	55	17,2
celkem	319	100,0

Pozn.: odpovídali výdělečně činní muži, N = 319

Jde zřejmě o postoje celkem neměnné. Obdobnou otázku řešil výzkum veřejného mínění v roce 2003, šlo však o situaci, kdy muž využije nároku na rodičovskou dovolenou v tehdejší nastavení a základní soubor však tehdy tvořilo obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let (CVVM 2003b). Dotaz zněl na názor respondenta na situaci, kdyby si RD chtěl vzít kolega (dotazovaní tedy byli kolegové „aktivního“ otce). Byly položeny tři otázky - nakolik by to kolegům vadilo, jak by to vnímali a zda si myslí, že muž se umí o malé dítě postarat. Tato metoda umožnila větší vhled do reflexe kolegů. Převládá vstřícný, trochu rezervovaný, přístup.⁴⁵

V našem šetření je relativně příznivější situace, pokud jde o postoje přátel. Zřejmě vzhledem k tomu, že jich se rozhodnutí muže přerušit zaměstnání osobně nedotýká jako těch, kdo jsou v pozici spolupracovníků dělících si mezi sebou pracovní úkoly, jsou postoje přátel výrazně vstřícnější. Pozitivní a neutrální reakce jsou vyvážené, poměr odhadovaných pozitivních reakcí k negativním je téměř 2:1 (oproti poměru zhruba 1:1 v případě kolegů v zaměstnání)

⁴⁵ Autoři tehdejšího šetření interpretovali své výsledky takto: ...ekonomicky aktivní lidé nepohlížejí na rodičovskou dovolenou otců s nějakými výraznějšími antipatiemi, když jen 8 % dotázaných se na pětibodové škále přiklonilo k pólu „vadí“. Většina z nich tuto záležitost vnímá jako normální věc, i když čtvrtina respondentů v ekonomicky aktivním věku by na rozhodnutí některého spolupracovníka odejít na rodičovskou dovolenou místo ženy reagovala s podivem... i když se většina lidí kloní k názoru, že otec by byl s to se o malé dítě postarat... větší distanci od rodičovské dovolené otců si drží muži, kterým by u kolegů poněkud více vadila a kteří by takové rozhodnutí častěji vnímali s podivem. Kromě toho jsou muži i poněkud více skeptičtí ke schopnosti otců postarat se o malé dítě.

4. Zájem o motivační otcovskou dovolenou a názory na podmínky a okolnosti jejího čerpání

Tabulka č. 4.17 **Jaké by byly pravděpodobné reakce přátel, kdyby se muž rozhodl čerpat otcovskou dovolenou**

Reakce přátel	%
Většina z nich by tomu fandila.	33,2
Většinu z nich by to bylo jedno.	33,2
Většina z nich by tomu nerozuměla.	15,0
Většina z nich by to odsoudila.	3,3
Nevím.	15,3
celkem	100,0

Pozn.: odpovídali všichni dotázaní, N = 705

Závěr

Co se týče **představ o ideálním zajištění celodenní péče** o děti do 6 let věku, ukazuje se, že přetrvávají určité dlouhodobé názorové vzorce, ale oproti dřívějším výzkumům nabývá na síle myšlenka vhodnosti **střídání celodenní péče obou rodičů**. Ve vztahu k dětem ve věku 6-12 měsíců tento názor zastávalo 15 % rodičů a jejich podíl byl ještě vyšší u dětí starších. V péči o děti ve věkovém rozmezí 1 až 3 roky by se se svým partnerem ráda střídala více než třetina rodičů.

Jinak stále **převládá názor**, že o děti **ve věku 6-12 měsíců** (78 % respondentů), ale i ve věku **1-2 roky** (56 %), by měla pečovat **výhradně matka**. **S věkem dítěte roste podíl rodičů preferujících kolektivní zařízení** péče o děti. V případě dětí ve věku 3-4 roky (40 % respondentů) a 4-6 let (58 %) už tento názor jednoznačně převládá. Respondenti se ve svých preferencích neliší z hlediska pohlaví, věku, vzdělání, ani toho, zda jsou oba rodiče v páru pracující nebo jeden z nich celodenně pečuje.

Rozbor **současné praxe** dotazovaných rodičů v oblasti zajištění celodenní péče o malé děti ukázal, že se příliš neliší od deklarovaných preferencí, tedy že ve většině případů (přes 92 %) **rodičovskou dovolenou zatím čerpá pouze matka**.

Rodiče, kteří pobírali **rodičovský příspěvek déle než do tří let věku dítěte** (necelá pětina), deklarují jako hlavní důvody přání **zůstat doma s dítětem co nejdéle** (cca 60 %), **nemožnost zvolit jinou délku** (14 %) a skutečnost, že v době, kdy dítě dosáhlo věku tří let, již **žena čekala další dítě** (10 %). Jako další důvody se objevují nedostupnost zařízení předškolní péče o děti a problémy se zaměstnáním.

Podle respondentů z rodin, **kde se rodiče vystřídali na rodičovské dovolené** (6 %), hrály v tomto rozhodnutí roli zejména **finanční a pracovní důvody** a skutečnost, že **si to jeden nebo oba partneři přáli**. Ve 23 % z ostatních rodin otcové nejčastěji za tímto účelem čerpali řádnou dovolenou, popř. v kombinaci s jiným typem volna, potažmo se jednalo o osoby, které získaly volno za jiných podmínek (např. OSVČ, nezaměstnaný, důchodce, student).

Respondenti z rodin, v nichž **muž nikdy sám celodenně o dítě nepečoval** (celkem 73 % z našeho souboru) déle než měsíc, uváděli pro tuto skutečnost nejčastěji následující **důvody: vyšší výdělek muže** (hlavní nebo vedlejší důvod pro muže v 81 %, pro ženy v 89 %); **zaměstnání muže to neumožňovalo** (hlavní nebo vedlejší důvod pro muže v 78 %, pro ženy v 79 %). Velmi častým důvodem byl názor, že **o dítě se má starat matka** (59 % u mužů a 60 % u žen).

Pokud jde o názory a očekávání ohledně navrhované **motivační otcovské dovolené**, výsledky výzkumu ukazují, že **mezi rodiči je** o ni poměrně vysoký **zájem** - 81 % respondentů má zájem rozhodně nebo podmíněně. **Více než polovina** respondentů, kteří vyjádřili o MOD zájem, však preferuje čerpání **po jednotlivých dnech (ne)pravidelně, tj. jako "pomoc matce v případě potřeby."**

Ohledně **celkové délky MOD je rovnoměrně silný zájem o dvouměsíční** (32 % rodičů) i **tříměsíční** variantu (28 %). Poněkud neočekávané vnímání role MOD ilustrují preference ohledně způsobu čerpání, tedy využití tohoto dvou či tříměsíčního penza. Čerpat MOD vcelku (celé 2-3 měsíce najednou) preferuje pouze 9 % dotázaných.

Věk dítěte, ve kterém by se otcové nejraději svým dětem formou MOD věnovali, je dost rozmanitý. Respondenti nicméně nejčastěji volí **využití MOD v období 1-3 let věku dítěte**.

Výše peněžní náhrady příjmu je důležitá pro 93 % respondentů. Polovina respondentů **by zvolila dávku odvozenou od mzdy ve výši 70-80 %** předchozího příjmu, třetina vyšší. Za předpokladu, že by výše dávky byla stanovena paušálně, udávali respondenti nejčastěji jako minimální hodnotu 15 000 Kč.

Hlavní přínos MOD je spatřován ve **sblížení otce s dítětem** a v **rovnoměr-
nější dělbě péče o dítě** (ulehčení matce od výhradní celodenní péče o dítě). Zapojení (návratu) matky na trh práce je přikládán menší význam.

Přístup (otcova) zaměstnavatele je vnímán jako důležitý faktor pro rozhodování rodičů o tom, zda MOD využít. Předpokládá se však většinou, že by zaměstnavatel otci na případnou žádost o MOD vyhověl (celkem 61 % z mužů-zaměstnanců), ačkoliv by v jeho odchodu na MOD spatřoval určitý problém. Očekávaná reakce zaměstnavatele ovlivňuje zájem o MOD.

Vzhledem k tomu, že role MOD je chápána do velké míry jako ulehčení matce v její rodičovské roli, nepřekvapuje, že **většina respondentů** si představuje **čerpání MOD otcem nezávisle na tom, zda matka paralelně čerpá mateřskou nebo rodičovskou dovolenou.**

Pokud respondenti vyjádřili nezájem o MOD (cca pětina), uváděli jako důvody hlavně obavy o ztrátu jistoty otcova zaměstnání nebo příjmu, často také lepší předpoklady matky pro péči o malé dítě.

Celkově výzkum ukázal, že **většina rodičů** malých dětí se shodne v tom, že **o nejmenší děti** (do 1 až 2 let věku) by se především měla **celodenně starat matka**, zatímco s přibývajícím věkem dítěte **roste preference využívání služeb kolektivní péče o děti**. Značná část respondentů nicméně zastává názor, a v tomto se získané výsledky odlišují od obdobných výzkumů provedených během uplynulých dvou desetiletí, že **rodiče by se alespoň do nějaké míry měli v celodenní péči o děti vystřídat**, aby dělba péče byla rovnoprávnější a aby oba rodiče měli stejné možnosti sblížit se s dítětem. Preference pro střídání celodenní péče matky a otce je **nevyšší v přelomovém období 2-3 let věku** dítěte, kdy už respondenti nepovažují výhradní péči matky za nezbytnou, zřejmě shledávají jako možné či žádoucí její (znovu)zapojení na pracovní trh a zároveň ještě (částečně) pochybují o vhodnosti celodenního využívání zařízení kolektivní péče. Z těchto důvodů se **zájem o motivační otcovskou dovolenou**, čerpanou ideálně **nepravidelně po částech**, a s finanční náhradou mzdy odpovídající alespoň 70-80 % předchozího platu, ukázal jako **poměrně velký**.

Navzdory tomu, že představy dotázaných úplně nekorespondují s představami předkladatelů návrhu na motivační otcovskou dovolenou a počáteční zájem o delší nepřerušovanou celodenní otcovskou péči místo matky by po zavedení MOD nemusel být vysoký, její zavedení by přínosem bylo. Zpočátku možná spíše v symbolickém významu. Na takovém základě by se MOD mohla stát pro budoucí rodiče malých dětí návodem a ukázkou nových možností sladování rodiny a zaměstnání a genderové rovnoprávnosti a podnítit tak větší počet rodičů k jejímu využívání. Ti, kteří již dnes projevují zájem o vystřídání matky otcem v celodenní péči nejen „nárázově“, ale v roli „dočasného primárního“ pečovatele, by jejím využíváním byli příkladem pro ostatní (podle našeho šetření lze jejich podíl odhadnout na alespoň 10 %).

Literatura

Addati, L., Cassirer, N., Gilchrist, K. 2014. *Maternity and paternity at work. Law and practice across the world*. Geneva: International Labour Organization. 193 s. ISBN 978-92-2-128631-8. Dostupné z: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_242615.pdf

Bartáková, H., Kulhavý, V. 2007. *Rodina a zaměstnání II. Mladé rodiny (Deskriptivní fáze analýzy)*. Praha: VÚPSV, v.v.i. 82 s. ISBN 978-80-87007-62-4. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/fulltext/vz_234.pdf

BBC. 2016. Where new dads are encouraged to take months off work. BBC News Magazine, 6.1.2016. Dostupné z: <http://www.bbc.com/news/magazine-35225982>
Beck, U., Beck-Gernsheim, E. 1995. *The Normal Chaos of Love*. Cambridge: Polity Press.

CVVM. 2003a. Tisková zpráva. K otcovské a mateřské roli v rodině. 17. října. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3009/f3/100278_s_ov31017.pdf

CVVM. 2003b. Tisková zpráva. Rodičovská dovolená a postavení žen a mužů z hlediska možností ekonomického uplatnění. 16. května. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a2953/f3/100222s_eu30516.pdf

CVVM. 2003c. Tisková zpráva. Rozdělení rolí v rodině. 4. února. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a2903/f3/100172s_ov30204c.pdf

CVVM. 2016. *Názory veřejnosti na roli muže a ženy v rodině - únor 2016*. Dostupné z: http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7523/f3/ov160315b.pdf

Eurofound. 2015. *Promoting uptake of parental and paternity leave among fathers in the European Union*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Dostupné z: http://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef1508en.pdf

European Commission. 2010. *Costs and benefits of maternity and paternity leave*. Dostupné na: <http://www.europarl.europa.eu/studies>

European Commission. 2015a. *Maternity, paternity and parental leave: Data related to duration and compensation rates in the European Union*. (Schulze, E., Gergoric, M.). Brussels: European Union. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/committees/en/supporting-analyses-search.html?action=17&publicationFromDate=01/01/2015&publicationToDate=31/12/2015&publicationType=STUD>

European Commission. 2015b. *The Policy on Gender Equality in the Czech Republic*. (Koldinská, K.). Brussels: European Union. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/studies>

European Commission. 2016. *Differences in men's and women's work, care and leisure time*. (Davak, A.). Brussels: European Union. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/supporting-analyses>

Fungující rodina - základní zdroj dlouhodobé ekonomické prosperity státu. 2003. Sborník z česko-německo-rakouské konference. Konference o rodinné politice, Praha, 7. 4. 2003. <http://www.rodiny.cz/nae-akce/senatni-konference/2072-fungujici-rodina-zaklad-zdroje-dlouhodobě-ekonomické-prosperity-statu>

Höhne, S., Kuchařová, V., Svobodová, K., Šťastná, A., Žáčková, L. 2010. *Rodina a zaměstnání s ohledem na rodinný cyklus*. Praha: VÚPSV, v.v.i. 108 s. ISBN 978-80-7416-059-2. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_310.pdf

Informace o pracovních podmínkách sjednaných v kolektivních smlouvách. 2015. Praha: MPSV. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/19789/IPP_2015.pdf

Kořánová, M., Kuchařová, V. 2007. Otcovská (rodičovská) dovolená – Dánsko, Norsko, Švédsko a další vybrané země. Praha: VÚPSV, v.v.i. Dostupné z: <http://praha.vupsv.cz/fulltext/MZ1332.pdf>

Křížková, A., Dudová, R., Hašková, H., Maříková, H., Uhde, Z. (eds.). 2008. *Práce a péče. Proměny „rodičovské“ v České republice a kontext rodinné politiky Evropské unie*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON. 163 s. ISBN 978-80-86429-94-6

Křížková, A., Maříková, H., Hašková, H., Formánková, L. 2011. Pracovní dráhy žen v České republice. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).

Kuchařová, V. a kol. 2009. *Péče o děti předškolního a raného školního věku*. Praha: VÚPSV, v.v.i. 214 s. ISBN 978-80-7416-041-7. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_299.pdf

Kundra, L. 2009. Legislativní možnosti podpory aktivního otcovství. Otevřená společnost, o.p.s. Centrum ProEquality. Dostupné z: www.otevrenaspolecnost.cz/download-publication/126

Maříková, H. 2007. Pečující otcové a vzorce genderového uspořádání v rodině. S. 52-61. In: H. Maříková (ed.), Marta Vohlídalová. *Trvalá nebo dočasná změna? Sociologické studie / Sociological Studies 07:11*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.

Maříková, H. 2008. Rodičovská (je) pro oba rodiče! In: Křížková, A., Dudová, R., Hašková, H., Maříková, H., Uhde, Z. *Práce a péče. Proměny „rodičovské“ v České republice a kontext rodinné politiky Evropské unie*. Praha: Sociologické nakladatelství.

Maříková, H. 2009. Pečující otcové: Příběhy plné odlišností. *Sociologický časopis/Czech Sociological Review*, 2009, Vol. 45, No. 1: 89–113. Dostupné z: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/34c1e87455937f459a4ce65ff6b34168ffff0a16_514_MarikovaSC2009-1.pdf

Maříková, H. (ed.). 2012. *Živitelé a živitelky: reflexe (a) praxe*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012.

Maříková, H. 2014. Kombinace práce, rodiny a soukromého života. In: Hašková, H. (ed.) a kol. *Vlastní cestou? Životní dráhy v pozdně moderní společnosti*. Praha: SLON - Sociologické nakladatelství / Sociologický ústav AV ČR, v.v.i. 398 s. ISBN 978-80-7419-178-7

- Maříková, H., Radimská, R. 2006. Podpora využívání rodičovské dovolené muži. Praha: MPSV. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/956/pruzkum.pdf>
- Matějček, Z. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994.
- Metodika Muž a rodičovská. 2014. Výstup projektu „Táta na plný úvazek“. Dostupné z: <http://www.tatanaplnyuvazek.cz/wp-content/uploads/2014/12/Methodika-Muz-a-rodicovska.pdf>
- Mohdin, A. 2016. Sweden really wants dads to take paternity leave. Dostupné z: <http://qz.com/587763/how-swedens-daddy-quota-parental-leave-helps-with-equal-parenting/>
- Moss, P., Korintus, M. (ed.). 2008. International Review of Leave Policies and Related Research 2008. London: Department for Business, Enterprise and Regulatory Reform 2008. Dostupné z: <http://www.berr.gov.uk/files/file47247.pdf>
- MPSV. Statistické publikace a vybrané statistické údaje z oblasti práce a sociálních věcí. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/10543>
- Nešporová, O. 2005. Rodiny s otci na rodičovské dovolené: Harmonizace rodiny a zaměstnání. Část 4. Praha: VÚPSV. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_176.pdf
- Nešporová, O. 2007. Muži na rodičovské dovolené - posun genderových rolí?. Praha: FHS UK. In: Heczková, Libuše (ed.). *Vztahy, jazyky, těla. Texty z 1. konference českých a slovenských feministických studií*. Praha: FHS UK 2007. Dostupné z: <http://praha.vupsv.cz/webisnt/cicsonew.htm>
- Nešporová, O. 2012. Mateřství a otcovství v současnosti s přihlédnutím k historickému kontextu. In: *Lidé města*. Roč. 14, č. 3(2012), s. 457-486.
- OECD Family Database. Dostupné z: <http://www.oecd.org/els/family/database.htm>
- Paloncyová, J., Barvíková, J., Kuchařová, V., Psychlová, K. 2014. *Nové formy denní péče o děti v České republice*. Praha: VÚPSV, v.v.i., 256 s. ISBN 978-80-7416-203-9. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_381.pdf
- Paloncyová, J., Barvíková, J., Kuchařová, V., Svobodová, K., Šťastná, A. 2013. *Rodinné chování a rodinná politika jako kontext systému denní péče o děti ve Francii a v České republice*, Praha: VÚPSV, v.v.i. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_360.pdf
- Parental leave: Where are the fathers? 2016. *Policy Brief*. OECD. Dostupné z: <http://www.oecd.org/gender/parental-leave-where-are-the-fathers.pdf>
- Podoby otcovství v ČR – sociologický výzkum*. 2010a. Prezentace. Mediaresearch, a.s. Dostupné z: <http://www.tatanaplnyuvazek.cz/wp-content/uploads/2013/05/podoby-otcovstvi.pdf>
- Podoby otcovství v ČR - sociologický výzkum*. 2010b. Závěrečná zpráva. MPSV, MEDIARESEARCH, a.s. Dostupné z: <http://www.tatanaplnyuvazek.cz/wp-content/uploads/2013/05/zaverecna-zprava-podoby-otcovstvi.pdf>
- Povinná rodičovská pro otce? Jde to i jinak*. 2015. Dostupné z: <http://ilom.cz/novinky/info-servis/tiskove-zpravy/povinna-rodicovska-otce-jde-jinak/>
- Případová studie: zhodnocení přínosů projektu „TÁTA NA PLNÝ ÚVAZEK“. 2015. ESF ČR. Dostupné z: <https://www.esfcr.cz/documents/21802/751172/3.4+LOM/6849b0b0-b64c-4b92-91cf-e14af2515a59>

Regeringskansliet. 2005. SOU 2005:73: Reformerad föräldraförsäkring – Kärlek, omvårdnad, trygghet. Aktualizováno 2. 4. 2015. Dostupné z: <http://www.regeringen.se/rattsdokument/statens-offentliga-utredningar/2005/09/sou-200573-/>

Rodina, zaměstnání a vzdělání. 2007. Projekt výzkumného ústavu práce a sociálních věcí, v.v.i. a Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity. Dostupné z: <http://www.vupsv.cz/index.php?p=projects&site=default&id=126>

Sandberg, F. 2015. Var fjärde avstår pappaledighet. Göteborgs-Posten. Publikováno 29.12. Dostupné z: <http://www.gp.se/nyheter/sverige/var-fj%C3%A4rde-avst%C3%A5r-pappaledighet-1.181982>

Schulze, E., Gergoric, M. 2015. *Maternity, paternity and parental leave: Data related to duration and compensation rates in the European Union*. Brussels: European Union, 124 s. ISBN 978-92-823-6492-5. Dostupné z: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/509999/IPOL_STU\(2015\)509999_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/509999/IPOL_STU(2015)509999_EN.pdf)

Sociální podmínky otcovství v České republice. Zpráva Pracovní skupiny muži a rovnost žen a mužů. 2014. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/pracovni-skupina-muzi-a-rovnosti-zen-a-muzu/Zprava-o-socialnich-podminkach-otcovstvi.pdf>

Sokačová, L. (ed.). 2010. Rodinná politika: rodičovská a mateřská v kontextu sladování rodinného a pracovního života a rovných příležitostí žen a mužů. Praha: Gender Studies.

Soubor prorodinných opatření – Prorodinný balíček. 2008. Praha. MPSV. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/5898/komplet_balik.pdf

Souhrnná zpráva o plnění národní koncepce podpory rodin s dětmi. 2010. Interní materiál MPSV předložený vládě ČR v roce 2010.

Šmídová, I. (ed.). 2008a. *Pečovateľská otcovství: zkušenost a genderové vztahy*. - Brno: Institut pro výzkum reprodukce a integrace společnosti FSS MU.

Šmídová, I. 2008b. Aktivní otcové. In: *Aktivní otcovství*. 1. vyd. Brno: Nesehnutí Brno, 2008. s. 8-17, 10 s. ISBN 978-80-903228-9-1.

Táta na plný úvazek. 2013. Liga otevřených mužů, MEDIARESEARCH, a.s. Dostupné z: <http://www.tatanaplnyuvazek.cz/o-projektu/vyzkumy/>

Táto jak na to – navazující sociologický průzkum. 2011. MPSV, MEDIARESEARCH, a.s. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/12713>

Thévenon, O., Solaz, A. 2013. *Labour Market Effects of Parental Leave Policies in OECD Countries*. OECD SOCIAL, EMPLOYMENT AND MIGRATION WORKING PAPERS No. 141. Dostupné z: <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/5k8xb6hw1wjf.pdf?expires=1458743023&id=id&accname=guest&checksum=22669B4D95B17DFEEC4F247B51C943A9>.

Tisková zpráva. Výsledky sociologického průzkumu k závěru projektu Táto, jak na to? 2012. MPSV. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/12714/tz_300312a.pdf

Usnesení vlády ČR č. 404 ze dne 11.5.2016. Dostupné z: <https://apps.odok.cz/djv-agenda?date=2016-05-11>

Vláda kývla na týdenní otcovskou dovolenou. Čt24.cz, 11. 5. 2016. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/25950>

Vohlídalová, M. 2007. „Participace mužů na domácích pracích a péči o děti na základě kvantitativních výzkumů.“ Pp. 32–51 in H. Maříková (ed.), Marta Vohlídalová. Trvalá nebo dočasná změna? Sociologické studie / Sociological Studies 07:11. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v. v. i.

Wichterlová, L. (ed.). 2012. Rodinná politika II. zaměřeno na kontext změn mateřské a rodičovské dovolené a nedostupnost a legislativní změny v oblasti zařízení péče o předškolní děti. Praha: Gender Studies. Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/8b47a03bf445e4c3031ce326c68558ae/rodinna-politika.pdf

Výzkumné projekty:

Rodina, zaměstnání a vzdělání, 2005-2008, MPSV ČR, č. 1J051/05-DP2, hlavní řešitel PhDr. Věra Kuchařová, CSc., spoluřešitel Prof. PhDr. Tomáš Sirovátka, CSc., Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i., Masarykova univerzita, STEM, s.r.o. Dostupné z: <http://www.vupsv.cz/index.php?p=projects&site=default&id=126>

Výzkum veřejného mínění k nové motivační otcovské dovolené, 2015, MPSV ČR, hlavní řešitel PhDr. Věra Kuchařová, CSc. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i.

Datové zdroje:

Otcovská 2015. Výzkum veřejného mínění k nové motivační otcovské dovolené. Výběrové šetření. Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i., STEM/MARK, a.s.

Příloha:

Dotazník ze šetření *Otcovská 2015*

Zájem o využívání otcovské dovolené – E4388

Tazatel	Kodér	Děrovač 1	Děrovač 2
<input style="width: 20px; height: 20px; border: 1px solid black;" type="text"/> <input style="width: 20px; height: 20px; border: 1px solid black;" type="text"/> <input style="width: 20px; height: 20px; border: 1px solid black;" type="text"/> <input style="width: 20px; height: 20px; border: 1px solid black;" type="text"/>	<input style="width: 20px; height: 20px; border: 1px solid black;" type="text"/> <input style="width: 20px; height: 20px; border: 1px solid black;" type="text"/>	<input style="width: 20px; height: 20px; border: 1px solid black;" type="text"/> <input style="width: 20px; height: 20px; border: 1px solid black;" type="text"/>	<input style="width: 20px; height: 20px; border: 1px solid black;" type="text"/> <input style="width: 20px; height: 20px; border: 1px solid black;" type="text"/>

Dobrý den, jmenuji se Jsem spolupracovníkem společnosti STEM/MARK, která provádí výzkum týkající se volna na péči pro otce, které by bylo poskytováno nad rámec stávajícího nároku na rodičovskou dovolenou a během jejíhož trvání by měl otec nárok na náhradu mzdy. Mohu Vám položit několik otázek?

V současnosti se hodně diskutuje o tom, že by otcové měli mít možnost strávit více času s dětmi během prvních let jejich života.

1. Nejprve Vám přečtu několik výroků, které se týkají role otců v době, kdy jsou děti malé. Do jaké míry s nimi souhlasíte?

Pokyn: Jedna odpověď v každém řádku.

	určitě souhlasím	spíše souhlasím	spíše nesouhlasím	určitě nesouhlasím
Otec by měl být v prvních letech života dítěte doma přítomen co nejvíce, aby s ním navázal vztah v jeho raném věku.	1	2	3	4
Otec by měl vystřídat matku v péči o dítě v jeho prvních třech letech života alespoň na měsíc, aby si vyzkoušel, co celodenní péče o dítě obnáší.	1	2	3	4
Otec by měl podpořit nástup matky (zpět) do zaměstnání před třetím rokem dítěte tím, že převezme na určitou dobu celodenní péči o dítě.	1	2	3	4
Otec by se měl v prvních třech letech života dítěte věnovat spíše vydělávání peněz pro rodinu, než aby přerušil zaměstnání na několik týdnů z důvodu péče o dítě.	1	2	3	4
V prvních třech letech života se o dítě nejlépe postará matka.	1	2	3	4

DĚTI V RODINĚ

2. Kolik žije ve Vaší domácnosti celkem dětí?

Vypište počet dětí:

--	--

3. Kolik let je dětem, které žijí ve Vaší domácnosti?

Pokyn: Vypište do rámečků věk dětí od nejstaršího po nejmladší. Pokud má domácnost méně než pět dětí, zbývající rámečky přeškrtněte.

Příklad: Věk dítěte je 2,5 roku, vyplňte: „roky =2“, „měsíce=6“.

	Roky		Měsíce	
První/nejstarší dítě:				
Druhé dítě:				
Třetí dítě:				
Čtvrté dítě:				
Páté dítě:				

4. Plánujete mít další dítě?

Pokyn: Jedna odpověď

Ano, jsem (moje partnerka je) těhotná.	1
Ano, plánuji to/uvažuji o tom v nejbližších třech letech.	2
Ano, plánuji to, ale ne dříve než za tři roky.	3
Ne, neplánuji, ale nelze to vyloučit.	4
Ne, neplánuji, již mám tolik dětí, kolik jsem si přál/a.	5

PŘEDSTAVY O ZAJIŠTĚNÍ PÉČE O DĚTI

5. Kdybyste si mohl/a vybrat a všechny možnosti byly dostupné, jak byste si představoval/a nejlepší způsob zajištění každodenní péče o Vaše děti v době, než začnou chodit do školy?

Pokyn: Jedna odpověď v každém sloupci.

Pro dítě ve věku:	6 – 12 měsíců	1 - 2 roky	2 - 3 roky	3 - 4 roky	4 - 6 let
Celodenní péče matky (na rodičovské dovolené/v domácnosti apod.)	1	1	1	1	1
Celodenní péče otce (na rodičovské dovolené/v domácnosti apod.)	2	2	2	2	2
Střídání celodenní péče matky a celodenní péče otce (např. matka chodí do práce jeden den v týdnu a místo ní se stará otec, nebo se rodiče po dvou letech v péči vystřídají - matka se vrátí do práce, o dítě celodenně pečuje otec).	3	3	3	3	3
Celodenní péče prarodičů/jiných příbuzných	4	4	4	4	4
Celodenní péče v jeslích, mateřské škole, dětské skupině či podobném zařízení	5	5	5	5	5
Individuální nerodinná péče (vzájemné hlídání s jinými rodiči/přáteli, placená chůva)	6	6	6	6	6
Kombinace péče rodičů a zařízení kolektivní péče/chůvy	7	7	7	7	7
Jiné	8	8	8	8	8
Neví	9	9	9	9	9

PÉČE O DĚTI VE VLASTNÍ RODINĚ

6. V České republice mají oba rodiče v současnosti možnost během prvních tří let dítěte čerpat u svého zaměstnavatele rodičovskou dovolenou bez nároku na náhradu mzdy

(s nárokem na rodičovský příspěvek, ale s možností návratu do původního zaměstnání). Rodičovskou dovolenou obvykle čerpají matky po skončení mateřské dovolené, tj. od 6 měsíců věku dítěte, otcové ji mohou čerpat od narození dítěte. Kdo čerpá/čerpal ve Vaší rodině rodičovskou dovolenou (pokud na ni ještě nenastoupili nebo ji neukončili, kdo ji bude čerpat)?

Pokyn: Vyplňuje se pouze za narozené děti, a to za první tři děti, i když jich má respondent/ka více. Jedna odpověď v každém sloupci.

	Nejstarší dítě	Druhé dítě	Třetí dítě
Jen matka	1	1	1
Jen otec	2	2	2
Oba, matka i otec	3	3	3
Žádný z rodičů (nechtěl nebo neměl nárok)	4	4	4

Filtr: Pro ty, kteří odpověděli v otázce 6 u některého dítěte variantou 1, 2 nebo 3

7. Do jakého věku dítěte jste rodičovskou dovolenou čerpali / plánujete čerpat (otec i matka v součtu)?

Pokyn: Uveďte věk dítěte v měsících (max. 36 měsíců).

a) u nejstaršího dítěte do jeho věku:

Počet měsíců:

b) u druhého dítěte do jeho věku:

Počet měsíců:

c) u třetího dítěte do jeho věku:

Počet měsíců:

8. Rodiče mohou pobírat rodičovský příspěvek až do 4 let věku dítěte. Do jakého věku dítěte jste ho pobírali/plánujete pobírat (otec i matka v součtu)?

Pokyn: Uveďte věk dítěte v měsících (max. 48 měsíců). Nechtěl / nechce pobírat = 99

a) u nejstaršího dítěte do jeho věku:

Počet měsíců:

b) u druhého dítěte do jeho věku:

Počet měsíců:

c) u třetího dítěte do jeho věku:

Počet měsíců:

*Filtr: Pro ty, kteří pobírají/plánují pobírat rodičovský příspěvek u některého dítěte **déle než do 36 měsíců** věku dítěte (podle otázky 8)*

9. Co je/bylo hlavním důvodem Vašeho rozhodnutí pobírat rodičovský příspěvek déle než do 3 let věku dítěte?

Pokyn: Jedna odpověď v každém sloupci.

	Nejstarší dítě	Druhé dítě	Třetí dítě
Zvolit si jinou délku čerpání rodičovského příspěvku nebylo možné	1	1	1
V době, kdy dítě dosáhlo 3 let, jsem (partnerka) už čekala další dítě	2	2	2
Přání zůstat s dítětem doma co nejdéle	3	3	3
Nepodařilo se zajistit místo v mateřské škole nebo jiném zařízení / péči o dítě jinou osobou	4	4	4
Zaměstnavatel mi/partnerce neumožnil vrátit se do původního zaměstnání a nové pracovní místo (jsem) nesehnal/a	5	5	5
Zaměstnání / podnikání neumožňovalo sladit rodičovské a pracovní povinnosti	6	6	6
Jiný důvod, uveďte.....	7	7	7

Filtr: Pro ty, kteří odpověděli v otázce 6 u některého dítěte variantou 3

10. Pokud čerpali rodičovskou dovolenou oba rodiče, kolik měsíců čerpal otec?

a) u nejstaršího dítěte:	Počet měsíců:	<input type="text"/>	<input type="text"/>
b) u druhého dítěte:	Počet měsíců:	<input type="text"/>	<input type="text"/>
c) u třetího dítěte:	Počet měsíců:	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Filtr: Pro ty, kteří odpověděli v otázce 6 u některého dítěte variantou 3

11. Pokud oba rodiče čerpali rodičovskou dovolenou, jakou roli hrály následující důvody ve Vašem rozhodnutí se u celodenní péče o dítě/děti (vy)střídat?

Pokyn: Jedna odpověď v každém řádku.

	zásadní	spíše důležitou	spíše nedůležitou	žádnou
Žádný z nás nechtěl nebo nemohl své zaměstnání opustit na dlouhou dobu, potřebovali jsme oba zůstat v kontaktu s oborem, udržet si své pracovní místo.	1	2	3	4
Pro příjmovou situaci rodiny to bylo žádoucí.	1	2	3	4
Chtěli jsme dítěti umožnit strávit v rané fázi života dostatek času s každým z nás.	1	2	3	4
Oba jsme si chtěli celodenní péči o dítě vyzkoušet.	1	2	3	4
Vyžadoval to zdravotní stav jednoho z nás nebo dítěte.	1	2	3	4
Jiný důvod, jaký:	1	2	3	4

Filtr: Pro ty, kteří odpověděli v otázce 6 u některého dítěte variantou 2

12. Pokud čerpal rodičovskou dovolenou jen otec, jakou roli hrály následující důvody ve Vašem rozhodnutí?

Pokyn: Jedna odpověď v každém řádku.

	zásadní	spíše důležitou	spíše nedůležitou	žádnou
Příjem matky byl výrazně vyšší než příjem otce.	1	2	3	4
Matka nemohla opustit zaměstnání kvůli kariéře.	1	2	3	4
Bylo to přání matky.	1	2	3	4
Bylo to přání otce.	1	2	3	4
Vyžadoval to zdravotní stav některého člena rodiny	1	2	3	4
Jiný důvod, jaký:	1	2	3	4

Filtr: Pokud otec nečerpal rodičovskou dovolenou, tzn. v otázce 6 odpověděli u některého dítěte variantou 1 nebo 4.

13. Pokud otec nečerpal rodičovskou dovolenou, pečoval někdy sám celodenně o dítě do 3 let věku po dobu delší než 1 měsíc (souvisle)?

Pokyn: Možné jsou i kombinace, proto můžete odpovědět „ano“ ve více případech.

	Ano	Ne
Čerpáním řádné dovolené	1	2
Čerpáním neplaceného volna	1	2
Čerpáním firemních benefitů	1	2
Za jiných podmínek (OSVČ, nezaměstnaný, důchodce, student...)	1	2

*Filtr: Pokud otec **někdy** sám pečoval o dítě, tj. v otázce 13 odpověděli alespoň jednou ano.*

14. Co bylo „hlavním důvodem“, „vedlejším důvodem“ nebo „nebylo důvodem“ toho, že jste (Váš partner) někdy takto sám celodenně pečoval o dítě?

Pokyn: Jedna odpověď v každém řádku.

	hlavní důvod	vedlejší důvod	nebyl důvod
Je správné, aby se staral i otec	1	2	3
Partnerka nastoupila (nastoupila jsem) do zaměstnání, protože (jsem) měla vyšší výdělek než já (partner)	1	2	3
Partnerka nastoupila (nastoupila jsem) do zaměstnání z důvodu kariéry	1	2	3
Partnerka musela (musela jsem) nastoupit do zaměstnání, aby(ch) o něj nepřišla	1	2	3
Partnerčin (můj) špatný zdravotní stav	1	2	3
Byl jsem (partner byl) nezaměstnaný	1	2	3

*Filtr: Pokud otec **nikdy** sám nepečoval o dítě - v otázce 13 odpověděli vždy ne. Jen **muži**.*

15on: Co bylo „hlavním důvodem“, „vedlejším důvodem“ nebo „nebylo důvodem“ toho, že jste nikdy sám celodenně nepečoval o dítě?

Pokyn: Jedna odpověď v každém řádku.

	hlavní důvod	vedlejší důvod	nebyl důvod
Myslím si, že o dítě se má starat matka	1	2	3
Partnerka si myslí, že o dítě se má starat matka	1	2	3
Myslím si, že bych se neuměl postarat	1	2	3
Partnerka si myslí, že bych se neuměl postarat	1	2	3
Vydělávám více peněz	1	2	3
Moje zaměstnání to neumožňovalo	1	2	3
Já nebo partnerka jsme to nechtěli z jiných důvodů	1	2	3

Filtr: Pokud otec nikdy sám nepečoval o dítě, tj. v otázce 13 odpověděli vždy ne. Jen ženy.

15ona: Co bylo „hlavním důvodem“, „vedlejší důvodem“ nebo „nebylo důvodem“ toho, že Váš partner nikdy sám celodenně nepečoval o dítě?

Pokyn: Jedna odpověď v každém řádku.

	hlavní důvod	vedlejší důvod	nebyl důvod
Partner si myslí, že o dítě se má starat matka	1	2	3
Myslím si, že o dítě se má starat matka	1	2	3
Partner si myslí, že by se neuměl postarat	1	2	3
Myslím si, že partner by se neuměl postarat	1	2	3
Partner vydělává více peněz	1	2	3
Partnerovo zaměstnání to neumožňovalo	1	2	3
Já nebo partner jsme to nechtěli z jiných důvodů	1	2	3

POPORODNÍ VOLNO PRO OTCE (JEDEN TÝDEN V ŠESTINEDĚLÍ)

16. Kromě stávající možnosti čerpat rodičovskou dovolenou, měl by podle Vašeho názoru mít otec nárok na další volné dny na péči o své dítě?

Pokyn: Jedna odpověď

Ano	1
Ne, stávající úprava rodičovské dovolené dává otci dostatečnou možnost podílet se na péči o dítě.	2
Ne, myslím, že volno na péči o dítě pro muže není vůbec potřeba.	3

V současnosti se uvažuje o zavedení tzv. „poporodního“ volna pro otce. Jednalo by se o týden volna s náhradou mzdy během prvních šesti týdnů po narození dítěte (šestinedělí).

17. Kdyby tato možnost existovala v době narození Vašeho dítěte, měl(a) byste o to zájem? Domníváte se, že by měl(a) zájem Vaše partnerka (Váš partner)?

Pokyn: Jedna odpověď v každém sloupci.

	Respondent/ka	Partner/ka
Zájem by(ch) neměl(a).	1	1
Ano, o týdenní volno by(ch) měl(a) zájem.	2	2
Měl(a) by(ch) zájem o delší volno.	3	3
Nevím.	4	4

Filtr: Pokud respondent odpověděl v otázce 17 alespoň jednou variantou 3

18. O kolik týdnů volna byste měl(a) zájem?

Vypište počet týdnů: (celkem jde o 2-6 týdnů)

OTCOVSKÁ DOVOLENÁ (2-3 MĚSÍCE DO 4 LET VĚKU DÍTĚTE)

MPSV zvažuje kromě tohoto krátkého poporodního volna zavést pro otce ještě možnost čerpat volno y rozsahu 2-3 měsíců nebo 60 pracovních dní, říkáme tomu „otcovská dovolená“. Jednalo by se o dovolenou navíc pro otce, kteří by se rozhodli kvůli celodenní péči o dítě přerušit svou výdělečnou činnost. Otcovská dovolená by byla doprovázena náhradou mzdy (o té se budeme bavit později). Bylo by ji možné čerpat po jednotlivých dnech, týdnech nebo měsících nebo i celou najednou, a to od 6 týdnů věku dítěte (konce šestinedělí) až do jeho 4 let věku. Otcovská dovolená by tak umožnila rodičům se v péči o dítě vystřídat.

19. Měl(a) byste zájem takovou otcovskou dovolenou čerpat (aby Váš partner takovou otcovskou dovolenou čerpal)?

Pokyn: Jedna odpověď

Ne, zájem bych neměl(a).	1
Možná bych zájem měl(a).	2
Ano, rozhodně bych měl(a) zájem.	3

Filtr: Pro ty, kdo v otázce 19 odpověděli variantou 1

20. Z jakého důvodu byste neměl(a) zájem otcovskou dovolenou využít (aby Váš partner otcovskou dovolenou využil)?

Vypište:.....
.....

Filtr: Otázky 21-25 jen pro ty, kteří v otázce 19 odpověděli variantou 2 nebo 3

21. Jak dlouhá by otcovská dovolená měla být?

Pokyn: Jedna odpověď

Kratší než 2 měsíce	1
2 měsíce	2
3 měsíce	3
Delší než 3 měsíce	4
Nevím	5

Filtr: Otázky 21-25 jen pro ty, kteří v otázce 19 odpověděli variantou 2 nebo 3

22a. Jaký způsob čerpání (partnerovy) otcovské dovolené by Vám nejvíce vyhovoval?

Pokyn: Jedna odpověď

Po jednotlivých dnech pravidelně (např. jeden den v týdnu)	1
Po jednotlivých dnech nepravidelně	2
Po jednotlivých týdnech	3
Po jednotlivých měsících	4
Celou otcovskou dovolenou najednou	5

Filtr: Otázky 21-25 jen pro ty, kteří v otázce 19 odpověděli variantou 2 nebo 3

22b. Jaký další způsob čerpání (partnerovy) otcovské dovolené by Vám ještě vyhovoval?

Pokyn: Jedna odpověď

Po jednotlivých dnech pravidelně (např. jeden den v týdnu)	1
Po jednotlivých dnech nepravidelně	2
Po jednotlivých týdnech	3
Po jednotlivých měsících	4
Celou otcovskou dovolenou najednou	5

Filtr: Otázky 21-25 jen pro ty, kteří v otázce 19 odpověděli variantou 2 nebo 3

23. V jakém věku dítěte by Vám přišlo dobré otcovskou dovolenou využít (aby Váš partner otcovskou dovolenou využil)?

Pokyn: Jedna odpověď v každém řádku.

	Ano	Ne
Do 6 měsíců jeho věku	1	2
Ve věku od 6 do 12 měsíců	1	2
Ve věku od 1 do 2 let	1	2
Ve věku od 2 do 3 let	1	2
Ve věku od 3 do 4 let	1	2

Filtr: Otázky 21-25 jen pro ty, kteří v otázce 19 odpověděli variantou 2 nebo 3

24. Z jakých důvodů byste měl(a) zájem využít otcovskou dovolenou (aby Váš partner využil otcovskou dovolenou)?

Pokyn: Seřad'te následující důvody podle důležitosti.

	Zapište pořadí
Umožnilo by mi to (partnerovi by to umožnilo) navázat s dítětem užší vztah.	
Mohli bychom se s partnerkou (partnerem) rovnoměrněji oba podílet na péči o naše dítě/děti.	
Partnerce by to umožnilo (umožnilo by mi to) zapojit se dříve do pracovního procesu.	
Jiné – jaké:	

Filtr: Otázky 21-25 jen pro ty, kteří v otázce 19 odpověděli variantou 2 nebo 3

25. Byla by výše náhrady mzdy důležitá při Vašem rozhodování o tom, zda (partner) otcovskou dovolenou využijete (využije)?

Pokyn: Jedna odpověď

Rozhodně důležitá	1
Spíše důležitá	2
Spíše nedůležitá	3
Rozhodně nedůležitá	4
Nevím	5

**FINANČNÍ ZABEZPEČENÍ BĚHEM OTCOVSKÉ DOVOLENÉ
(2-3 MĚSÍCE DO 4 LET)**

26. Měla by být podle Vás finanční částka poskytovaná během otcovské dovolené stanovena pevně nebo by měla být odvozena od dosavadní mzdy?

Pokyn: Jedna odpověď

Měla by být pevně stanovena.	1
Měla by být odvozena od dosavadní mzdy.	2
Nevím, neumím posoudit.	3

27. Jaká by podle Vás měla být minimální měsíční výše této částky, pokud by byla pevně stanovena?

Pokyn: Když neví, kódujte „0“

Zapište v Kč měsíčně:

--	--	--	--	--	--

28. Jaká by podle Vás měla být minimální výše náhrady mzdy během otcovské dovolené, kdyby byla odvozena od mzdy?

Pokyn: Jedna odpověď

Méně než 50 % dosavadního platu	1
50 % dosavadního platu	2
60 % dosavadního platu	3
70 % dosavadního platu	4
80 % dosavadního platu	5
90 % dosavadního platu	6
100 % dosavadního platu	7
Nevím, neumím posoudit	8

**JINÉ OKOLNOSTI PRO VYUŽITÍ OTCOVSKÉ DOVOLENÉ
(2-3 MĚSÍCE DO 4 LET)**

Filtr: jen muži

29on. Jak důležité by byly následující okolnosti při Vašem rozhodování o tom, zda čerpat otcovskou dovolenou?

Pokyn: Jedna odpověď v každém řádku.

	velmi důležité	částečně důležité	nedůležité	netýká se/nepřipadá v úvahu
Rozsah mých aktuálních pracovních povinností	1	2	3	4
Jistota, že tato absence ze zaměstnání neohrozí moje pracovní postavení	1	2	3	4
Partnerčiny pracovní povinnosti	1	2	3	4
Partnerčin zdravotní stav	1	2	3	4
Moje případná nezaměstnanost	1	2	3	4
Shoda s partnerkou	1	2	3	4
Reakce přátel	1	2	3	4

Filtr: jen ženy

29ona: Jak důležité by pro Vás byly následující okolnosti při rozhodování o tom, zda by Váš partner měl čerpat otcovskou dovolenou?

Pokyn: Jedna odpověď v každém řádku.

	velmi důležité	částečně důležité	nedůležité	netýká se/nepřipadá v úvahu
Moje možnosti vykonávat velmi zajímavé zaměstnání	1	2	3	4
Potřeba se z důvodu udržení svého pracovního místa vrátit do práce	1	2	3	4
Rozsah partnerových pracovních povinností	1	2	3	4
Můj zdravotní stav	1	2	3	4
Nemožnost zajistit péči o dítě jiným způsobem	1	2	3	4
Shoda s partnerem	1	2	3	4
Reakce přátel				

Filtr: jen muži-zaměstnanci

30. Jakým způsobem si myslíte, že by reagoval Váš zaměstnavatel na Vaši žádost o otcovskou dovolenou?

Pokyn: Jedna odpověď

Neviděl by v tom problém, rozhodně by mi vyhověl.	1
Viděl by v tom určitý problém, ale spíše by mi vyhověl.	2
Viděl by v tom vážný problém, spíše by mi nevyhověl.	3
Viděl by v tom neřešitelný problém, rozhodně by mi nevyhověl.	4

Filtr: jen muži-pracující (zaměstnanci i podnikající)

31. Kdybyste čerpal otcovskou dovolenou, ohrozilo by to Vaše postavení v zaměstnání (Vaše podnikání)?

Pokyn: Jedna odpověď

Rozhodně by ho to neohrozilo.	1
Spíše by ho to neohrozilo.	2
Spíše by ho to ohrozilo.	3
Rozhodně by ho to ohrozilo.	4

Filtr: jen muži-pracující (zaměstnanci i podnikající)

32. Jak by Vaši kolegové reagovali, kdybyste se rozhodl čerpat otcovskou dovolenou?

Pokyn: Jedna odpověď

Většina pozitivně, v případě potřeby by byli ochotni si moji práci rozdělit.	1
Většina pozitivně, ale měli by problém s tím, kdyby si museli moji práci rozdělit.	2
Většina neutrálně, celkem nijak by se tím nezabývala.	3
Většina negativně, ale v případě potřeby by si moji práci rozdělili.	4
Většina negativně, měli by problém s tím, kdyby si museli moji práci rozdělit.	5
Nevím	6

33. Jak by Vaši přátelé pohlíželi na to, kdybyste se (kdyby se Váš partner) rozhodl čerpat otcovskou dovolenou?

Pokyn: Jedna odpověď

Většina z nich by tomu fandila	1
Většina z nich by tomu nerozuměla	2
Většina z nich by to odsoudila	3
Většině z nich by to bylo jedno	4
Nevím	5

34. Doposud jsme se bavili o tom, že smyslem otcovské dovolené by mělo být to, aby se rodiče v péči o dítě vystříдали. Myslíte si, že by mělo být možné ji čerpat i v době, kdy matka čerpá mateřskou nebo rodičovskou dovolenou?

Pokyn: Jedna odpověď

Ano, mělo by být možné ji čerpat oběma způsoby	1
Otcovskou dovolenou by mělo být možné čerpat pouze současně s matkou	2
Ne, měla by umožnit pouze vystřídání rodičů v péči	3
Nevím, neumím posoudit	4

DEMOGRAFICKÉ ÚDAJE POTŘEBNÉ KE ZPRACOVÁNÍ

35. Pohlaví respondenta

Muž	1
Žena	2

36. V jakém typu rodinného soužití nyní žijete?

Manželství	1
Nesezdané soužití	2

37. Kolik je Vám a Vašemu partnerovi let?

Respondent/ka

Počet let:

Partner/ka

Počet let:

38. Jaké je Vaše nejvyšší ukončené vzdělání? Jaké je nejvyšší ukončené vzdělání Vašeho partnera/Vaší partnerky?

Pokyn: Jedna odpověď v každém sloupci

	Respondent/ka	Partner/ka
Nedokončené základní nebo základní	1	1
Vyučen bez maturity nebo střední bez maturity	2	2
Vyučen s maturitou	3	3
Střední odborné nebo všeobecné s maturitou	4	4
Vyšší odborné, pomaturitní studium	5	5
Vysokoškolské – bakalářský program, magisterský program, inženýrské či jiné souvislé 4 – 6 leté studium, doktorandský program	6	6

39. Jaké je sociálně ekonomické postavení Vaše a Vašeho partnera/Vaší partnerky?

Pokyn: Jedna odpověď v každém sloupci

	Respondent/ka	Partner/ka
Zaměstnanec na plný úvazek	1	1
Zaměstnanec na částečný úvazek	2	2
Soukromý podnikatel se zaměstnanci	3	3
Soukromý podnikatel bez zaměstnanců (OSVČ), svobodné povolání, živnostník, pomáhající člen rodiny	4	4
Nezaměstnaný	5	5
Žena na mateřské dovolené (28 týdnů)	6	6
Rodič na rodičovské dovolené (do 3 let věku dítěte)	7	7
V domácnosti	8	8
Důchodce (starobní, invalidní)	9	9
Student	10	10
Jiné, uveďte:.....	11	11

40. Pobíráte v současnosti Vy nebo Váš partner / Vaše partnerka rodičovský příspěvek?

Pokyn: Jedna odpověď v každém sloupci

	Respondent/ka	Partner/ka
Ano a současně nevykonává/m žádnou výdělečnou činnost	1	1
Ano a současně pracuji/pracuje maximálně 10 hodin týdně	2	2
Ano a současně pracuji/pracuje více než 10 hodin týdně	3	3
Ne	4	4

41. Můžete, prosím, uvést Váš čistý měsíční příjem z hlavního zaměstnání/ podnikání (čistý měsíční příjem z hlavního zaměstnání/podnikání Vašeho partnera)?

*Pokyn: Ptáme se pouze **na příjem muže!** Odmítl/a, nechce uvést = 10, Nezná výši příjmu = 11*

Příjem v Kč:

--	--	--	--	--	--

42. Jak vychází Vaše rodina s celkovým měsíčním příjmem?

S velkými obtížemi	1
S obtížemi	2
S menšími obtížemi	3
Docela snadno	4
Snadno	5
Velmi snadno	6

43. V jak velké obci bydlí:

Méně než 2 000 obyvatel	1
2 000-10 000 obyvatel	2
10 000-50 000 obyvatel	3
50 000-100 000 obyvatel	4
Nad 100 000 obyvatel	5

44. Kraj

Praha	1
Středočeský	2
Jihočeský	3
Plzeňský	4
Karlovarský	5
Ústecký	6
Liberecký	7
Královéhradecký	8
Pardubický	9
Vysočina	10
Jihomoravský	11
Olomoucký	12
Zlínský	13
Moravskoslezský	14

Výtahy z oponentských posudků

doc. Ing. Marie Dohnalová, CSc.

Téma zapadá do teoreticko-konceptuálního rámce nové rodinné politiky formulované současnou vládou. Její součástí je také zavedení nové motivační otcovské dovolené (MOD), která by umožnila otcům pečovat o dítě a nahradila jim příjem v období této péče.

Kvalita dat odráží celkem vysoký počet respondentů: mezi 705 dotazovanými bylo 348 mužů (49 %) a 357 žen (51 %).

V souladu se stanovenou kvótou měly dvě třetiny respondentů jedno dítě (podíl je stejný v případě podsouboru mužů i podsouboru žen) a jedna třetina měla dvě děti. Jedním z hlavních záměrů šetření bylo zjistit, jakou formu vyšší participace otců na výchově si dnešní rodiče malých dětí představují či preferují.

Zpracování dat je seriózní - autorky uvádějí odpovědi na otázky týkající se motivační otcovské dovolené definované jako „volno na péči o děti, poskytované do 4 let věku dítěte, v rozsahu 2-3 měsíců nebo 60 pracovních dní, doprovázené náhradou mzdy, které by umožnilo rodičům se v péči o dítě vystřídat“.

Výsledky a závěry mohou být cenným zdrojem dat pro novou rodinnou politiku. Představují nové možnosti sladování rodiny a zaměstnání. Ve většině případů (přes 92 %) rodičovskou dovolenou zatím čerpá pouze matka. Přesto, na základě výzkumu, jsou autorky přesvědčeny, že oproti dřívějším výzkumům nabývá na síle myšlenka vhodnosti střídání celodenní péče obou rodičů. Kromě jiného dochází ke sblížení otce s dítětem a k rovnoměrnější dělbě péče o dítě.

Mgr. Rut Kolínská

Výzkum přináší poměrně cenné výsledky, nejen díky škále detailního pohledu na danou problematiku a snaze podat téma komplexně, ale rovněž právě proto, že obdobná komplexní šetření nebyla dosud téměř prováděna.

Závěry ve své podstatě potvrzují přetrvávající dlouhodobé názorové vzorce, ale zároveň naznačují trend směřující k vhodnosti střídání celodenní péče obou rodičů. Tedy především to, že v 92 % čerpá rodičovskou dovolenou matka, a to zejména z finančních důvodů.

Nejcennějším závěrem je zjištění, že zavedení MOD by sice mělo zpočátku symbolický význam, ale pro budoucnost může sehrát důležitou roli pro sladování rodiny a zaměstnání.

Tak, jak výsledky přinášejí pestrou škálu názorů, tak bohatě mohou být využity. A to nejen pro formování podoby MOD, ale též pro tvorbu dalších prorodinných opatření v rámci sladování rodinného a pracovního života (například i pro motivační opatření zaměstnavatelů poskytovat rodičům potřebné podmínky pro sladování). V neposlední řadě se výsledky velmi cíleně uplatní při plánování a v rámci realizace strategie osvěty mezi rodiči i zaměstnavateli.

PhDr. Hana Maříková, Ph.D.

Výzkum pro potřeby nové koncepce rodinné politiky sleduje postoje rodičů z úplných rodin s malými dětmi do 6 let jejich věku k možnosti zavedení speciálních typů volna pro otce z důvodu péče o dítě do jeho určitého věku. Jednu třetinu vzorku tvořily úplné rodiny pouze s jedním dítětem do 2 let, další třetinu rodiny pouze s jedním dítětem, a to ve věku od 2 do 6 let, a poslední třetinu vícedětné rodiny s alespoň jedním dítětem do 2 let. Celkem bylo provedeno 705 rozhovorů s 49 % mužů a 51 % žen. Vzhledem k tématu šetření je volba vzorku odpovídající.

Data z kvantitativního šetření byla zpracována standardními statistickými postupy, po této stránce nelze rozboru dat nic vytknout.

Předložená monografie přináší zajímavá data ke sledované problematice, nicméně při jejím čtení vyvstávají některé otázky či „nápady“ (návrhy), které by mohly být vzaty v úvahu při finalizaci textu před jeho uveřejněním, neboť by mohly přispět k interpretačnímu „zpřesnění“ monografie.